دەزگای رۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی

سەرەکی ئەنجومەنی کارگێڕیو سەرنووسەر

مصلح جەلالی

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە

هاوکاری

سالی ١٩٧٠ دامەزراوە

التضامن

پێنج شەممە ٦/١١/١٩٨٦ ژمارە ٨٦٤ — ١٢ لاپەرە — بە ٥٠ فلسە — الخميس ٦/١١/١٩٨٦ العدد ٨٦٤

لەم ژمارەیـــەدا

پاریزگای سلیمانی گەورەترین میهرەجانی

رۆژی پاریزگا.. رۆژی سەرکەوتن دەگێرێت ل٣

هێزە سەرکەوتووەکانمان دەستی دلێرانە لە دوژمن دەوەشێنن

زیان گەیاندنی پتر بە دوژمن

هێزە بەجەرگەکانمان بە چالاکیی خۆیان پەرە پێدەدەن و بە بازووی مەردانەو بە سنگی دلێرانە بەرگری لە خاك و سەربەرزیو سەرفرازی دەکەن و لە چالاکییەکانی دوێنێو پێرێ ئەمانەی خوارەوەیان ئەنجام داوە..

لە رۆژهـەلاتی بەسرە بە تانـك و تۆپ چەندین سەنگەری دوژمنیان بۆردومان کردووەو نەیان هێشتووە رەنجی ئەندازیاریی کار بکات جگە پەك خستنی تانکێـك و ئۆتۆمبیلێك و کوشتنی پێنج کەس و نغروکردنی بەلەمێك و وێران کردنی حەوت سەنگەری پیادەو کوشتنی ژمارەیەك لە دوژمن و تێك دانی کۆمەڵێك تەقەمەنیو رووانگەیەك و شوێنی رەشاشێك.

لە کەرتی فەیلەقی حەوتیش دوو کەسی دوژمنیـان کوشتـووەو دوو کۆمـەڵ تەقـەمـەنییـان ئاگـر تێبـەرداوەو لە کەرتی ناوەڕاستیش سێ سەربازی دوژمنیان کوشتووەو یەکێکی تریان بریندار کردووە سەرەرای ئاگرتێبەردانی دوو کۆمەڵ تەقەمەنی لە کەرتی رۆژهەلاتی میسان.

هەروەها لە کەرتی فەیلەقی سێ ئاگربارانی سەنگەرەکانی دوژمنیان کردووەو زیـانێکی زۆریـان پێگـەیـانـدووەو نۆ کەسیـان کوشتوون و ژمـارەیـەکی تریـان برینـدارکردوون و یەك هاوەنی (٦٠ملم) یان تێك شکاندووەو سەنگەری رەشاشێك و سەنگەرێکی پیادەیان وێران کردووەو ئۆتۆمبیلێکیان پەك خستووە.

جگـە لەوەی لە کەرتی ناوەڕاستیش ئاگـربـارانی سەنگـەرەکانی دوژمنیـان کردووەو زیانیان پێگەیاندووەو ئۆتۆمبیلێکیان پەك خستووەو دوو سەنگەری پیادەو رووانگەیەکیان تێك داوە.

لە کەرتی فەیلەقی حەوتیش دیسان ژمارەیەکی سەربازی دوژمنیان کوشتووەو بریندارکردووە جگە وێران کردنی دوو مۆڵگەی تەقەمەنی... سەرەرای وێـران کردنی حەشـارگـەیـەکی کەسیوکوشتنی ژمارەیەك لەوانەی تێیدابوون لە کەرتی باکوور.

نەتەوە یەکگرتووەکان

پرۆژەی بریارێکی عیراق بۆ راگرتنی هەر هاریکارییەك پاڵپشتی توانا ئەتۆمییەکانی زایۆنیی دوژمن بکات

عیراق داوای لە رێکخـراوی نەتـەوە یەکگـرتووەکان کردووە پاڵ بە ئەنجومەنی ئاسایشی نێو دەوڵەتییەوە بنێت هەنگاوی کاریگەر بهاوێژێت وا لە قەوارەی زایۆنی بکات ناچار بێت دەزگا ئەتۆمییەکانی بخاتە ژێر چاودێری وەکالەی وزەی ئەتۆمیی نێو دەوڵەتییەوە.

لە پرۆژەی بریـارێك دا کە شەوی سێشەممە بە لیژنەی ئاسایش و رامیاریی سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکانی داوە داوای لە وەکالەی وزەی نێو دەوڵەتی کردووە هەموو هاریکارییەکی زانستی تەك قەوارەی زایۆنیدا رابگرێت کە لەوانەیە بارمەتیی توانا ئەتۆمییەکانی بدات.

هەروەهـا عیراق پەرۆشیی خۆی سەبـارەت بە پەرەسەندنی وزەی ئەتۆمیی زایۆنی دەربری بە شێوەیەکی ئەوتۆ کە مەترسییەکی راستەقینە دروست دەکـات لە ناوچـەی رۆژهـەلاتی ناوەراست دا.. هەروەهـا هاریکـاریی ئەتـۆمیی نێـوان قەوارەی زایـۆنیو رژێمی رەگـەزپەرستی خوارووی ئەفریقیای ریسوا کردووە.

سەرەکی فەرمـانـدە صـدام حسین نامەیەکی لە شیراکەوە پێدەگات

بەرێز سەرەکی فەرماندە صدام حسین نامەیەکی دەستنووسی لە بەرێز جاك شیراك سەرەك وەزیـرانی فەرەنسـاوە وەرگـرتـووە سەبـارەت بە پەیـوەنـدیـی دوو قۆڵیـی نێـوان هەردوو وڵاتـی دۆست و ئاسـۆی پەرەسەندووی لە پێناوی ئاشتیو ئاسایش لە ناوچەکەدا.

بەرێـز مێشیـل نوار وەزیـری بازرگـانیی دەرەوە سەرەکی لایـەنی فەرەنسەوی لە لیژنەی هاوبەشی نێوان عیراق و فەرەنسا بۆ هاریکاریی ئابووریو بازرگانیو زانستیو هونەری لە کاتی چاوکەوتنی بە سەرەکی فەرماندە نامەکەی پێگەیاندووە.

لە چاوپێکەوتنەکەیشدا بەرێز قاسم احمد تقی وەزیری نەوت سەرەکی لایەنی عیراقی لە لیژنەکەداو سکرتێری سەرەك کۆمارو باڵیۆزی عیراق لە فەرەنساو باڵیۆزی فەرەنسا لە عیراق ئامادەبوون.

وتەی هاوکاری

هەر ئێمە سەرکەوتووین

دوژمنـەکـانـی عیراق، لە رژێمی ئێران و زایـۆنییـەکـان و عەرەبـە خیانەتکارەکان، بەهەڵەدا چووبوون کاتێك وایان زانی بەو جەنگەی کە لە ٤ی ٩ی سالی ١٩٨٠دا هەڵیان گیرساند، توانای ئەوەیان هەیە بەری رووناکیی شۆرشە مەزنەکەی عیراق بگرن و، لەماوەیەکی کورت دا ئامانجی رەشی نێو مێشك و دەروونیان بەدیبهێنن و گەلی عیراق و خاکی عیراق بەگوێرەی نیازی چڵکنـی خۆیـان دەسـت بەسـەرو داگـیر بکـەن و بەرو بوومی وڵاتی شارستانیەت و مێژوو بۆ خۆیان و ئاغاکانیان ببەن و گەلیش سەرکوت بکەن..

بەڵێ، نەك یەك جار بەهـەڵەدا چووبـوون، بەڵکو هەزار جار بەهەڵەدا چووبوون و، وایان زانی ژمارە زۆریی دانیشتووانی ئێران لە بەرژەوەندیی ئەواندایە، کەچی ئەوە جەنگەکە پێی ناوەتە حەوتەمین ساڵەوەو، گەلی بەبرواو مەزن و دلێری عیراق بە سەرکـردایـەتیی سەرەکی داناو تێکۆشەر هاورێ صەدام حسەین لە سەرکەوتنێکەوە بۆ سەرکەوتنێکی تر هەنگاو دەهاوێژێت و، لە بەرەکـانی جەنگ دا بەو پەری دڵنیاییو باوەر بە خۆبوونەوە، کە خۆی لەسەر هەقەو بۆ هەق و بۆ خاك و بۆ مێژوو دەجەنگێت، بەری لافاوی کوللەی زەردی ئەو دوژمنـە چەپـەڵەی گرتـووە، کە دەیـەوێت بەو چەشنـە خۆی بخـەڵەتێنێت و گەلانی ئێران سەرکـوت بکات و پەرە بە رۆژی رەشی خۆی لەسـەر تەختی کاربـانـێن و جەنـگ دژی عیراق بدات، کەچی رووداوەکان هەمـوویـان ئەوەیـان سەلماندووە کە ئەو رژێمە بەهەڵەدا چووە، ئەوانیش تەمبێی دەکەن ئەوانیش هەر بەهەڵەدا چوون، چونکە گەلی عیراق ئەوەندە زۆرە سەرەتای هەیەو کۆتایی بۆ نایەت و، نەك حەوت ساڵ بەڵکو ئامادەیە دەیان ساڵ بجەنگێت و خاك و سەربەرزیی وولات بپارێزێت.

سوپای عیراق و پاڵپشتیگەرییەکەی کە ئەوەندە زۆرن، لە ئەژمار نایەن، ئەوەیان چەسپاندووە کە توانای عیراق هەرگیز کۆتایی نایەت و ئەو کانییە روونەیە هەر هەڵ دەقوڵێت و توانای ئادمیزادی کۆتایی نایەت، ئەوەبوو لە پاش جەنگەکانی فاوەوە تا ئێستا پتر لە ٦٧٧ هەزار جەنگاوەر بەئافرەت و پیاوەوە مەشقیان کردووەو فێری چەك بەکار هێنان بوون، تا ئەو راستییە دووپات بکاتەوە کە توانای گەلی عیراق لەبن نایەت و، هەردەم وزەی نوێ دەخـاتـە رێزی جەنگاوەرە پاڵەوانەکانی سوپاوە، خەونە رەشە پووچەکانی دوژمن پووچەڵ دەکاتەوە.

ئەو شەش ساڵیشە گەلی بەوەفای عیراق، بەکارو بە قسەو کردەوە ئەوە دەسەلمێنن کە شایستەی ئەم خاك و نیشتمانەن شاسیتەی سەرکەوتنن ئەو سەرکەوتنەی کە بە دەیان هێناوەو پەرەی دەدەن و دەیچەسپێنن.. ئەمەیش بەڵگەی ئەوەیە کە هەر ئێمە سەرکەوتووین.

● هاوکاری ●

هاوکاریی نێوان عیراق و سۆڤیەت

پێریکە بەرێز عصام عبدالرحیم وەکیـل وەزارەتی نەوت سەرەکی لایەنی عیراق لە لیژنەی هاوبەشی هاوکـاری ئابـووریو بازرگـانی عیراق و سۆڤـیـەت دا چاوی بە بەرێـز کونستـانتـین کاتـوشینی سەرەکی لیـژنـەی پەیـوەنـدیی ئابـووری دەرەوەی یەکـێتـی سۆڤیەت کەوت.

لە چاوپێکـە وتنـەکـەدا باسی پەیـوەنـدیی هاوکـاری ئابـووری نێـوان عیراق و یەکێتی سۆڤیەتی کراو لەو پرۆژانەش دوان کە دەزگا سۆڤـیـەتـیـەکـان لە عیراق دا بەجێیان دەهێنن.

بەرێـز عصـام عبـدالرحیم چوارشـەمـمـەی رابـوردوو بە سەروکـایەتی وەفـدێـك گەیشتۆتە مۆسکۆو سەردانەکەی هەفتەیەك دەخایەنێ.

رژێمی خومـەینی مووچـەی کرێکاران کەم دەکاتەوە

لە چوارچێوەی ئەو رەفتارانەی کە رژێمی خومەینی دژی گەلانی ئێرانـی دەکـا، لەم دوایـیـەدا کاربەدەستانی خومەینی مووچەی کرێکـارانی لە زۆر کارگـاکـان دا کەم کردەوە بۆ ئەوەی ناچـاریان بکا بەرەو بەرەکانی جەنگ بچن.

ئێستگەی موجاهیدینی خەڵکی ئێران لەم بارەیەوە وتی، هەزارەها کرێکـار لە شاری بیرجەو زنجان پێنج مانگە مانگانەیان وەرنەگرتوە بەهۆی ئەو بێ پارەیی‌یەی رژێمی خومەینی تووشی بووە.

خامنـەئی سەری لێ شێـواو نەیزانی چی بلێ

خامنیەئی لە چاوپێکەوتنێك دا لەگـەڵ گۆڤـاری (پـرشبیگـل)ی ئەلمـانی‌دا وتی (ئـەگـەر هەندی پیـاوانـی ئایینی لەم دواییـەدا کاروبـاری سیاسی بەرێوە دەبەن ئەمـە مانـای ئەوەیـە کە ئەوان شوێنی بروان).

دەربـارەی پایـەی خومـەینی جادوگەریش، خامنیەئی وتی (تاکە پیـاوی ئایـینی کە دەسـەڵاتی سیاسی پێدراوە خومەینی‌یە) بەڵام ئەو لایەنەی دیاری نەکرد کە ئەو دەسـەڵاتـەی پێ بەخشـیـوە، هەروەهـا باسی ئەو دەستەیەشی نەکرد کە بەرگی ئایینی پۆشیوەو کە جێو پایـەیـان لە فەرمانرەوایەتی خومەینی‌دا هەیەو کە خۆشی یەکێکە لەم دەستەیە.

گۆڤـارەکە کۆمەڵێ پرسیاری لە خامـینـەئـی کرد بەڵام ئەم بە گرژیەوە وەڵامی پرسیارەکانی دایەوە...

هەوڵدان بۆ نزیك کردنەوەی بۆن و مۆسکو

قسەکەرێکی حکومەت بە ناوی بۆنەوە شەوی رابوردوو رایگەیاند

کە وەزیـری دەرەوەی ئەڵمـانیای فیدراڵی غانزدیتریش غینشر لەگەڵ

وەزیـری دەرەوەی یەکـێـتـی سۆڤیـەتی‌دا کۆدەبێتەوە بە هەوڵی ئەوەی پەیـوەندیی نێوان هەردوو وڵات باش بکرێ.

ئەوەی شایـانـی باسـە پەیـوەنـدیی نێوان هەردوو وڵات تووشی گرژی بوبـوو بەهـۆی هەنـدێ تێبینی کە راوێـژکـاری ئەڵمانیای فیدراڵی نیشانی دابووو تیایدا هێرشی کردبوە سەر میخائیل گورباتشۆف.

گرتنی ٥٠٠ لیبی

کاربەدەستانی رژێمی لیبیا لە شارەکـانی تەرابلس و بەنغازیو تەبرق و چوار شاری تری لیبیادا زیاتر لە ٥٠٠ لیبیاییان دەستگیر کردوە، ئەم هەواڵە رۆژنـامـەی (الأخبـار القـاهـریـة) بە ناوی بەرهەڵستکارانی لیبیاوە رایگەیاندو وتی لە ناو گیراوەکان دا قوتابیو کرێکـارو پیاوی ئایینیان تێدایەو کاربەدەستانی رژێم نیازیان وایە حەوت لەم گیراوانە لە سێدارە بدا.

میسر:

پشتگیریی کوێت دەکەین

میسر دووپـاتـی کردەوە پشـتـگـیری لە کوێت دەکـات و یارمـەتیشی دەدات لە کاتێـك دا ئەگەر هاتوو هەر دەستدرێژییەکی دەرەوەی کرایە سەر.

سەرچـاوەیـەکی لێپـرسراوی کوێتـی وتـوویـەتـی ئەو دووپات کردنەوەیە لە نامەیەکدا هاتـووە شیـخ جابـر الأحمـد الصباح ئەمیری دەوڵەتی کوێت لە سەرەکی میسرەوە حسنی مبارك پێی گەیشتووە.

کـــاری چەکـدارانـەو یاخـیبـوون شارەکـانـی ئێرانیان تەنیوەتەوە

لە ناوچـەی سیسـتـان و بلووجستانی خوارووی رۆژهەلاتی ئێران شەپۆلێکی توندوتیژی کارو چالاکـیی بەرهـەڵسـتـکـارە چەکدارەکانی ئێران و بزووتنەوەی یاخیبـوون چەنـدین ناوچـەی زاهیـدان و بیشن و خاستن و لاشاریان گرتووەتەوە.

سەرچـاوەکـانی بزووتنـەوەی موجـاهیدینی بلووجستانی ئێران وتـوویانە رژێمی تاران هێزەکانی خۆی لە ناوچـەکـەدا خستووەتە باری ئـامـادە باشـەوە پاش پەرەسـەندنی کاری چەکدارانەی شۆرشگـێرانی بلووش و خستنـە خوارەوەی فرۆکـەیـەکی رژێم لە نزیـك زاهـیـدانی پـاتـەختی ناوچـەکـەدا پاش ئەوەی هەوڵی دابـوو لە یەکێـك لە بنکـەکـانی شۆرشگێرانی بلووش نزیك ببێتەوە.

زۆرانبـازیی نێوان دەست و پێـوەنـدی رژێـمـی ئێران تەشەنەی کردووە

رۆژنـامـەی (سـالزبـۆرگـەر ناخریختن)ی نەمساوی وتوویەتی زۆرانـبـازیـی ناوخـۆی نێـوان دەست و تاقمی رژێمی ئێران لەم دواییەدا تەشەنەی کردووەو بەرەو تەقینەوە دەچێت.

رۆژنامەکە وتوویەتی خومەینیو رەفسـەنجـانیو هەنـدێـك لە دەسـت و تاقـمـی کاربـرانـان لە گرتنی مهدی هاشمی سکرتێری مونتەزریو کۆمەڵەکەی ئەوەبوو لە مونتـەزری رزگـاریان ببێت کەوا بڵاو بووەتەوە هەرەشەی لێکراوەو دەستی لە کار کێشـاوەتـەوە تا تاوانبارەکان رزگار بکات لەوانەیش هادی هاشمی‌ی زاوای خۆی.

لە لایەکی تریشەوە رۆژنامەی واشنتـۆن پۆست وتوویەتی ئێران بە بارێکی زۆرانبازیو هەوڵ دان بۆ دەسـتـەڵات گرتـنـە دەست تێدەپـەرێـت کە لەوەو پێش بە خۆوەی نەدیوە.

هەڵبـژاردنی شوێن گرەوەی سامۆرا ماشیل

ئێوارەی دووشەممەی رابوردوو لە مابـوتـۆی پاتەختی مۆزەمبیق راگـەیـەنـرا کە جواکیم چیسانۆ وەزیـری دەرەوە بە سەرەکـی مۆزەمبیق هەڵبـژێـررا لە جیـاتی سەرەکـی کۆچ کردوو سامـۆرا ماشیـل کە لە رووداوی کەوتنـە خوارەوەی فرۆکەکەیدا لە نۆزدەی مانگی رابـوردوودا لە ناو خاکی ئەفریقیای خوارووی کوژرا.

رادیـۆی مۆزەمـبـیـق کە هەواڵەکـەی بڵاو کردووەتـەوە وتوویەتی لیژنەی ناوەندیی پارتی فریمیلۆی دەستـەڵات بە دەست تێکرا (چیسانۆ)ی هەڵبژاردووە.

ئابووریی سووریا تەواوەتی تێکچووە

چـەنـد شارەزایەکی ئابووریی رۆژئـاوا دووپاتیان کردووەتەوە کە ئابـووریی سووریـا گەیشتووەتە بارێکی تێکچووی تەواو تا ئێستا بەو رادەیە نەگەیشتووە ئەویش لە ژێر رووناکیی هەرەسهێنانی بنەما ئابوورییەکان دا.

ئەوەش لەو راپـۆرتـە دوورو درێـژەدا هاتـووە کە رۆژنـامـەی لۆمۆندی فەرەنسەوی بە پێنووسی پەیامنێری خۆی (فرانسواز شیبۆ) نووسیـویـەتی، لەو راپـۆرتـەدا هاتـووە کە تەنـگ و چەڵەمـەی ئابـووری لە سوریـادا وەك واقیعێکی چەسپاو کاریگەر خۆی لە ژیانی هاوولاتیی سوریدا سەپاندووە.

راپـۆرتـەکـە پەنجەی بۆ ئەوە راکێشـاوە کە هەمـوو شتێـك لە سوریادا پەکی کەوتووە، تەنگ و چەڵەمـەی پارەو قەرزاریو نەبوونی پارەی پاشەکەوت هەیە.. تەنـگوچەڵەمـەکە کارگـەکانی گرتـووەتـەوە کە هەمـوویـان داخراوون و کرێی کرێکارەکانیش تا نیوەی دابەزیوە.

سەرەرای ئەوەی کە بازارەکان هیچ شت وەکی رۆژانەیان تێدا دەست ناکەوێت.

Institut Kurde de Paris

ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش بڕیاری دەرکردنی موقەدەمی پزیشك محمد قاسم وجیه لەسەر کارلابردنی دەدات

ئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش بڕیارێکی دەرکردووە تێیدا هاتووە کە موقەدەمی پزیشك محمد قاسم وجیه لەسەر کار لاببرێت.. ئەمەیش دەقی بڕیارەکەیە:

به ناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

بڕیار

به پێی دەستەڵاتی بڕگە (ا)ی مادەی چل و دووی دەستوور ئەوا ئەنجـوومـەنـی سەرکـردایـەتـیی شۆڕش له کۆبـوونـەوەی ڕۆژی ١٩٨٦/١١/١دا بڕیاری ئەمەی خوارەوەی‌دا:

١ ـ دەرکردنی موقەدەمی پزیشك محمد قاسم وجیه لەسەر کار.

٢ ـ وەزیری بەرگری جێبەجێی ئەم بڕیارە دەکات.

صدام حسین

سەرەکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی

شۆڕش

هەروەها بڕیار درا موقەدەم پزیشکی ناوبراو دەست بەسەر بێت و بدرێتە دادگای شۆڕش چونکە خیانەتی ئەمانەتی کارونیشی کردووە له ڕێگای هەوڵدانیەوە بۆ چاوپۆشی‌کردنی ئەو سەربازانەی کە بۆ خزمەتی سەربازی‌ی چەکدارانە دەشێن له کارکردن له وەحدە کاریگەرەکاندا.

هەروەها بڕیار درا سەرهەنگی پزیشك سمیر القصب و سەرهەنگی پزیشـك عاید حمدی له نەخۆشخانەی سوپایی ڕەشید پاداشتیان پێ بدرێت چونکه ئەو تەلەفۆنەی بۆیان کرابوو له لایەن ناوبراوەوە کاری تێ نەکردبوون چاو لەو سەربازانە بپۆشن.

بیست و سێـەمین خولی پیشانگای نێو دەوڵەتیی بەغدا دەستی پێ کرد

ذکریات محمد حسن

شەش ساڵ سەرکەوتنی سوپایی‌و ئابووری

له وتەیەکی دوورو درێژدا باسی گرنگترین قۆناغەکانی پەرەسەندنی ئابووریی کرد که عیراق له نێوان هەژدە ساڵی تەمەنی شۆڕش دا پێیدا تێپەڕیوە.. لەگەڵ ئەو دەستکەوتانەی بۆ گەلی عیراقی وەدەست هێناوون.

بەڕێز نوێنەری سەرەك کۆمار وتی:

گەلی عیراقی دلێر له ماوەی پتر له شەش ساڵ دا جەنگێکی له خۆ بەرگری کردن و زۆرانبازییەکی ئەوتۆی له بواری سوپایی‌و رامیاری‌و ئابووری بواری تردا کردووەو.. سەرکەوتنی پرشنگداریش بەشی بووەو پاشگەزبوونەوەو بەرەو دوواوە چوونیش بەشی ڕژێمی نەزانی ئێران بووە.

بواری ئابـووری له ساڵی (١٩٨٢)ەوە بووەتە بوارێکی سەرەکیی بوارەکانی دەستدرێژی کردن بۆ سەر عیراق لەو کاتەوەیش کاربەدەستانی ئێران و زایـۆنییە هاوبەشەکانیان و ڕژێمی ئەسەدو قەزافیش نەخشەی ئەوەیان کێشاوە عیراق له لایەنی ئابووری‌یەوە لاواز بکەن و وایان دەزانی ئەو نەخشەیەیان وایان لێ دەکات ئامانجەکانیان دژ به عیراق وەدەست بهێنن.

پاشـان بەڕێـز حسن علي ئەنـدامی ئەنجـوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش وەزیری بازرگانی وتەیەکی دا پەنجەی بۆ سەرکەوتنە مەزنەکان ڕاکێشا که سوپا دلێرەکەمان و نیشتمانە خۆگرتووەکەمان له جەنگی له خۆبەرگری‌کردنی ڕەوادا دژ به دەستدرێژیی ئێران وەدی‌یان هێناوون.

شایـانی باسیشە لەم خولەی پیشانگەکەدا پەنجاو پێنج دەوڵەت و هەزارو پێـنـج سەد کومپـانیـا بەشدارییان کردووە که سەر بە (٥٧) شوناسنامەن. سەرەڕای بەشداری کردنی چەندین کەرتی جۆربەجۆری بەرهەمداری له بەغداو یەکیەتی‌و کۆمپانیاو دەزگا بەرهەمهێنەرە هاوبەشەکان.

بەغدا چالاکییەکانی بیست و سێیەمین خولی پیشانگای نێو دەوڵەتیی بەغـدای لەژێـر دروشمی (له پێنـاوی بازرگـانی کردنێکی دەرەوەی هاوسان و هاریکارییەکی نێو دەوڵەتیی پتەودا) پێشوازی کرد.

له جیاتی سەرەکی فەرماندە صەدام حسەین بەڕێز طه یاسین رمضان ئەنـدامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش یەکەمین جێگری سەرەك وەزیران کاروباری پیشانگاکەی کردەوە.

پەنجاویەکەمین ویلایەتی ئەمریکا

● زهدی احمد ●

پاش ئەو گەشتەی جۆرج بۆش جێگری سەرەکی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بۆ قەوارەی زایۆنی شتێکی دان پێدانراوی سیاسەتی دەرەوەی وڵاتـەکەی درکاندو گوتی: ئێمە لایەنی دەست ڕۆیشتوویی چەشنەکی ئیسرائیل له چەك دا دەگرین.. شتێکی ئاشکرایە مەبەست لەو دەست ڕۆیشتوویە دەست ڕۆیشتنیەتی بەسەر وڵاتە عەرەبەکان دا.. هەروەها دیارە ئەم باسە له پێشەوەی ئەو مەسەلانەیە بوو که جۆرج بۆش تەك زایـۆنیـەکـان دا گفت وگـۆی لەسـەر کرد. ئەگەر چی پەیوەندییەکانی ئەمریکاو ئیسرائیل هەمیشە بەوە ناسراوە کە تایبەتە کەچی ئێستا پتەوترو بەهێـزتـره له هەر کاتێکی ڕابوردووتر.. له بواری قسەکردن دەربارەی پەیـوەندیی نێوان وڵاتە یەکگرتووەکان و ئیسرائیل نوێنەرێکی ڕەسمیی ئەمریکا به پەیامنێری (واشنتۆن پۆست)ی گوت: ئێمە هەموو هەنگاوێك تەك ئیسرائیلییـەکـان دا ڕێـك دەخـەین.. که ئەمـە شتێکه تەك هیچ دەوڵەتێکی دیکەیدا ناکەین.. هەروەها تۆم داین سەرەکی لیژنەی نێوان ئەمریکاو ئیسرائیل بۆ پەیوەندیی نێوان هەردوو لایان و له ساڵی ١٩٨١وە له پایـەی خۆیـدایـە گوتی: ئێستـاکـە لووتکـەی شۆڕشێـك دەبینـین پەیوەندییەکانی نێوان ئەمریکاو ئیسرائیل بەرەو ئاسۆیەکی نوێ دەبات، ئەوەبوو ڕیتهارد شتراووس یەکێك له ئەندامانی ئەو لیژنەیە گوتی ئەم پەیوەندییانە زۆر پتەوە تا ئەو ڕادەیەی قەوارەی زایۆنی وای لێ هاتووە له لایـەنی جەوهـەرەوە وەك بڵێیت ویـلایەتی ژمارە پەنجاویەکی وڵاتە یەکگـرتـووەکانی ئەمریکایە. ئەگەر چی ئەندامانی تری لیژنەکە دەڵێن نازانین گاڵتەیە یان ڕاستە کە کردنی ئیسرائیل به ویلایەتێکی نوێی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا زیانێکی ئەوتۆیە بۆ یەکەم ئەگینا ئەو کاتە تەنیا دوو ئەنـدامی له ئەنجوومەنی پیران دا دەبێت کەچی ئێستاکە پەنجا کەس له ئەندامی ئەو ئەنجوومەنە لایەنی ئیسرائیل دەگرن.

ئەگـەرچیش زایۆنیزم تا ئێستا نیازی ئەوەی نییە ببێتە ویلایەتێکی ئەمریکی کەچی ئەخشەی دوور مەودای به دەستەوەیە ئامانجی ئەوەیە بچێتـە ڕیـزی ڕێکخـراوێکی بڵنـدپـایەوە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا سەرەکایەتی ئەو ڕێکخراوە بێت.

پاش تەواوبوونی سەردانەکەی بۆش بۆ ئیسرائیل، وەزیری بەرگری ئیسرائیـل ئەوەی ڕاگەیاندو دووپاتی کردەوە کە ئیسرائیل ئاواتی ئەوە دەخوازێت ببێتە هاوپەیمانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ئەو سیفەتەی که وڵاتانی ئەندامی پەیمانی باکووری ئەتلەنتی هەیانە، شتی سەیریش ئەوەیـە که ڕابـین ئەو ئاواتەی پاش ئەوە خواست که جۆرج بۆش له سەردانی ئیسرائیـل دا بوو، لەسـەر ئەوەیش ڕێـك کەوت کۆمـەڵێکی هاوبەشی بۆ لێکۆڵینەوەی توانای دانی هەمان ئیمتیاز به ئیسرائیل که ئەو دەوڵەتە ئەندامانە هەیانە که له پەیمانی ناتۆدان.

بەراووردکـردنی ئێرە بەڵگـەنـامەیەك نییە بەڵام دەبێت ئەوە به بیر بخـەینەوە له ساڵەکانی پەنجادا تورکیا.. ئەو دەوڵەتەی هەمان ماوەی دووری‌ی (ئیسرائیـل)ی هەیـە له ناوچەی باکووری ئەتلەنتیوە کرا بە ئەنـدامی ناتـۆ.. له سەرەتادا ئیمتیازی هاوپەیمان به تورکیا بەخشرا پاشان بوو به ئەندامی چاودێر پاش ماوەیەکی کورت بوو به ئەندامی تەواو له پەیمانی باکووری ئەتلەنتی‌دا. واش دیارە ئیسرائیل به هاندانی وڵاتە یەکگرتووەکان خەریکی هەنگاونانە لەسەر ئەم ڕێگایەو ئاواتی ئەوە دەخوازێت بچێتە ڕیزی ئەو پەیمانەوە وەك ئەندامێکی تەواو.

بروانه ل ١١

دەستەیەکی نوێی یەکێتی ئەدیبانی کورد ـ لقی هەولێر

دوای کۆتایی‌هاتن به ئیش وکارەکانی کۆنگرەی یەکـەمی یەکێتی ئەدیب و نووسـەرانی کورد که ماوەی دوو ڕۆژی خایـانـد، دەسـت کرا به هەڵبژاردنی دەستەیەکی نوێ بۆ یەکێتی نووسەرو ئەدیبانی کورد لقی هەولێر که له ئەنجامدا ژمارەیەك له ئەدیبان دەرچوون و ئیش وکاری لقی هەولێریان بەم شێوەیە دابەش کرد:

١ ـ عبدالخالق سەرسام، سەرۆك.

٢ ـ مەغدید سۆران، جێداری سەرۆك.

٣ ـ ئەحمەد تاقانە ـ سکرتێری بەڕێوەبردن.

٤ ـ شێرزاد عبدالرحمن ـ سکرتێری ڕۆشنبیری.

٥ ـ فەرید زامدار ـ کاروباری دارایی.

دەورەیەکی ڕۆشنبیری گشتی

٢٩ کرێکاری ئافرەت و پیاو له مووچـەخـۆرانی دەزگـاکـانی دەوڵەت و کەرتی سۆشیالیست له پارێـزگـای هەولێر چوونـە ڕیزی دەورەیەکی ڕۆشنبیریی گشتییەوە که ئەمینـداریـەتیی ڕۆشنبیری‌و ڕاگـەیـانـدن له لقی یەکیـەتیی گشـتیی نیقـابـەی کرێکـارانی پارێزگاکە ڕێکی دەخات.

بەشـداربـووانی دەورەکە، که دوو هەفـتـە دەخـایـەنـێـت، موحازەرەیان سەبارەت به وتەکانی بەڕێـز سەرەکی فەرماندە صدام حسـین له بواری‌کـارو بەرهـەمهێـنـان و یاسـادانـانی کرێکـاران و بزووتنەوەی نیقابی‌و یاسـای ئۆتـۆنـۆمی‌و چەنـدین موحازەرەی تری ڕۆشنبیری‌یان پێ دەوترێتەوە.

وەزیری ڕۆشنبیری‌و ڕاگەیاندن کۆڕی کەلە پووری میللی دەکاتەوە

لەژێـر چاودێـریـی وەزیـری ڕۆشنبـیری‌و ڕاگـەیاندن دا بەڕێز لطیـف نصیـف جاسم کۆڕی کەلەپـووری میـلی‌و خودی عەرەبایەتی کرایەوە که مەڵبەندی که لەپـووری میـلی دەوڵەتـانی کەنـاری عەرەب له ماوەی ٢ تا ٦ی تشرینی دووەمی ساڵی ١٩٨٦ سازی دەدات.

له سەرەتـایـی کردنـەوەی کۆڕەکـەدا بەڕێـز وەزیـری ڕۆشنبـیری‌و ڕاگـەیـانـدن بەخێر هاتنی ئامـادەبووانی کرد پاشان سەبـارەت به گرنـگیی ئەم خولە قسەی کردو وتی:

ئەم کۆڕە پاش ئەوە ئەنجـام دەدرێت پاش ئەوەی که مەڵبەندی کەلەپـووری میـلی له ووڵات دا دامـەزرا، ئەم مەڵبەندەیش تەنیا بیری ئاسـایـی بوو لەلایـەن دەوڵەتانی کەنارەوە پشتگیریی لێ کرا.. وتـیشی: هەست بەشـادی دەکەم که مەڵبەندەکە گەیشتە ئەم ئەنجامەی کار کردن و دەرکردنی زانیاری‌و تۆمار کردنی زانیاری له ناوچەی کەناردا.

پەنجەیشی بۆ ئەوە ڕاکێشا که مەڵبـەندی کەلەپوور له ووڵات دا تەمـەنی له پێنـج ساڵ تێپـەڕی نەکـردووەو شتێکی ڕاستـەقینەو کارێـکـی پراکتیکی‌ی وەدی‌هێنـا بەرو بوومی ئەو کارەیش ئەم کۆڕە زانستی‌یەیە.

پاشان بەڕێز علي عبدالله خلیفة بەڕێـوەبـەری گشتیی مەڵبـەندی کەلەپووری میلی وتەیەکی‌دا تێیدا ستایشی ئەو دەورەی عیراقی کرد له پاڵپشتی کردنی مەڵبـەندەکەو سوور بوون و بەتـەنگەوە هاتنی پاراستنی کەلەپـووری میـلی‌ی.. وتیشی که بەغدا شاری خۆراگرە له هەمـان کات دا ئەم هەمـوو زانـایـانـە لێرەدا کۆدەبنـەوە بە تێکچـڕژانی شارستـانیـەتـەکان ڕاهـاتـووەو له ناوی سازگاری درەخـتـی زانـیـاری هەر له سەرەتایی دروست بوونیەوە ئاو داوە.

ئەمـەو پرۆگـرامی کۆڕەکە سێ لایـەن له باسی جۆراو جۆر دەگـرێتـەوە لەوانە مەسـەلەی کۆمـەلایـەتـی‌و ڕۆشـنـبـیری‌و چـاوەی که له پووری میلی‌و گەیـشـتـنـی به سەرچـاوەی کەلەپـووری میـلی له ناوچـەی کەنـاری عەرەبـی‌و دوورگـەی عەرەب و کۆسپـە جۆرەکـانی کۆ کردنەوەی ڕاستەوخۆی که لەپوور.

شایانی باسیشە له کردنەوەی کۆڕەکـەدا بەڕێزان باڵیۆزانی ئەو ووڵاتانەو پسپۆڕانی بواری که له پوورو سەرەکـی یەکـیـەتـی‌و ڕێکخـراوەکـان ئامـادەبـوون که بنکەکانیان له بەغدایە.

ذکریات محمد حسن

ڕووبەڕووو

شێرزاد

له کاروبـاری ڕۆژانـەمـانـدا، لەگـەڵ دەزگـاکاندا، ڕووبەڕووی گەلێـك دیـمـەنی تاڵ و شیرین دەبینـەوە.. هەنـدێ کەس، وا ڕاهـاتـوون، ـ زەردەخـەنـە ـ بەلایـانـەوە گوناهە، بەو شێوەیە لەگـەڵ خەڵـکـی قسـەدەکـەن، بەرادەیەك که کاری کردۆتە سەر پچـرانـی خۆشـەویـسـتی.. که ئەچێتـە ژووری ئەوانـە، ڕاستـە بەدیمـەن جوان و ناسکـە، بەڵام بەناوەڕوك، تاریکە، بەرادەیەك کە له ماوەیـەکـی کورت هەست به دڵتەنگی‌و گۆشەگیری دەکەی..

ئەوانـە بەلای خۆیـانـەوە، وا هەسـت دەکـەن، کەسـایـەتـی مرۆڤ و گەورەیی تەنیا له هەراو خۆ گیڤ کردنەوەو تووڕەبووندی دایـە.. بۆیـە بەلایانەوە لەنگی‌یە ئەگـەر بەڕووی هاووڵاتـی‌دا پێ‌بکەن، با هەر نەبێ بۆغزی لێ هەڵنەگرن..

ئەو ماوە کورتـەی لە ژووری ئەم بەڕێزەدا ئەیبەیتە سەر، تەنیا بریتـی‌یـە له تەریق کردنـەوەی خەڵکـی... که پێـشیـان دەڵێ‌ی «لەسەر چاوت دوو برۆیە».. ئەمە بەگـوناهی گەورە دەزانن، چونکە «هـەر له ئەنجامی هەست کردن بەکەم و کورتی خۆیان»، هەزارو یەك برو بیـانـوو دەدۆزنـەوە بۆ شاردنەوەی ئەم (ڕووە) ناشرینەی خۆیان!.

ئەمـانـە، که به ئەقڵیـەتی

بروانه ل ١١

Institut Kurde de Paris

سلێمانی بە سەربەرزی و شانازییەوە یادی سەردانەکەی سەرۆکی فەرمانده صدام حسین دەکاتەوە

● ڕۆژی پارێزگای سلێمانی
● ڕۆژی دیداری سەرەکی فەرماندە
● ڕۆژی شادیو سەرکەوتن

جەماوەری پارێزگای سلێمانی سەرلەبەیانی رۆژی دووشەممە رێکەوتی ١٩٨٦/١١/٣ بەچاودێری سەرەکی فەرماندە صدام حسین و بەسەرپەرشتی بەرێز نوێنەری سەرەکی فەرماندە هاورێ محمد حمزە ئەندامی سەرکردایەتی هەرێمایەتیو ئەمینداری نهێنی نووسینگەی رێکخراوی باکووری پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالست و بە ئامادەبوونی بەرێز سیروان جاف سەرەکی ئەنجومەنی راپەراندنی ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان و بەرێز عدنان داود سلمان وەزیری حوکمی ناوخۆو بەرێزان هەردوو هاورێ ئەمینداری نهێنی پارێزگای صلاح الدین و دهۆك و

ژمارەیەك لە بەرێزان ئەمیندارە گشتییەکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان و بەرێز جعفر عبدالکریم بەرزنجی پارێزگاری سلێمانیو هاورێ ضیاء یحیی العلی ئەمینداری نهێنی لقی پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالست لە سلێمانیو ژمارەیەکی زۆر لە لێپرسراوانی سوپاییو حزبیو لێپرسراوانی پارێزگاو پیاوە ئاینیەکان و لە ژێر دروشمی «سلێمانی بەسەر بلندیو شانازییەوە گەشەدارە لە سایەی سەرکردەی سەرکەوتوو صدام حسین لە میهرەجانێکی گەورەدا یادی رۆژی سەرکەوتنی کردەوە یادی ئەو رۆژە مەزنەی سەرەکی فەرماندە صدام حسین خوا بیپارێزێ پێش سێ ساڵ مژدەی سەرکەوتنی سوپای قارەمانمانی لە بەرەکانی پێنجوێن بەسەر سوپای ئێرانی رەگەزپەرست گەیاند بە سلێمانیو گەشتێکی کرد بە شارداو سەری لە چەند ماڵێك داو لە کاروباریان کۆڵیەوە هەر بەم بۆنەیەوە جەماوەری پارێزگای سلێمانی بۆ دەربڕینی وەفاو دڵسۆزی خۆیان بۆ سەرەکی سەرکەوتوو ئەو رۆژەیان دانا بە رۆژی پارێزگایان و لە هەموو ساڵێك دا بەوپەری سەربلندیو شانازییەوە یادی دەکەنەوە.

لە سەرەتای ئاهەنگەکانی رۆژی پارێزگادا بەرێز نوێنەری سەرەکی فەرماندە هاورێ محمد حمزە ئەمینداری نهێنی نووسینگەی باکووری پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالست پەردەی لەسەر وێنەیەکی سەرەکی فەرماندە صدام حسین و کەوانەیەکی سەرکەوتن لادا لە دەروازەی شاردا پاشان پەردەی لەسەر تابلۆی دیواریی سەرکەوتن لە بەردەم پارێزگادا لادا.

ئینجا میهرەجانەکە بە سلاوی کۆماری دەستی پێکردو پاشان دەقیقەك وەستان بۆ گیانی پاکی شەهیدان دوایی کچانی قوتابخانەکانی سلێمانی بە جلی کوردی ئاڵ و واڵاوە کە ئەم بەرو ئەوبەریان گرتبوو سروودی رۆژی سلێمانیان وت.

پاشان بەرێز جعفر عبدالکریم بەرزنجی پارێزەگاری سلێمانی وتەیەکی داو تیایدا بەخێرهاتنی میوانەکانی پارێزگای سلێمانی کردو باسی ئەو مژدە خۆشەی کرد کە سەرەکی فەرماندە صدام حسین گەیاندی بە گەلی عیراق لە شاری سلێمانیەوەو خۆشحاڵی جەماوەری پارێزگا بەهاتنی سەرکردە بۆ ناویان و لێپرسینەوەی لەکاروباریان.

هەروەها بەرێزی وتی:

پارێزگای سلێمانی گرنگیەکی تایبەتی پێدراوە لە لایەن سەرکردایەتی پارت و شۆرشەوەو لەسەرو هەموویانە وە سەرەکی فەرماندە صدام حسین خوا بیپارێزێ لەهەموو روویەکی شارستانیو بیناکاریو پەرەسەندنەوە گورانکاریو پێشکەوتنی بەخۆوە دیوەو جەماوەری پارێزگای سلێمانی هەر لە یەکەم رۆژی جەنگی رەوامانەوە ئامادەبوونی خۆی دەربڕیو بەوپەری دڵسۆزیەوە چەکی کردە شان و لەهەموو بەرەکانی جەنگ دا جەنگا لە پێناوی پاراستنی عیراقی لوتکە.

دوای ئەو بەرێز نوێنەری سەرەکی فەرماندە صدام حسین هاورێ محمد حمزە ئەمینداری نهێنی نووسینگەی باکووری پارتی بەعسی عەرەبی سوشیالست وتەیەکی داو تیایدا وتی:

جێی رێزو شانازیمە کە نوێنەری سەرەکی فەرماندە صدام حسین بم بۆ سەرپەرشتی کردنی میهرەجانەکەتان و پێخۆشحاڵم سلاو رێزیتان پێبگەیەنم کە هیوادارە هەردەم سەربەرزبن و لە خۆشیدا بژین.

هەروەها بەرێزی وتی:

ئاهەنگ گێرانتان بەم رۆژە پیرۆزە پر لەمانایە لە جێی خۆیدایە کە ئاهەنگێکی نیشتمانی رەنگینی بۆ بگێرن و خۆشیو شادی دەربڕن بە بۆنەی ئەو کاتە لەیادنەچووەی سەرەکی خۆشەویست صدام حسین خوا بیپارێزێ لەناوتانا بەسەری بردو ئەو مژدە گەورەیەی بە گەلی عیراقی نەبەرد گەیاند کاتێ سوپا قارەمانەکەمان لە بەرەکانی پێنجوێن سەرکەوتن بەسەر سوپا بەزیوەکەی رژێمە گەندەڵەکەی ئێران دا.

هەروەها وتی:

ئاهەنگ گێرانتان لەم رۆژەدا خۆشەویستیتان و وەفاتان بۆ سەرەکی فەرماندە صدام حسین دەردەبڕیو دەوری گەلی کوردمان لەم جەنگەدا لە هەموو بەرەکانی جەنگ کە دەربڕی راستی عیراقیەتیان دەردەبڕێت و خۆشەویستیتان بۆ ئەم خاکە.

لە کۆتاییدا وتی:

برایان پیرۆز بابێتان لێدەکەم بە بۆنەی رۆژی پارێزگاکەتانەوەو بەناوی ئێوەو جەماوەری کوردستانی عیراقەوە بەڵێنی دڵسۆزیو وەفا بۆ سەرەکی فەرماندە صدام حسین خوابیپارێزی دووپات دەکەینەوە کە هەمیشە عیراق بەگیان بپارێزین و هەموو هەوڵێك تەرخان کەین بۆ پێشکەوتن و سەرکەوتن.

لە دوای وتەکەی بەرێز نوێنەری سەرەکی فەرماندە دەست کرا بە تێپەربوونی رەوتەکان و لە پێش هەموویانەوە ژمارەیەك لە ئاڵای شەکاوەی عیراق و پاشان وێنەیەکی گەورەی سەرەکی فەرماندە صدام حسین ئینجا دروشمی میهرەجانی پارێزگای سلێمانی بەدوایان دا رەوتێکی ئۆتۆمۆبێلی هێزی ئاسایشی ناوخۆو ئینجا رەوتێکی سوپایی لە لایەن هێزەکانی

صدیقەوە پاش ئەوان رەوتی چەند کۆمەڵێك لە فەوجەکانی بەرگری نیشتمانی دوای ئەم رەوتانە چەند پۆلێك لە باخچەی ساوایانی سلێمانی رەوتێکی جوان و چەند چالاکیەکیان پێشکەش کرد پاشان یەکێتی گشتی نافرەتانی عیراق لقی سلێمانی چەند چالاکیەکیان پێشکەش کرد ئینجا یەکێتی نیشتمانی قوتابیان و لاوانی عیراق لقی سلێمانی چەند چالاکیەکی هونەریان نواندو پاش ئەوان کچانی یانەی مامۆستایانی سلێمانی لەگەڵ رۆیشتنەکەیان دا چەند تابلۆیەکیان پێشکەس کرد.

دوای ئەوەی ئەم رەوتانە تێپەرین رەوتی قوتابخانە سەرەتاییو ناوەندیو ئامادییو پیشەسازیو بازرگانیەکان دەستی پێکردو هەر قوتابخانەو چالاکیەکی هونەری نواند.

پاشان رەوتی کەژاوەکان دەستی پێکرد کە لە هەموو قەزاکانی پارێزگاوە هاتبوون بۆ بەشداری ئەم رۆژە.

پاش ئەمان رەوتی کەژاوەی دەزگاو کارگەو بەرێوەبەرایەتیو نیقابەکان تێپەرین کە هەریەکە بە جورێك کەژاوەیەکی دروست کردبووو چالاکی جۆراو جۆریان دەنواند بۆ خۆشی دەربرین بەم بۆنە پیرۆزەوە.

لە رۆژی دووەمی میهرەجانەکەدا کە رێکەوتی سێشەممە ١١/٤ی کرد پیشانگایەکی پۆستەری سیاسی کرایەوە کە لە لایەن هونەرمەندانی پارێزگای سلێمانیەوە ئامادەکراوبوو.

هەروەها پیشانگایەکی وێنەی منداڵان کرایەوە کە منداڵانی قوتابخانەکانی پارێزگا بەشداریان تێداکردبوو.

لە رۆژی سێیەمی میهرەجانەکەدا کە رێکەوتی چوار شەممە ١١/٥ی کرد:

- میهرەجانێکی وەرزشی گەورە سازدرا کە بەرێوەبەرێتی چالاکی وەرزشەوانی لە سلێمانی ئامادەی کردبوو.

- بروسکەیەك بەرزکرایەوە بۆ سەرەکی فەرماندە صدام حسین لەلایەن جەماوەری پارێزگاوە تیایدا بەڵێنی وەفاو دڵسۆزیان بۆ سەرکردەی سەرکەوتن شۆرە سواری لێهاتوو صدام حسین بەرزکردەوە کە هەردەم سەربازێکی بەوەفا بن بۆ ئەم عیراقە مەزنە.

- بروا نامەیەکی بەخوێن نووسراو بەرزکرایەوە بۆ سەرەکی فەرماندە صدام حسین خوا بیپارێزیو کۆتایی هێنان بە میهرەجانەکە بە سلاوی کۆماری.

ئەوەی شایانیباسە دەزگای رۆشنبیریو بلاوکردنەوەی کوردی بەم بۆنەیەوە ئەرکی لە چاپدانی هەموو پێویستیەکی چاپەمەنی رۆژی پارێزگای گرتە ئەستۆی خۆیو هەستا بە لە چاپدانی فۆڵدەرێك و رۆژنامەیەك و پاشکۆیەکی رۆژمێرو پۆستەرێك.

● لقی سلێمانی ●

Institut Kurde de Paris

سەرکەتن هەر بەهرا مەیە

(حەمید)

ل جەبها فەیلەقا هەفتێ.. جەبها هەمی عیراقێ بـ کوردو عەرەب و هەمی کێماسێت دیڤە.. جەبها بەرەڤانیا پیرۆز بۆ وەلاتی‌و میللەتی..

هێـزێت مەییت چەکـدار بەردەوامن دهـێرشێت خۆدا دژی هێـزێت خومەینی یێ پشت شکەستی.

ئەم ژی بو هەمی جیهانێ دیار دکەین کو ل سالێت جەنگێدا چوجار ئەڤ شکەستنەو تلافەتە بسەرێ خومەینیا نەهاتیە وەکی ڤێ جارێ دەمێ وی هزر دکر کو بساناهی دێ هێتە بەسرا ژرێکا فاو دا. بەلێ ئەوی هزر نەدکر کو قارەمانێت قادسیا صدامی. ومیللەت هەمی دێ ئەردو ئاسمان وئاڤا ل رەشەکێت وی کەنە ئاگرو توفان.

رۆژ بو رۆژێ هێزێت قادسیا صدامی بـ هزاران ژ چەپەلێت خومەینی سەرێوان دهەرشینن بـ ئاگرێ توب و بالەفرا وگەمیا.

لەشکەرێ مە ناهێلیت دوژمن سەرێ خو هەلدەت ونەفەسێ بکێشیت و کوشتێت وان بـ هزاران ل عەردێ شەرێ بێت وەرمـین، وچـەپـەلێت خومـەینی نەشـێن ژ تابێیت شەرێ دەرکەڤن کوشتی وبریندارێت خو بکێشن بەر ئاگرێ پالەوانێت عیراقێ.

ئەڤە هەیڤەکە پشتی هێریت خو کرین بۆ فاو بەلێ خەونێت وان هەمی هەرفین و بەرئاڤ دا چۆن چونکە ئارمانجێت دوژمناتیا وان حاسل نەبون ونـەگـەهشتنـە چو ژبلی ماڵ وێران کرنێ وتەلافەتا بـ هزاران کوشتیا.

عیراقی هەمی نوکە ئێك دەستن بو هەرشاندنا سەرێ مەژی هشکا چونکە وان دڤێن عەردێ عیراقا خوشتڤی داگیرکەن.. ودەسکەفتێت شورەشگێر پویـچ کەن بەلێ ئەڤ تشتـە مەزن ترن ژ هزرو خەونێت وان چونکـە میللەتێ عیراقێ بدروستی زانی دل پیسیا خومەینی ودەست درێژیا وی بو عیراقا شورەشا ١٧ ـ ٣٠ تیرمەها پیروز یاکو نوکە بەرەڤانیا نەبەس عەردێ عیراقێ بتنێ‌دکەت بەلێ عەردێ هەمی عەرەبا.

شەرێ عیراقێ.. شەرێ شەرەڤێ یە ونوکە بو هەمی جیهانێ ئاشکەرا بو ئەڤ راستیـا هەی چونکە عیراقێ چو رۆژا تەماعیا عەردێ ئیرانێ نەکریەو هەر وەخت دەستێ خو یێ درێژکری بو تەناهێ‌و جیرانیێ بەلێ خومـەینی گوهـ نادەتـە ڤێ چەنـدێو بەردەوام بو لسـەر شەرێ د هێریشێت خودا ل شەش سالێت بۆرین بەلێ وی چو بدەست ڤەنەهات وبلا بزانیت مرنا وی یالسەر دەستێ قارەمانێت فەیلەقا هەفتێ‌و سیێ‌و ئێکێ‌یـە چونکـە زەنـدکێت پالەوانێت قادسیـا صدامی رۆژ بو رۆژێ قاییم تر دبنْ بو بەرەڤانیا ئاخا پیرۆزا عیراقا خوشتڤی. هزار سلاڤ بۆ قارەمانێت فەیلەقا هەفتێ‌و هەمی فەیلەقا.. مرن و سەرشۆری بۆ دوژمنێ مەژی هشك و خومەینیێ چەپەل.

کاغەزا دەرڤەکری بۆ حاکمێت ئیرانێ‌و یاسا دەولەتی

برهندار مزیری

کۆمەلادەولەتی هەمی نەرازی بوینا خۆ دیاردکەن ل سەر شەرێ‌و هەمی مرۆڤ حەزدکـەن بژین ب رەحـەتی‌و تەنـاهی‌و دل خوشی.. هەر وەکو هاتی‌یە دیارکرن دناڤ بەیاننامەا مللەتێت ئێکگرتی‌دا...

ئەڤەو یاهەژی گوتنێ‌یە کو رێکخستنا مللەتێت ئێکگرتی هاتبو چێکرن داکو دەستێ خو دانتە ل سەر هەمی شەرێت پەیدا دبن ل جیهانێ.. بەلێ هەتا نهو ئەڤێ رێکخستنێ چ تشتێ وەسا نەکری‌یەو پێشکێش نەکری‌یە بۆ پەیداکـرنا تەناهی‌و ئاشتی‌یا جیهانێ، بەلکی ئەو خال و بەندێت هاتین ل ناڤ بەیاننامەا مللەتێت ئێکگرتی‌دا چو کارێ وەسا نەکرن چنکی هەکە وەسـا نەبـا... دا چارەسەریەکێ هەر پەیداکەت بۆ ئەڤی شەرێ ئیرانا دوژمن ب عیراقێ دایە کرن.. ئو ژبلی ئەڤێ چەندێ بەلکو چ هەولدانێت وەسا نەکری‌نە خو ژ رۆژا دامەزراندنال وێ‌و هەتا نهو بگرە ژ شەرێ سالا ١٩٤٨ دناڤ بەرا زایونیاو دەولەتێت عەرەب ئو شەرێ (٥) پێنجێ حزیرانا سالا ١٩٦٧و شەرێ ١٩٧٣و هێرشـا فرۆکێت زایونی ل سەر کوێرهـا ئەتـومی‌یا عیراقێ ئەوا دبێژنێ «کـوێرهـا تیرمـەهێ» ئو رامیاری‌یا توخم پەرستـیێ ئەوا رژێما ژێریا ئەفـریقیا بکـار دئینیت ل سەر وەلاتیێت ئەفریقی‌یێت پیست رەش و گەلەکێت دی..

ڤێجا هەکە ئەم بێژین کا تەناهی‌و ئاشتی‌یا رێکخراوا مللەتێت ئێکگرتی بجهـ ئینای هەتا نهو. ئەڤێ پرسیاری‌و گەلەکێت دی دێ هێلین بۆ پاشەرۆژێ.

ئەڤە شەش سال بورین ل سەر شەرێ ئیرانا دوژمن ل سەر وەلاتێ مە و هەتا نهو چ بزاڤێت ژ دل نەهاتینە کرن بۆ دویماهی ئینانا ئەڤی شەرێ، ئەڤە ژی دزڤرینە هندەك ئەگرا ژوان..

١ ـ ئەمریکا دەستێ خو یێ دانایە ل سەر رێکخراوێ‌و ب کەیفا خو پریڤە دبت..

٢ ـ دەولەتێت کولەداری یێ حەزدەکەن ئەڤ شەرە یێ بەردەوام بیت داکو ببیتە سویکەك بۆ فروتنا چەکێ وان و سوودێ ژێ وەرگرن..

٣ ـ قەوارێ زایۆنی هەولـددەت ئەڤ شەرە ڤەکێشیت داکـو عیراق دویربکەڤیت ژ شەرێ عەرەبی‌ۆ زایۆنی‌و داکو لەشکرێ عیراقێ لاوازبیت.

٤ ـ هیڤی‌و ئارمـانجـا ئیرانێ ئەوە داکـو دەسەلاتیا خو بەلاڤەبکەت ل سەر دەڤەرا کنارێ عەرەبی‌و عیراقێ..

٥ ـ ئیران و قەوارێ زایۆنی هەولـددەن داکـو ئالـوزی‌و گرفتـاری‌یا پەیدابکەن ل دەڤەرا عەرەبی‌دا داکو ب کەیڤا خو بکەڤن.. ئو ژ کنارەکێ دیڤە هەکە ئەم بەرپەرێت دیروکا شەرێ ڤەکەین دێ بۆ مە خویاو ئاشکرا بیت کو عیراقێ گەلەك بزاڤ و هەولدانێت کرین ژبۆ دویماهی هاتنا ئەڤی شەرێ.. ئو گوهێ خو یێ دایە هەمی هەولـدانێت دەولـەتی ئەوێت هاتینـەکـرن بۆ دویماهی هاتنـا شەرێ. ڤێجـا ئەڤ بزاڤـە چ ژ لایێ رێکخـراوێت دەولـەتی بن وەکـو رێکخـراوا مللەتێت ئێکگرتی یان یێت هەرێمایەتی وەکو کۆنگرا دەولەتێت بوسلمانا‌و رێکخراوا دەولەتێنت بێ‌لا... نەهەر ئەڤە بەلکو گەلەك جارا سەرۆکێ قوماندار صدام حسین دئاخڤتنێت خۆدا یێ دیارکری ئو دوان کاغەزێت دەرڤەکری ئەوێت هنارتین بۆ حاکمێت ئیرانێ‌و داخـاز ژوان کری داکـو ژڤێ عینادێ ڤەبن و رکهانی‌یێ نەکەن ل سەر شەرێ و رێکا گفت وگۆیا بگرن داکو دوماهی‌یەکێ دانن بۆ ئەڤی شەرێ لدویڤ یاسا دەولەتی..

بەلێ حاکمـێت ئیرانـێ رکـهانـی کرو ئەو دەلـیڤێت عیراقێ بۆ وان پەیداکرین ژ دەستێ خۆ کرن و مالا خو ویران کرو وەلاتێ خو کرە کاڤل و ئابورێ خو تێکدا نەخاسمە پشتی فرۆکێت عیراقێ دربێت دژوار دانایـنە گزیرتا خرج یائیرانێ‌و گزیرتا (سری). ئەوا هزار کیلومترا دویر..

ئەڤەو کاغەزا سەرۆك صدام حسین ئەوا هنارتی بۆ حاکمێت ئیرانێ ل (١٩٨٦/٨/٢ دەلیڤـەکـا دی‌دا حاکمێت ئیرانێ داکو ئەڤی شەرێ یێ بدوماهی بینن..

لدیڤ یاسا دەولەتی بەلێ دیسا جارەکادی حاکمێت ئیرانێ ل سەر رکا خو نەهـاتنـەخاری‌و رابوێ گەڤ کرن ل سەر دەولەتێت کنارێ عەرەبی‌و عیراقی‌و گوت ئەڤ سالـە سالا دومـاهی‌یە ژ شەری.. بەلێ هەروەکـو سەرۆکێ هێژا (صدام حسین)ی گوتی سالا دوماهی‌یە و دێ ب سەرێ وان دا شکێت ئو دێ ئیرانێ وێران کەین و کەینە کاڤل هەکە ئەو گوهێ خو نەدەنە بانگێت ئاشتی‌یێ:.

● فؤاد حسین ●

زۆران بازی‌و بەربـەرەکـانی نێـوان مەلاکـان و بۆ ئەوەی هەریەکە لەلایەکەوە زیاتر خۆی لە شەیتانە گەورەکە نزیك بکاتەوەو بڕوای پێ‌بکات شتێکی نوێ‌و سەرسوڕهێنەر نی‌یە، بەڵام جارێ زۆر بە توندی‌و تیژی خۆی دەنـواێنێ‌و سـەرهـەڵدـەداتەوە، جارێکی کەش بە پێی بارودۆخ ناوەوەی ئێران ئارادەیـەك هێمن و سست دەبێت، جارێـك بە نهێنی‌و پەنهـانی، جارێـك بە ئاشکـراو چەقـۆکێشان و مستەکۆڵەو جنێودان و ئاشکـراکـردنی کەم وکوڕیی یەکتری دەبێت... لەولاشەوە خومەینی بە کاسـەی سەری گەلانی ئێران ئاودەخـواتـەوەو خەریکی جادوگـەری‌و فێڵبازی‌و دۆزینەوەی جۆرەها شێوەیە کە خوێنی گەلانی ئێران بمژێت و لەنـاویـان بەرێت بەتـایبـەتی ئەوانـەی دژی دام دەزگـاو ڕژێمـە بۆ گەنەکەین و دروشمی «نەمان بۆ خومەینی».

هەڵدەواسن و بە جۆرەها ڕێگا زیان بە ڕژێمەکە دەگەیەنن... ئالەم ڕۆژانەیەدا سەرلەنوێ زۆران بازی‌و بەربەرەکانی نێوان دەستەودایەرەی خومەینی خەریکە گەرم دەبێت و ڕوودەنێتەتیژی‌و ناکۆکیەکان خەریکن

تەشـەنـە دەکـەن و لایەنەکانی کەش بەخۆیانەوە دەگرن و هەتا دێت گەورەترو کوشندەتر دەبێت..

ئەمـەش وادیـارە دوای ئەوە دەستی پێ‌کـردووە کاتێ منتـظری «ئیستقـالەکەی» پێشکەش کردووە.. ئەو کۆمەڵەی کە دژی منتظرین و ئێستـا خەریکن کەم و کوڕی‌و کردەوەو ئاکـارو ڕەفتـارە نابـەجێ‌و ناپـەسەندەکانی ئاشکرا دەکەن و دەڵێن دەسەلاتی ڕەسمیی خۆی بۆ قازانجی کەسایەتی بەکارهێناوەو لەم لاولەولا بە ڕێگای دزی‌و غەیری یاسایی پارەوپوڵی کۆکردۆتەوەو بەرتیلی داوە بەم وبەو بۆ ئەوەی هاوڕێ‌و کۆمەڵانی خەڵکی بەلای خۆیا ڕابکێشێت و ئیش وکاری بۆ بکەن و کەلێ تاوانی‌تر.. ئەمانە ڕەفسەنجانی سەرۆکاتییان دەکات و موچەیان دەداتی‌و پشتیان دەگرێت و خۆی نەخشەو پیلانیان بۆ دادەنێت.. کۆمەڵەیەکی کە هەیە هادی هاشمی سەرۆکایەتییان دەکات، دیسان دژی منتظری ئیش دەکەن...

هەرچەند ئەم کابرایە نزیك ترین خزمی منتظری‌یە بەڵام هێرشەکانیان لەوانی‌تر تیژترو بەهێزترە ئەم کابرایە دەیەوێت خۆی لەخومەینی نزیك بکاتەوەو دەسەڵاتێکی گەورە بۆ خۆی زامن بکات پێش ئەوەی خومەینی گۆڕبەگۆڕ بکرێت..

هەروەهـا چەنـد کۆمـەڵەی‌تر هەن لەوانە زاواکەی منتظری‌و عیدی محمدو محمد میرزا «کە ئەندامی پەرلەمانی ناوچەی فولارجانە»و محمد جعفر صادقیان «کە ئەندامی ئەنجومەنی نەوتە»و ڕای شاری‌و.. هاشمی ڕەفسەنجانی‌و خامنئی‌و محسن رفیق دۆست و هتد...

بەڵێ هەریەکە لەمانە بە هەوەسی خۆی ڕەفتار دەکات و خوێنی گەلانی ئێران دەمژێت و ئازارو سزای خەڵکی دەدات بۆ ئەوەی زیاتر خومەینی بڕوای پێ‌بکات و لە خۆی نزیکی بکاتەوە..!!

ئێرانی گرتن و کوشتن

جمال محمد امین
شێخ وەتمانی

شتێکی ڕوون و ئاشکرایە کە ئێستا بە دەیان هەزار هاوڵاتـی دڵسـۆزی ئێرانـی بێ تاوان لە زینـدانـەکـانی ڕژێمی خومـەینی‌دا شەوانـە ڕۆژ دەکەنەوە، بێ‌گومان ئێستا ئێران وڵاتێکی گرتن و کوشتن و لە سێـدارەدانـە، ڕۆژ نیـە جەلادەکانی خومەینی دەستیان بە خوێنی سورو گەشی ڕۆڵەکانی گەلانی ئێران تەڕ نەبێت، یان لە گرتـوخـانەکاندا جۆرە ئازارێکیان ئەدەن کە هەزار خۆزگە بە مەرگ بخـوازن، هەروەهـا گرتـوخانەکانی ڕژێم ئەوەندە زیادبوون تەنانەت لە ژمارەی خەیاڵیش دەرئەچن، بەتایبەتی لە شاری ئازەربایجانی ڕۆژئاوا، ئەگەر هاتـو ئەم زینـدانـانـەمـان بەراورد کرد لەگەڵ زیندانەکانی سەردەمی شای گۆڕ بە گۆڕدا، ئەوا ئەم ڕاستی‌یەمان لا ساغ ئەبێتەوە کە بە دووقات زیـاتر زیادی کردووە، بێ‌گومان ئەمە دیاردەیەکی دزیـوو ناشـیرینـە بە لای جیهـانی سەدەی بیستـەمەوە، بەڵام بەلای ڕژێمی ئێرانەوە شتێکی ئاسـایـی‌یـە، چونکـە شتی گەلێ نابـەجێ ترو سەرسـوڕمێن تر ئەبینرێ، ڕژێمی چەپەڵی ئێران ئەم زیندانانەی بۆیە دروست کردوە تا بە هەرچی سزای وەك دەست و قاچ برین و نینۆك هەڵکەندن و

لە کارەبـادان و هەڵواسین هەیە خەڵکی بێ‌تاوانی ئێران پێ چاوتـرسـێن بکـات، ئەم گرتـوخـانانەو زینـدانـانـە ڕاستـەوخـۆ لە لایـەن پاسدارە پیاو کوژەکـانی خومـەینی سەرپەرشتیان دەکرێ، کەر یەکێ تۆزێك ئاگاداری ناو خۆی ئێران بێت. ئەزانێ کە ئێران یەکپارچە خەڵتانی خوێنەو پەتی مەرگ و سێـدارە بۆ گەلانـی ئێران هەڵواسراوە، ڕژێم لەم ڕۆژانەدا سێدارەکردنی زیاتر کردووە لە ئەنجامی هەڵچونی تۆڕەیی گەلانی ئێران دا دژ بەم سیاسەتە چەوتـەی کە پەیـڕەو دەکـرێ لەسـەر دەستی فەرمـانـڕەواکـانی‌دا، بۆ ئەوەی بە خەیـاڵێ خاوی خۆیان بەر لە ڕق و تووڕەیی گەلانی ئێران بگرن و چاوتـرسێنیـان بکـەن، بەڵام کەی زوڵم و زۆری ستـەمکـارو داگیرکەر توانیویەتی بەرگەی شەپۆلی خەبـاتی جەمـاوەر بگرێت، بۆیە ڕۆژی سەرکەوتن یەکجار نزیکەو مەرگی خومەینی‌و ڕژێمەکەشی زۆر نزیك بۆتەوە.

جیهانیکی بێ ئەتۆم!

غریب رؤوف

لەو ڕۆژەوە ڕونـاڵدریگن بومتـە کارگێڕی یەکەم لە وولاتە یەك گرتومکانی ئەمریکادا، باری هێمنی جیهان بەرەو پشێوی‌و شێـوانـدن و مەتـرسی تەقینەوە دەڕوات... تەقینەوەیەکی وا مەگەر لە فلیمە بازرگانیەکانی هۆ لیوددا مرۆڤ بتوانێ بیهێنێتە پێش چاوی خۆی.. ئەم مەترسی‌یە لەم خاڵانەدا بەدی دەکرێت:

١ ـ هاندان و بەرهەمهێنانی چەکی نیوترۆنی بە بڕیاردانی شەخسی ڕیگن خۆی‌و سور بوون لەسـەر کەڵەکەکردنی، ئەو چەکەی کە تەنیا کاریگەریەکەی بۆ لە ناوبردنی ژیانی مرۆڤ و گیـاندارانە بەبێ تێکدان و وێران کاری.. سەرنج دەن چەکێك تەنیا توانای لە ناوبردنی مرۆڤ بێت!!..

٢ ـ شەڕی هەسارەکان، بەڵێ لە ڕوی زەمیندا شوێن نەما ڕیگن چەکی کوشندەی تێدا بخاتە سەنگەرەوە، بەرەو ئاسمان ڕووی‌نا، ئەو ئاسمانە کە هیوای دوا ڕۆژی بەختیاری‌و ئاواتی مرۆڤە، سەرۆکی ئەمریکا ئەیەوێ‌و سورە لەسەر ئەوەی ئەویش بکـاتـە سەنگـەری جبـەخـانـەی چەکی کوشندەو وێرانکاری

ئەتۆم و ڕۆژو شەو پەنا بۆ ئەم و ئەو دەبا کە لەگەڵی بن و دەنگیـان بخـەنـە سەر دەنگـە ناسـازەکـەی!!، بەتایبەتی لە ناوداران و دەوڵەتانی ئەوروپا...

ئا لەم کاتـەداو لەم بارە ئاڵۆزەدا سەرۆکـی سۆڤـیـەتـی گۆربـاچۆف وەکوو ڕوداوێکی کوت وپڕ دەنگی بەرز کردەوەو هاواری‌کرد.. یان لە ئێستەوە هەتا ساڵی دوو هەزار زەمین لە چەکی ئەتۆم پاك بکەینەوە!.. چەکی ئەتۆم لەسەر ڕوی زەمین نەهێڵین.. هەنگاوێکی هێجگار پیرۆزە، گۆی زەوی، بێ چەکی ئەتۆم و ئەمێری کوشندەو قەڵاچۆکەر بێت.. کوا؟؟

کوا ئاواتی ملیـۆنان بگرە هەزاران ملیون مرۆڤ بێتە دی، وازی لێ بهێنـە ڕێی بدە بیر لە خۆشی‌و سەربەرزی‌و بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن بکاتەوە...

لە ڕۆشنبیری جەماوەری لە هەولێر:

چی لە نەخشەی تازەدا هەیە؟!

شێرزاد/ لقی هەولێر

● بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری جەماوەری هەولێر، وەکو هەموو دەزگا ڕۆشنبیرییەکان، بەردەوامە لە نواندنی چالاکی هەمە ڕەنگی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و بۆ ئەمەش متمانەی کردۆتە سەر دانانی بەرنامەیەک.. بۆ بەسەرکردنەوەی دیارترین هەنگاوە تازەکان لەم بەڕێوەبەرایەتی‌یەدا

مامۆستا - شامل مەردان - بەڕێوەبەری ئەم دەزگایە ووتی:

● ئەرکی ڕاستەوخۆی ئەم بەڕێوەبەرایەتی‌یە بریتی‌یە لە پێش کەش کردنی جموجوڵی ڕۆشنبیری و بۆ برەودان بەم لایەنەش هەوڵی داوە بۆ پشتگیری‌کردنی ئەدیب و هونەرمەندان و دانانی بەرنامەیەک کە بتوانێ زۆرترین چالاکی پیش کەش بکات.. ئەوەبو لە نەخشەی کارکردنی ڕابردوودا گەلێک هەنگاومان ناوە کە بەشێکی زۆری ڕۆشنبیرانی شارەکەمان بەشداربوون لە بەجێ گەیاندنی ئەم چالاکی‌یە فراوزانەدا.. کە بریتی‌بووە لە پێش کەش کردنی شانۆگەری و سازکردنی پیشانگاو کۆڕی ڕۆشنبیری و ئاهەنگ و چالاکی ڕاگەیاندن...

● دەربارەی ناوەڕوکی ئەم بەرنامەیە ووتی:

پیش کەش کردنی ئەم چالاکی‌یانەو هاوکاری‌کردنی بەشێکی زۆری ڕۆشنبیران لەگەڵ دەزگاکەماندا دەوری ڕووناکی خۆی لە خزمەتی باری سەرجەمی ئەدەب و هونەری کوردی‌دا دیوە.. بەگوێرەی وەرزەکانیش کارمان دابەش کردووە کە بتواندرێ لە هەموو بۆنە نیشتمانیەکاندا چالاکی هەمە ڕەنگی خۆمان هەبێت.. ئەمەو جگە لەوەی کە «یانەی سینەما، توانیویەتی لەوەتەی دامەزراندنیەوە دەورێکی چاک بگێڕێ، بەتایبەتی لە ڕووی گفتوگۆی سینەماو کاروبارەکانی و دەربڕینی بیروڕاو بڵاوکردنەوەی هوشیاری سینەما لە شارەکەماندا لەڕێگای بەکار خستنی فلیمی نوێ..

● ئەوەی گرنگ بێت، ئەمانەو ی بزانین لە ساڵی داهاتوودا، یان لەپلانی نوێی ئەم بەڕێوەبەرایەتی‌یەدا چی تازە هەیە..؟

بۆ ئەمەش بەڕێزی ووتی:

ئەوی ڕاستی بێ، شێوەو ڕادەی بەکارهێنان و بەجێ گەیاندنی سەرتاپای پرۆژەکان، پەیوەندی بەڕادەی هاوکاری کردنی نووسەرو ئەدیبان هەیە بۆ ئیش وکار ڕاپەڕاندن و دانانی نەخشە..

لە سەرووی ئەوانەوە، نەخشەمان هەیە لە پلانی تازەدا، چەندان کۆڕ ساز بکەین، لەوانە، میهرەجانی شیعری لاوان و میوانی کردنی ئەدیبانی دەرەوەی پارێزگاو کۆڕێ بۆ مۆسیقاو گۆرانی کوردی‌و کۆڕێ بۆباری ڕۆژنامەگەری‌و سازکردنی کۆڕێ بۆ دەرخستنی دەوری شەهیدو شوێن و پایەی ڕێک خستنی میهرەجانی شیعرو ووتار خوێندنەوە بۆ قوتابیانی زانکۆ.. هەروەها بەشداری تەواو لە هەموو چالاکی‌یە کی ڕۆشنبیری‌و ڕاگەیاندن بەتایبەتی لەگەڵ ڕێکخراوە جەماوەرییەکان جگە لە کۆڕی ئەدەبی، نەخشەیەک داندراوە بۆ تۆمارکردنی چەند بەرهەمێکی تەلەفزیۆنی لەلایەن تیپەکەمانەوە، کە ئاشکرایە لە هونەرمەندانی ئەم دەزگایەن و، لە ساڵی داهاتوودا، چەند شانۆنامەیەک پێش کەش ئەکەین، پاش ئەوەی کە لەم ڕۆژانەی دوواییدا شانۆنامەی «لۆتێم ناگەن» لە نووسینی سلمان محمد صالح و دەرهێنانی تحسین شعبان پێش کەش کراو ماوەی چەند ڕۆژێک بەردەوام بوو...

● هەروەها بەڕێزی ووتی:

ڕۆشنبیری جەماوەر، بەردەوامە لە سازکردنی پیشانگای هونەری بۆ پشتگیری‌کردنی بزووتنەوەی تەشکیلی لە شارەکەماندا، بۆیە لە وەرزی نوێی ساڵی داهاتوودا، نەخشەی کارکردنمان بریتی دەبێ لە کردنەوەی چەندان پیشانگای تایبەتی‌و هاوبەش و پیشانگای منداڵان و پۆستەری سیاسی...

بەڵام لە ڕووی یانەی سینەماوە، هەموو هەفتەیەک، یان زیاتر، سینەما دۆستان بەیەک ئەگەنەوە بۆ بینینی فلیم و گفتوگۆکردن لەسەری، بەو شێوەیە کە لیژنەیەکی تایبەتی بۆ ئەم یانەیە داندراوە.. جگە لەوەی کە ئەم بەڕێوەبەرایەتی‌یە چالاکی دیاری لە لیژنەی ڕاوێژکاری پارێزگادا هەیە کە لە هەموو بۆنە نیشتمانیەکاندا دەوری خۆی هەیە لە ڕاپەڕاندنی چەندان چالاکی.

گەشتی هاوکاری:

ڕەواندوز.. بەپانتایی بچووکەو، بەداهێنان گەورە

شێرزاد عبدالرحمن/ لقی هەولێر

● لە دوورەوە کە سەرنجی چیای سەرکەش و کۆنە هەواری [ڕەواندوز] ئەدەی، بەئاسانی بۆنی خۆشەویستی‌و گۆرانی‌و ئاوازی ڕەسەن و بەفرو داهێنان ئەکەی، خەڵکی ئەو شارەی هەموویان هونەرمەندن، ئەگەرچیش هەندێکیان هەر بەعەشق و خولیابوونی هونەر بین بە هونەرمەند...

هەموو شتێک لەم شارە چیایی‌یەدا شیرینە، چ سرووشت و چ خەڵکی، چ گۆرانی‌و چ شیعر، چ مۆسیقاو چ فڵچەی ڕەنگاو ڕەنگ... کە ئەوەی ئەم شارە داهێنانی گەورەی تێدا دروست دەکەن..

● ئەوی شیاوی دڵگەشی‌و بەختەوەری بێ، ماوەی چەند ساڵێکی کورتە، بزووتنەوەیەکی خێرا، بەڵام پڕ داهێنانی هونەری لەم شارەدا لە کاردایە، ئەمەش پەردەی لەسەر ڕووی چەند ئاوازی زێڕین هەڵدایەوە..

یەکێک لە ئەنجامە هەرە چاکەکانی ئەم دیاردە گەشە دروست بوون و لە دایک بوونی نەوەیەکی تازەیە کە زوربەیان لە ئامۆژگا هونەرییەکان دەخوێنن و هاوینەش لە - ڕەواندوز - لە ستۆدیۆی بچووک، ئاوازی داهێنان تۆمار دەکەن.

● هەڵوێستەیەک...

بەشێکی هەرە زۆری ئەم بزووتنەوە بەردەوامە دەگەڕێتەوە بۆ مامۆستای هونەرمەند - زرار محمد کە سەرەکی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی کورد لقی ڕەواندوزە... ئەوەبو دەربارەی کۆمەڵەو بزوتنەوەی هونەرو ڕۆشنبیری شارەکە ووتی:

لە ١٩٧٧/٨/٢٠ بەشی کۆمەڵە لە «ڕەواندوز» کرایەوە، هەر لە سەرەتاوە بە گەرمی پێشوازی لەم هەنگاوە گەورەیە کرا، چونکە ئاواتی هەموو لایەک بوو، لە کاتێکا کە کۆمەڵە توانی چەند هونەرمەندو هونەر دۆستێکی بەتوانا بگرێتە باوەش، لە هەمان کات چالاکی هونەری لە شارەکەدا ببوژێنتەوە ئەگەرچی لە هەنگاوی یەکەم دا چەند تەگەرەیەکی هاتە ڕێ، تا ئەندامانی ئەم کۆمەڵە گەیشتە - ٤٢ - ئەندام و، دوای ئەوەش تیپی مۆسیقای «پاشای گەورە»و «تیپی شانۆی شلێر» دامەزرا کە هەر دوکیان چالاکی زیندووی مۆسیقاو شانۆ ڕادەپەڕێنن، جگە لە بوونی بزوتنەوەیەکی چاکی تەشکیلی.

● چالاکی مۆسیقاو گۆرانی...

مامۆستا زرار محمدی هونەرمەند دەست نیشانی ئەو چالاکی‌یە هونەرییەی بۆ کردین و ووتی:

لە ڕۆژی کردنەوەی ئەم کۆمەڵەیەوە چەندان لاوی خوێن گەرم لە دەوری ئەم تیپە کۆبوونەوە بۆ پێش کەش کردنی تواناو داهێنانی خۆیان، بۆیە ئامادەبوونی تەواومان هەبووە لە هەموو بۆنەیەکی نەتەوایەتی‌و نیشتمانی، لەوانەش:

فیستیڤاڵی هونەرو ڕۆشنبیری کوردی ١٩٨٢و ئاهەنگی ساڵی منداڵانی جیهان و نەورۆزو ڕۆژی هونەری کوردی..

ئەوی جێی باسە، توانیومانە - ٢١ - گۆرانی بۆ ڕادیۆی بەغدا تۆمار بکەین و - ١٨ - پارچە گۆرانی بۆ تەلەفزیۆن، هەروەها پارچە مۆسیقای - تەنیایی - لەلایەن کەمانجەژەن «چەتۆ نەورۆز»و «احمد جبار»و ئامێری مۆسیقامان ئەمانەن: کەمانجە، چەلۆ، گیتار، ساز، فلوت، کلار نێت، سێکسفۆن، ئۆرگ... تا د.

بەڵام لەڕووی ئەندامانەوە، گەیشتۆتە - ١٦ - ئەندام، لەوانە - ٨ - کۆرسی کچ و - ٥ - گۆرانی بێژی لاوو خوشکێکی هونەرمەند..

● شانۆ...

بەڕێز سەرەکی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی کورد ووتی:

لە ڕووی چالاکی شانۆگەرییەوە، توانیومانە تا ئێستا - ٧ - شانۆگەری پێش کەش بکەین، کە هەر هەمووی لە دەرهێنانی خۆمن - ڕاتە مامۆستا زرار -، لەوانە: شانۆگەری «نهێنی پیشە» ١٩٨٣، «بانیکەو دوو هەوا» بریخت لە ١٩٨٤... شانۆگەری «شاری ئەوین» نووسینی هونەرمەند طلعت سامان.

● پیشانگای هونەری..

کۆمەڵە - سەربارى ئەو چالاکی‌یانە - چەند هونەرمەندێکی نیگار کێشی گرتۆتە باوەش و تا ئێستا چەندان پیشانگای کردۆتەوە، لەوانە (٣) پیشانگای منداڵان و (٢) پیشانگای پۆستەرو (٣) پیشانگای تایبەتی بۆ هونەرمەندان دارا محمد علی‌و سەلام نەورۆزو ڕزگار فقێ‌و (٢) پیشانگای هاوبەش بۆ سەلام نەورۆزو ڕزگار فقێ‌و پیشانگایەکی ویەی فۆتۆگرافی بۆ هونەرمەند جەمال محمد امین..

● کۆڕی ڕۆشنبیری..

بەڵام لە ڕووی بزوتنەوەی ڕۆشنبیری، کۆمەڵە لە ڕوانگەی پەر مێدان بەم بزووتنەوەیە، توانیویەتی چەند کۆڕێک پێش کەش بکات، لەوانە: سازکردنی کۆڕێک بۆ مامۆستا «عمر شیخەڵا دەشتەکی» دەربارەی فۆلکلۆری کوردی‌و، کۆڕێکی چیرۆک بۆ نووسەرە لاوەکان و کۆڕێکی شیعر بۆ شاعیرە لاوەکان و کۆڕێک دەربارەی (جوڵانەوەی ڕۆشنبیری)و (پەروەردەو هونەر).

● میهرەجانێکی فراوان..

لە هەموو ئەم چالاکی‌یانە دیارتر - هەروەکو مامۆستا زرار ئەڵێ - سازکردنی میهرەجانێکی گەورەی هونەرییە کە هەموو بەشەکانی گرتەوە لە مۆسیقاو گۆرانی‌و پیشانگا... لەم میهرەجانەدا کە «١٠» ڕۆژی تەواوی خایاند، تەنیا لە شانۆگەری «شاری ئەوین» [٢] هەزار کەس هاتنە بینین، ئەمەش دیاردەیەکی گەشی شارستانێتی‌یە بۆ پێشوازی هونەر.

لە هەمان کات، خۆمان، ئامادە ئەکەین کە لە وەرزی داهاتوودا، چەندان چالاکی‌تری هەمە ڕەنگ بنوێنین کە دیسان هەموو بەشەکانی هونەر دەگرێتەوە.. لەوانەش [٨] گۆرانی ئامادەیە بۆ تۆمار کردن و بڕیار وایە سانۆگەری [دایکی سەر لێشێواو] پێش کەش بکەین.

● ئەمانە هەمووی‌و.. بەڵام!

مامۆستا زرار محمد، لەگەڵ هەموو ئەمانە، پەنجەی بۆ ئەوە کێشا کە هەندێ کۆسپ و تەگەرە بوونەتە هۆی گیروگرفت لەڕێی کۆمەڵەو چالاکی‌یەکانی‌دا، لەوانە، نەبوونی ستۆدیۆی هونەری بۆ تۆمارکردن و دووری شارەکە لە دەزگا ڕۆشنبیرییەکان و کەمی دارایی‌و نەبوونی ئامێری مۆسیقاو هۆڵی تایبەتی بۆ شانۆگەری...

● ئێمەش ئەڵێین، لە هەموو ئەوانە گەورەتر ئەوەیە، کە تیپی ڕەواندوز ئاوازی ڕەسەن جێی لە دڵی هەمووماندا کردۆتەوەو، ئەم دەستە لاوە خوێن گەرمە، لەم ڕەواندوزە بچووکە، داهێنانی گەورە پێش کەش بکەن!...

Institut Kurde de Paris

خۆشمان دەوێ صدام حسین

هیوای گەلە
صدام حسین
ووتەکانی
هەموو بەجێن
بێجیاوازی
گەل تۆی دەوێ
لە گشت بواردا
نەخشەکانت سەردەکەوێ

گەل بە جارێ
فیداکارن
دژی خۆفرۆش
هی زۆردارن
لەناو دڵی
هەموو گەلدایت
لەرێی تاریکدا
چرایت

هەروەکو ڕۆژ
بۆ گشت وولات
لە ئیسادا
بۆمان هەڵهات
بووی بە خێرێ
بۆ نیشتمان
بووی بە کۆسپی
داگیرکاران

بە خوێن بەگیان
دەت پارێزین
گەل بەبێ تۆ
نایەوێ ژین
بە خوێن دەی‌کەین
دەریایی بێ‌بن
تیا غەرق بێ
سوپای دووژمن
دەژیت لەناو
گشت خێزانێ
لەناو گشت دڵێ
پڕ ویژدانێ

لە گشت هۆزی
عەرەبستان
لە گشت گوندێکی
کوردستان
خۆشیان دەوێ‌ی
بولبولی بێستان
خۆشیان دەوێ‌ی
کەوی کوردستان
وەك ئەستێرەی
پرشنگ داری
دەدەی تیشکی

پڕ زانیاری
باوکی
چەوساوەو هەژاری
نەت هێشت
زوڵم و ستەم کاری
خۆشیان دەوێی
عیراقیەکان
دەت پارێزن
بە ڕۆح بە گیان

● باوکی فەرمان ●

* سڕا *

شیعری: ڕزگار نەقشبەندی

ڕەنگە چاوت..
ئاشنایەتی لەگەڵ گڕا هەبێ،
گڕ بۆ هەمووومان ئەسوتێ..
وەڵێ: تۆ بۆ گڕ ئەسوتێی،
خۆ گەر سروشت پێت بزانێ..
تۆ عاشقی!!،
تا ئەو ڕۆژەی زەماوەندت بۆ ساز ئەدرێ
ڕەنگە ئاسمان پێ‌نەکەنێ،
هەوری ماتەم.. زستان نەگری‌و
خۆر کۆچ بکاو
بەرەبەیان.. چاوەکان نەتروکێنێ
لە بەهاردا..
فەرشی سەوزی زەمین گشتی..
زەرد هەڵگەرێ،
لاشەی ساردو سڕی منیش..
تا کۆتایی..
لە نێو دوو توێی خەما بنوێ!!

★ ★ ★

گەر تەنیا ساتێ.. لەگەڵما بدوێی
دەمبە خەمێك و..
لە دڵی هەتیوما تا ئەبەد دەڕوێی

★ ★ ★

هەزاران دڵ گرفتاری ئەڤینت بن
هەتا سنوری پەرستن..
خۆشم ئەوێیت،
هەر کە زانیم تۆ کۆچ دەکەیت
تەسلیم بەخاکت ناکەم و
لە ناو چاوی شیعرێکم دا..
دەستبەرداری باڵات ئەبم،
بۆ ئەوەی دوا کۆچی منیش
لە پێناوی عەشقێکی نوێ..
چاوی ڕەشت هەر بسوتێ!!

سێ هۆنراوەی بەرگری

شیعری دافید صاموئیلوف
لەتیف هەڵمەت
کردوویە بەکوردی

پەست دەبم لەوانەی لە ماڵی خۆیاندا دەمرن
حەسوودیش بەوانە دەبەم
کە لە جەرگەی جەنگدا
بەرەنگاری مەرگ دەبن
یەکێکیان سەری خۆی
ئەو سەرەی کە نازارو ژان گوشیویەتی
دەداتە بەر شنەی بای هێمن
کچە برین پێچەکە بەرەو ئاڵینەکەی دەڕواو
ئاو بۆ پێکراوە خۆشەویستەکە دەبات
ئاوی دەداتێ‌و ئەو نایخواتەوە
ئاوەکە لەجەوەنەکەدا دەڕژێ‌و
پێکراوەکە بەبێ ئەوەی ورتەبکات
بە دەورو بەری خۆی‌دا دەڕوانێ
چڵە بەهاری‌یە ئاونگدارەکان
میهرەبانی لەگەڵدا دەنوێنن
ئەدیواری بەدەوردا بەرز کراوەتەوە نە ساپیتە
جگە لەو هەورانەی گەردوون دەگەڕێن
هیچی‌تر دیارنیە
کەس و کاریش هیچ نازانن
دەربارەی مەرگی ئەو

لەناو کێڵگە سەوزەکاندا
دەربارەی گوللەی ستەمکارو پیاوکوژ
هیچ نازانن
هەروایە.. پۆستەی جەرگەی جەنگ
گەلێ جار دوا دەکەوێ..!

- ٢ -

شیعری: میخائیل لفوف
لەتیف هەڵمەت
کردوویە بەکوردی

بۆ ئەوەی ببی بە پیاو
ئەوە بەس نیە نێرینە بی
هەروەکو ئاسنی خاو ئاسن نیە
تا نەتوێنیتەوەو نەکوترێ
دەبێ وەکو ئاسنی خاو لەخۆت ببووری
لە گەرمای هاویندا سەفەرکردن
چەند سەختە!
بەڵام تۆ سەربازی دەبێ لەگەڵ هەمو شتێکدا

- ٣ -

شیعری: یولیا درونینا
لەتیف هەڵمەت
کردوویە بە کوردی

ڕابێ‌ی...
لە ماچی ژنەوە تا خرمەی گوللە..
دەبێ فێربی چۆن لە جەنگدا بەرگە بگری..
ئامادەبوون بۆ خۆ بەخت کردن خۆی لە خۆی‌دا چەکێکە
جارێ لەجاران بەکاری دێنی
پیاوان لەکاتی پێویستی‌دا دەمرن.. لەبەر ئەوە:
بەدرێژایی سەدەکان هەر زیندوون..!

ماچ و مووچمان کردو
گریاین و گۆرانیمان گوت و
بەرەو نەبەرد کشاین
لە جەرگەی ژیاندا
کچێك لە پاڵتۆیەکی کۆندا کەوت و
هەردوو باڵی بەسەر بەفردا درێژکرد
ئەی دایە گیان من بە ئامانج گەیشتم
بەڵام لەو دەشتەدا لەسەر ڕووباری - ڤۆلگا -
کچێك لە پاڵتۆیەکی کۆندا
ڕاکشاوەو
هەردوو باڵی بەسەر بەفردا درێژ کردووە!

هێزا ئەڤینا ئەنگێ

هۆزانا: محمد امین حاج حسو
بەلاڤەکرنا: یاسین زێباری

شەنگ و دەلالامن تویی
شرینا ڤی دلێ هەزار
بەختێ تەمە نەکە گری
لبەر ئەڤینێ نەکە هەوار
دەمێ تەدبینم یا غەمگین
ڕوندکێت چاڤێت تە تینە خار
ئاگر بەردبیتە مێلاك و
ڤی دلێ کول و بریندار

★ ★ ★

دەمێ تێیە نك من شرینێ
تو بخودێ کەی نەکە گری
بکە کەنی‌و ب بشکورە
بوان لێڤێت شرین شەکری
دا تێر ببینم بەژناتەو
وا هەردو چاڤێت ڕەشکری
ئەز نەشێم تەرکا تە بکەم
ئەڤینیا تە دل یێ بری

★ ★ ★

هەتا دویماهیا ژینا خۆ
لسەر ڤێ سوژێ ئەز دێ مینم
بۆ دیتنا هەردو چاڤێت تە
یێ دل کول و دل برینم
شەڤێ هەتا دبیتە سحار
وەکی دینا دنالینم
بدەردێ ئەڤینیا تە شرین
بلا بمرم ئەز نەمینم
دەلال و ئەڤیندارامن
لتە پیروزبیتن ئەو ناڤ
دێ ڕوندکا هەردەم ڕێژم
بلا لمن تاری ببن چاڤ
ما من چاڤ و دل بۆ چنە
ببنە گوری بەژنا زراڤ
ئەز سۆزدارێ چاڤێت تەمە
بلا بۆتە بسوژن هناڤ

★ ★ ★

چ بۆبسەرێ من و تەهات
مە خودا بەر ڤێ بارانێ
چ بیر بۆ کەفتینە تێدا
کەس مە نا ئینتە دەر جانێ
ڤە چ ڕێك بۆ من وتە گرت
مە بەرێ خودا نەمانێ
هەتا کو ئەم هەردوك دەرین
ناگەهینە ڤێ ڕامانێ

★ ★ ★

ئەڤە چەند ساڵ ئەم دبورینین
دناڤ خەمو ئێش و نالا
ئەم یێت کەفتینە بەر دیوارا
هەر وەکی دین و عەبدالا
خەمێت من و تە گەلەکن
نا چنە چ گەلو نهالا
ئەم یێ دقەتینین بهەزاری
ئەڤە بۆ سەرێ حەفت سالا

★ ★ ★

ئاخفتنێت تە بۆمن دگۆتن
ئەز ژبیرناکەم چ جارا
کو تە بەحسێ ئەڤینێ دکر
بەحسێ دەردێ ئەڤیندارا
ئەڤرو ئەز یێ ئاخفتنێت تە
بۆ خۆ دبێژم ب زێمارا
بۆچی تە دگەل خۆ نەبرم
تە ئەز هێلام ل شوین وارا

★ ★ ★

وەرە دەرمان کە دلێ من
ئەو دلێ کو تە گەرکری
من تێر بەژنا زراڤ نەدیت
نەیارا تولمن دویرکری
هەڤال کەس لۆمەی من نەکەن
یێ مەجبورم بکەمە گری
بەندگریێ بەژنا زراڤم
دلێ من یێ لسەر ئاگری

★ ★ ★

ڤیلێکی بچووك

چیرۆکی: ئەنتوان چیخۆف
وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە:
هوشیار قادر رسول

کات نیوەڕۆیەکی پڕشنگداری زستانە. بەفرێکی زۆر کەوتووە، کاتێکیش (نادنیکا) خۆی بە باڵەوە دەگرێتەوە پرچەکانی دەکەونە سەر دەم و چاوی لێوەکانیشی بەچینە سەهۆڵێکی زیوین دادەپۆشرێت. ئێستا ئێمە لە سەر گردێکی بەرز وەستاوین. هەر لەبەر پێمانەوە تا دەشتاییەکە لێژاییەکی سامی شەپۆلدار درێژ دەبێتەوە کە تیشکی خۆری وەك ئاوێنەیەك تیا شەوق دەداتەوە لە نزیکشمانەوە چەند خلیسکێنەیەکی لێیە کە بە قوماشی ڕەنگاو ڕەنگ داپۆشراوە.

لە نادنیکا ئەپاڕێمەوە «دەی نادنیکا بتروفنا، با دەست بکەین بە خلیسکێنە! تەنیا یەك جارێش بێت قەینا، پێت ئەڵێم هیچمان لێ نایەت دەی با دابەزین».

بەڵام نادنیکا دەترسێت، ئەو بۆشاییەی کە لە (کالوشیها)وە درێژ دەبێتەوە بە دوا چیا سەهۆڵ بەندینەکە دەگات زۆر ترسناك دێتە بەرچاوی، بێ گومان نزمەڵانێکی ترسناکە، کاتێك کە سەیری خوارەوەش دەکات هەر ئەوەیە کە دڵی بەرنابێتەوە، خۆ کە پێشی دەڵێم با بچینە خلیسکێنەکەوە دانیشین لە تاوانا هەناسەی بۆ نادرێت. بەڵام هەر کەوای بە خەیاڵدا هات دابەزێتە خوارەوە! یەکسەر وابیردەکاتەوە کە هاکا مرد.. یاخود ئەقڵی تێك چووە پێی دەڵێم «تکات لێ ئەکەم وەرە! مەترسە. ئەوەش بزانە گەر نەیەیت ترسنۆکی‌یە.. ترسنۆکی!».

لە کۆتاییدا نادنیکا خۆی دەدات بەدەستەوە، لە ڕووشیدا وای دەخوێنمەوە کە خۆ بە دەستەوە دانەکەشی خۆ خستنە مەترسیەوەیە بەلای خۆیەوە. پەلی دەگرم و دەیخەمە سەر خلیسکێنەکە، دەبینم زەرد بووەو لەگەڵیشیا هەڵدەلەرزێ پەلێکم لەو دەئاڵێنم و ئەنجا پێکەوە هەردووکمان دادەبەزین بۆ ناو نزمەڵانیەکە.

خلیسکێنەکەش وەك گوللە دەردەچێت. هەوا ساردەکەش بە توندی دەدات بە ڕووماندا‌و وەك مار دەفیشکێنێ بە گوێماندا‌و زۆر ئازارمان دەدات بە جۆرێك دەیەوێت سەرمان لە لەشمان جیا بکاتەوە.

بە هۆی توندی هەواکەوە بە هەزار حاڵ هەناسەمان بۆ دەدرێت. وا دیارە شەیتان بە چنگ گرتوینی‌و بۆ خوارەوە بەرەو دۆزەخمان خل دەکاتەوە دیمەن و شتەکانی دەوروپشتمان وەك شریتێك تێدەپەڕین.. دیارە ئەمە زۆر ناخایەنێت، لەوانەیە - وەك دەردەکەوێ - لە ناویش بچین.

من بە دەنگێکی نزمەوە دەڵێم: «نادیا.. خۆشم ئەوێی!».

خلیسکێنەکە وردە وردە خاوتر دەبێتەوە، ئێستا دەنگی ڕەشەباو خزمەی بەفرەکەی ژێرمان وەك جاران نەماوەو هێندێ‌تر بۆتەوە، هەناسەمان باشتر بۆ دەدرێت، ئیتر وا گەیشتینە زەویەکە. نادنیکا مردووە زیاتر وەك لەوەی کە دەژی ڕەنگی بە جارێك تێك چووەو زۆر بەگرانی هەناسەی بۆ دەدرێ... خۆی لەسەر قاچ بۆ ناگیرێ.

بە دوو چاوی پڕ ترسەوە تەماشام دەکات و دەڵێت «هەموو ماڵی دنیام بدەیتێ جارێکی‌تر دانابەزم. خۆ خەریك بوو بمرم».

لە ماوەیەکی کەمدا دێتەوە سەر خۆی‌و بەگومانەوە دەست بە سەیرکردنم دەکات. بەڕاست ئەوە من بووم ئەو چەند وشانەم لە دەم هاتنەدەر، یان ئەو وەك لە وژەی باکەی بیستبێ وایە؟ بە تەنیشتیەوە ڕادەوەستم. لەگەڵیا دەست دەکەم بە جگەرەکێشان و وردبونەوە لە دەستکێشەکانم.

پەلم دەگرێت و بۆ ماوەیەکی زۆر دەست بە پیاسەکردن دەکەین بەدەوری تروەکەدا.. شتێکی ئاشکرایە ئەمەی من کردم لای ئەو وەك مەتەڵێك وایەو خۆشی لەبەر بریوە. ئاخۆ ئەو قسانەی منی بەدڵ بووبێ؟ بەڵێ یان نا؟. بەڵێ یان نا؟. ئەمە مەسەلەیەکە هەروا ئاسان نی‌یە، مەسەلەی شەرەفە، ژیانە، ئاسوودەگی‌یە، گرنگترین مەسەلەیە لە جیهاندا. نادنیکا بە پەرۆشەوە چاوەکانی تێ‌بڕیوم سەیرکردنێکی پڕ خەفەت و کاریگەر سەیرم دەکات، ئەو بۆیە واسەیرم دەکات تا بزانێ قسەی چی دەکەم. ئۆهـ، ئەو ڕووە سیحراوییەی چ نەرمە جووڵەیەکی لە خۆ گرتووە.. چ نەرمە جووڵەیەك! ئەتوانم وا ببینم لە ڕوویدا کە خۆی لەگەڵ خۆیدا دەجەنگێ. دەیەوێ شتێك بڵێ، پرسیاری شتێکم لێ بکات، بەڵام توانای دۆزینەوەی وشەکانی نەماوە، سەغڵەت بووەو چاو پڕ لەترسە، لە خۆشیانیشدا پڕ جۆش و خرۆشە.

بێ ئەوەی سەیرم بکات، دەڵێ:

«ئا ئەزانی؟».

پرسیارم کرد: «چی؟».

«با.. جارێکی تریش بچین دابەزینەوە خوارێ».

جارێکی تریش بۆ سەرگردەکە سەر دەکەوینەوە، نادنیکا تێك چووە دەلەرزێت دیسانەوە دەیخەمەوە ناو خلیسکێنەکە، جارێکی تریش دەفڕینەوە بۆ ناو دۆڵەکە (با) کە گفەی دێت و دەئاڵێنێ، بەفرەکەش خرمەی دێ! جارێکی تریش لە گەرمەی ساتە ترسناك و پڕ دەنگە دەنگەکانداو لە کاتی فڕینی خلیسکێنەکەدا دەڵێم:

- «نادنیکا، خۆشم ئەوێی!».

هەر کە خلیسکێنەکە وەستایەوە، نادنیکا خێرا سەیرێکی دواوەی کرد بۆ سەرەوەی ڕوانی ڕوانیە ئەو شاخەی کە ئێستا لێوەی هاتینە خوارەوە پاشان بۆ ماوەیەکی درێژ سەیرێکی قووڵی کردم، بە پەرۆشەوە کەوتە ڕامان و گوێگرتن لە دەنگە ساردو سڕەکەی من، هەموو شتەکانی دەوری، هەموو شتەکان، هەتا دەستکێشەکانی‌و بەرگە پادشایی بەژنە ڕێك و پێك و بچکۆلەکەیشی سەرتاپا، تەعبیریان لە گەورەترین سەرسووڕمان دەکرد لەسەر ڕووشی نووسرابوو: «چی‌بوو ڕوویدا؟ ئاخۆ کێ بێت ئەو قسەیەی کرد؟ تۆ بڵێی ئەو بێت، یان هەر من وادێت بە خەیاڵما شتێکی وام بەر گوێ کەوتبێ؟».

ئەو قسانەی دوودڵی دەکردو ئارامیەکەی تاقی‌دەکردەوە. کیژە داماوەکەش وەلامێکی بۆ پرسیارەکانم بۆ نەدەدۆزرایەو ە، دەم و چاوی گرژ دەکردو ئارەزووی گریانی دەکرد.

لێی دەپرسم: «باشتر نی‌یە بگەڕێینەوە بۆ ماڵەوە؟».

دەم و چاوی سوور هەڵدەگەڕێ‌و بەشەرمەوە دەڵێت: «باشە، من.. حەز لە خلیسکێنە دەکەم. ناتوانین جارێکی‌تر سوار بینەوە؟».

ئەو حەزی لە خلیسکێنە دەکرد، بەڵام لەگەڵ ئەوەشداو لە هەمان کاتیشدا هەر ئەوەندە کە جێگەی خۆی لە خلیسکێنەکەدا دەکردەوە بەتەواوەتی وەك جارانی پێشوو ڕەنگی تێك دەچوو بە هۆی ترس و لەرزینەوە هەناسە برکێی پێ دەکەوت.

بۆ جاری سێیەم دادەبەزێ، دە ببینم کە چاوەکانی تێ‌بڕیوم و سەرنج لە لێوەکانم دەدات، بەڵام من بە دەسرەکەم دەمم دادەپۆشم و ئەپژمم کاتێك کە دەگەینە نیوەی ڕێگەکەو بەرەو بناری گردەکە خل دەبینەوە بەهەزار حاڵ دەرفەتێك پەیدا دەکەم کە بڵێم:

« نادیا.. خۆشم ئەوێی».

بڕوانە ل ١١

Institut Kurde de Paris

Institut Kurde de Paris

«هەڤالێ من»

● هوزانا ● عبدالعزیز خیاط

یامن دیتیو هاتیە سەرێ من
ژکول و دەردو ژانێت من
ژنیش و خەمێت من
کەر ئەز بێژم
دێ بێژیە من
چاوا هوسامایو نەحەلیای
چاوا تو هوسا بێکفە مای
چاوا نەمای قەرقودە
ژڤێ ژیانا نەخوش و بەیهودە
لەگەل بێ سوزا یاراتە
★ ★ ★
هەڤالێ من
ئەز چ بێژم و چ نەبێژم
مادێ چ شێی بومن بکەی
یارا من ئەز هێلام و چو

نزانم کانێ ب چ سەر چو
پشتی چەند سال
مە بوراندن
هەمی بخوشیو شریناهی
م دکوت ئەوە هەڤالامن
دێبت پاش روژا ژینامن
من نەزانی
دێ تێك دەتن بهارامن
دێ ڤەمرینت شەمالکا من
یامن کری هندە سالا
لمن هەرافت بروژمکێ
★ ★ ★
هەڤالێ من
بەس پسیارا تو ژمن بکەو
کولا ل دلێ من زیدەکە

بەس برینا لمن ڤەکولە
بەرسڤا تە نەشێم بدەم
ژهێزا ئەڤرو کەتیمە
بەختێ تەمە لمن ببورە
★ ★ ★
هەڤالامن
دەرێ هویڤیا لمن نەکرە
دەلالامن
بەختێ تەمە
دارێ دبنرا نەبرە
خو نیشا چاڤێت من بدە
جارو بارا
ئەگەر نەشێی ل دورێت مالا
من ببینە ل شوین وارا

هەڤالامن
وەهەیە جاردی
دنـ دەڤە
دلێ رەبەن خوەش کەیەڤە
باغێ ئەڤینێ شین ببیت
نێرگزێت مە گەش ببن ڤە
ئەڤینا مە نوی بتەڤەو
شەمالکامە هلبتەڤە
ئەز دبێژم
هەڤالامن
دێ هێنیەڤە
ستێرا مە دێ گەشبتەڤەو
دارا مە دێ بەردمتەڤە
بەردمتەڤە

کوردستان

- لەتیف قەرەداغی -

مندالیکی کورجم دێ
بە ئەسپایی لیم پرسی
چیت خۆش ئەوێ؟!
کێت خۆش ئەوێ؟!

لە هەزارو بێدەردمتان
کامیان لەلات رەنگی هەیە
لەناو دلتا جێگەی هەیە
★ ★ ★

لەبست بستی ئەم زەمینە
تا ئەو ئاسمانە بەرینە
لە باوك و براو خوشکان
لە دایك و مام و کەسان
لە گوندەکەت لە پاروە نان

لە وەلام دا بەبێ دامان
ووتی بە تەنیا کوردستان
خۆشەویستی نەبرێتەوە
ئەو، ووشانەش دەگرێتەوە
★ ★ ★

«بەیانی زوو بەجێم دێڵی»

باش ئەزانم بەیانی زوو
خۆم و خەمە تاڵەکانم
لە زریانی بەفران بارا
دڵم لەسەر پشکۆی ئاگر
بەجێ دێڵی
ئەڕۆی بێ دەنگ
بە ئەسپایی

بە ڕێیەکی نهێنیا
تاکو شوێن پێت نەوەك دیاربێ

بەر لەوەی خۆر لەناو چنگی
شەوە زەنگ چاو هەڵێنێ
بەجێم دێڵی بەبێ دەنگی
منیش یادت تۆمار ئەکەم

لە پەراوی ڕەشی ژینما
لە بەهاری بێ گوڵزاری
گەلاڕێزانی ئەوینما.

ئازیزەکەم لەناو دڵی
بێ هەتاوی خۆشەویستم
هەر بە تەنها یەك ترووسکە
بەدی ئەکرا

شیرینەکەم
ڕووناکایی دوو چاوت بوو
ئەویش بەخوا بەیانی زوو
لەگەڵ یەکەم هەنگاو ئانت
بە هەنسکی ئاگراوی
وەك گشت هیوام
دەم بە گریان ئەکوژێتەوە
پەلەوەری زەردە خەنەم
بە شیوەنی نا ئومێدی
نەخشەی شاری ئەسرێتەوە

ئازیزەکەم توبیو خووا
جێم مەهێڵە
لە ئامێزی شەوی نەهات
بێ تۆ هەموو ژیانم وونە
نامۆیەکم بەبێ وولات
دەروێشێکم بێ تەریقەت
ئاسۆیەکم بێ ئەستێرە
دەروونێکم بەبێ ئاوات
دەریایەکم شەپۆلەکانم
ئەمخواتەوە
مێژووی ژیانی ئازاریکم
پەڕەکانی تەنها خەمە
گریان هەڵی ئەداتەوە

سعید شوان ● کرکوك

فلکلۆر: -

پیرە پاییزوکەك

● جەمیل محەمەد ●

خویندەڤانێ هێژا: -

دەمـا ئەم خۆ دنـاڤ سترانـا زارگۆتنا کوردیدا بەرددەینە خارێ، بۆمە ئێکسەر خویا دبیت، چەوا گەلەك تاك و چق و جوك. . . ژێ دچەن.[1]

دەمێ ئەڤ رەنگێ سترانێ تێتە گۆتن ب دەڤێ پیرەمێرو پیرەژنێت ملەتێ مە، ئەگەر مروڤ ب شەڤ و ڕوژ گوهێ خۆ بدەتێ، مروڤ ژێ تێر نابیت، ژخوشیا وان، وەکی هەمی سترانێد دی. . .

بۆ کێش و قافیا [پاییزوکا] چو جوداهی دناڤبەرا وان و سترانێد دی یێت کوردیدا نینە، وەکی [لاوکا] یان [حەیرانوکا] بۆ نمونە.[2] هەر هوزانێد سەربەستن. . دەهەر بەندەکێدا، بارا پتر [سێ] قافیە، یەك دگرن. . . هندەك جاراژی [چار] قافیە ژی یەك دگرن.[3]

ئەڤا ژێری ژی، پیرە پاییزوکەکە ژێد کوردی، لدویف زانینا من، هەتا نهو، نەهاتیە بەلاڤکرن: -

هەرێ بابکا
یا ل من هاتا پیرە پاییزە
من نەکربو،
چ کارو بارێ زڤستانێ
کەر عەورەکێ رەشێ تارێ،
هاڤێتبو بنێ عەسمانی
زوزانێت ژوری،
باریبو بەفرە
دەشتکا ژێری یا دخازیتە،
رەشیشەکێ حەرامە ئەڤێ بارانێ
هەرێ بابکا
یا ل من هاتا پیرە پاییزە
من نەکربو،

چ کارێ زڤستانێ
هەرێ بابکا،
عەورەکێ رەشێ تارێ،
هاڤێتبو بنێ عەسمانی
سەرێ چیایی باریبو بارانە
بنێ چیایی خیسارەکێ،
هاڤێتە حەودکێت رەشە رحانە
باکەکێ هاتا یارەبی،
من گەلەك ژ خودێ خو منەتە
ێ ل بەلگێت ئەڤان،
دارو بارا دەتا
حەرامە بەلگێت،
گیرا ژێڤە د کەتا

ئەز دێ هینگێ،
تەرکا بەژنەکا بلند،
ناڤ تەنگێ زراڤ کەما
حەتا ما بەینا،
من و وێ دبیتە زیارەتا.
هەرێ بابکا،
یا ل من هاتا پیرە پاییزە.
من نەکر،
چ کارو بارێ زڤستانێ.
هەی لێ لێ ئەزا.
هەی ژارا ئەزا.
من رەزکەك دەینابو،
شنی هاتبو بەری.

ئەڤروکە بەلك خەزالێ دکەتنێ
من عەبدالێ خودێ ببون،
کەڤنە رەزا،
هەرێ بابکا،
یا ل من هاتا پیرە پاییزە.
چ پاییزەکا سارو بارە.
یا بۆیە وەختێ،
کەپرا هەرافتنێ.
مالا بارکرنێ.
- هەڤالا هێلانێ.
ئو دەستکا ژێك بەردانێ.
ژێدرو دەهەمەن: -

١ - بەیان ژمارە (١١٨)، پاییزوك، ل (٨٩)، ماموستا عبدالرحمن مزووری.
٢ - هەمان ژێدەر، ل (٩٠).
٣ - هەمان ژێدەر، ل (٩٠).
٤ - ئەڤ پیرە پاییزوکە من ژار دەڤێ داپیرا خو (مراری موسا) وەرگرتی، ژیێ وێ (٩٠) سالـە، خەلـکـا گونـدێ (شـێلازا)یە، ل ڕۆژا ١٩٨٦/٨/٨، ل گوندی شێلازا.

چوار پارچە هۆنراوەی فۆلکلۆری ناوچەی گەرمیان

نووسینی هەردەوێل کاکەیی

چامەی یەکەم «بەو بەو»
بەو وە ماڵەکەم قەت مەچوورەوە
ئیمشەو لە لامان ڕۆژ بکەرەوە
خەمی سەد ساڵەم لە بیر بەرەوە
لە دەرماڵەکەت پام سوڕیاو کەفتم
بەد بەختی گرتەم شەو لە لات خەفتم
بەو بەو بەو بەو هەر سو لەی هەنە
پەخشم کەی وە بان تەنەو نیم تەنە
خۆم کرماشانیو دۆسم قەسرییە
وە لای دۆس ئەچم دەسم پەتییە
لیمۆی خۆم نییە ئامانەتییە
لێوە ئاڵەکەت قەن شەربەتییە
هەی داد هەی بێداد لەم نەهاتییە
چەپکێ ڕەیحانە لە من قاتییە
لە ماڵ هاتە دەر خۆی وە سەر پەتی
لێوەکەی ئاڵە گۆنای شەربەتی
بەو بچینەوە خانمە خاسەکەم
پاو پێلات وە بان دیدە ڕاسەکەم
★ ★ ★

چامەی دووەم - «کەڵ ها لە هەردە»
کچ:
ئەگەر کەڵ کوژی کەڵ ها لە هەردە
ئەگەر ژن خوازی دەس لە ماڵ بەردە
کورە ڕەش تاڵەی ڕەش مشکیوە سەر
ئەگەر نامخوازی ساڵ نەوەی وە سەر
خۆ من گوڵێ بیم بە قەد دارەوە
بێزار بیم وە دەس بای شەماڵەوە
شەماڵ تۆ مەیە من خۆشم نییە
سەر چاوەی خەمان لە لام جەم بییە
کور:
ماڵمان ماڵ هاوسێ ماڵ وە پەڕەوە
ماچی چەن خۆشە شان وە جەرەوە
شەڵلا لەو جەرە ها لەسەر شانت
جار جار ئەترازێ وە سەر مەمانت
بەو بەرزی باڵات لەو نزمی قۆرە
مەی داد هەی بێداد ئەم کارە زۆرە
کچ:
کاری نەوەدڵ بی وە زەواڵم
مەڵلا وە دەفتەر ڕوی کرد لە ماڵم
کور:
دەر قاپی حەوشتان زبڵەکەی پێوە
زوڵفت ڕەیحانەو مەمکانت سێوە
کچ:
چل ئاخ و چل داخ چلیش وەسواسە
سێ چل دەرناچێ وە یەك هەناسە
ئای هەناسەکەم کێو لە بن تێرێ
بزان خواکەی من چیت وە سەر بێرێ
پشدێنی پشتت تۆپێ مەنیلە
بیرە بیشۆرم دایکت زەلیلە
ئەگەر ئەیشۆرم پێم ئەڵێن یارە
ئەگەر نایشۆرم دڵ بێ قەرارە

کور:
دەر قاپی حەوشتان ئاسن و پۆلایە
قۆندەرە قابیل کورتە باڵایە
خەتای من چییە باڵای تۆ کوڵە
پڕ ملت مێخەك هامێتەی گوڵە
دەم قەن دگان قەن گشتی هەر قەنە
وێنەی دار گوڵ، گوڵ پێوە بەنە
دەمەکەت بیرە خەمت بارم بێ
دنیاوە بێ تۆ وە زینهارم بێ
دەمەکەت بیرە تێر تێر بیمژم
ئەگەر نایەڵی داخۆم بکوژم
لە زەردی نارنج لە بۆی شەمامە
دڵەکەی تۆ چۆنە منیش هەر وامە

کچ:
قورئانێ بیرە پێدا بدەم دەس
لە تۆ زیاتر مەیل نەدەم وە کەس
پشدێنەکەت بیرە بوەستم وە پشت
یان خەنجیرەکەت خۆم ئەیەم وە کوشت
ئەگەر یارمێ دەرمکە لە غەم
ئەگەر ناتوانی بەس بڵێ من هەم
وەرە سەربنم دەس لە دڵم نە
یان عیلاجم کە یان لە گڵم نە
★ ★ ★

چامەی سێیەم - «بووکانە»
دەلالێ مەگرە مەگازێنە
دەلالێ مەگرە مەگازێنە
ڕێیە موسرێم تاتە
زاواو بووك وێ هەراتە
دەبێتن شەش خەراتە
دەلالێ مەگرە مەگازێنە
دەلالێ هاتین بە پایزە
گەنم و جۆ فریزە
دایکێ بووکێ زیزە
دەلالێ مەگرە مەگازێنە
دەلالێ هاتین بە بوهارە
دەلالێ گەنم و جۆ سوارە
دەلالێ دایکێ بووکێ هارە
دەلالێ مەگرە مەگازێنە
دەلالێ بە ئاوات بە ئاوا
دەلالێ گەنم و جۆ ساوا
دەلالێ گەردەن سوسنێ ساوا
دەلالێ زاواو بووك وی هەر بەزی
دەلالێ هاتن بە خۆش بەزی
★ ★ ★

چامەی چوارەم - «هەی بەناز بەناز»
هەر کانیو ئاوێ هەر کۆل و بیرێ
دەنگە تۆی لێ نایە بە قوڕ بگیرێ
هەر سەر سەراوێ دەنگە تۆی لێ نایە
سەر چەشمەی لێل بێ ئاو تنی لەزایە
هەی بەناز بەناز کۆرپەکەم بەناز
هەرچی پێهان بێت گشتی ڕەزای خواس
هەر شوێنێ بەرزە بیکەینە بۆیستان
شەمامە بیرێ بۆ دەستی دۆستان
هەی بەناز بەناز کۆرپە ناز مەکە
بگرە جامەکەت بانگەواز مەکە
★ ★ ★

خورپەی ڕازێك

شیعری - عباس صالح عبدالله -

چیم لە دەست دێت
لەم کاتە پەست و وێڵەدا!!
بەم شەوە زەنگە یەڵدایە. .
جگە ترپەی دڵی ماتم
هیچ دەنگێ بەگوێم دا نایە. .
چیم لە دەست دێت جگە خەیاڵ
جگە خەیاڵی چڕو پڕ
لە باخەڵتا بتوێمەوە
بە هێمنی بێ، ئاگاو ور. .
چیم لە دەست دێت جگە خەیاڵ
بمژم مەمەی تورتی سپی
تا بەربەیان وەکو منداڵ
چیم لە دەست دێت جگە خەیاڵ
بفرم تێکەڵ بە هەور بم
ببم بە نمەی بارانێ
ببارێم بە سەر نیگاتا
بەبانیانێ، ئێوارانێ

کچی خەیاڵ، چی دەبێ گەر
وەکو بەفری کەژی سپی
بە هێمنی زۆر بەکپی
ببارێتە دڵی وەك گڕ. .
دڵی سست و بێ هیواو سڕ
بڕوا دەکەیت ئەگەر بڵێم:
هەتا ئێستا کەسێ نییە خۆشی بوێم
کەسێ نییە تامی سەرسامیم بچێژێ
سکاڵایەك یارێزیکی بۆم هەڵڕێژێ. .
بڕوا دەکەیت:
لە فەرهەنگی هیچ شۆخێکا ناوم نییە
لە گوڵدانی هیچ ماڵێکا
نە چڵ نە پەلکێکم نییە
بڕوا دەکەیت ئەگەر بڵێم؛
هەر بۆ جارێ هەر بۆ ساتێ
کچێ نییە بۆ یادگار
هەر تاقە ماچێکم باتێ

باری سەفەر

شیعری/ دڵشادی عومەرکاکی

هێندەم خۆشە ڕێبواری ڕێم
مەست و کێژی سەفەریکم
بۆ خەویکی شیرین نوستووم
هێندەم خۆشە هەتاکو دێم.
★ ★ ★

هەوری سەفەر . . بەسەرمەوە
پێچ ئەخوات و. . .
نوستوم . . ماشین بێشکەیەکەو. .
ڕام ئەژەنێ
چیت پێ بڵێم. . ؟
ئێستانا . . وا تاویکی تر
خۆم بەسەر خۆمدا ئەبارێم. .

چیم پێ ئەڵێی. . ؟

کە ئەمبینی لێرەم لەوێم
من کۆچ نیم . . کۆچ بڕینەوەم
ڕێی‌نەیەگان موتەب اژ
سەفەرم لە دەرگای تۆدا. . تەواو نابێ
کەچی هەردەم. . بەرێگاوەم و ناسرەوێم
هەوری سەفەر مەستی کردوم
وامەزانە بەرێگاوەم. . ڕووەو تۆ دێم
باری سەفەرم غەمێگە ، ناگاتە تو
چونکە هەرگیز

نەئەگەم پێت. . نەئەگەی پێم.
★ ★ ★

هێندە هاتم و هێندە چووم
ئەمجارەیان. .
لەم سەفەرە ، گەڕامەوە
کە پیادە بوم. .
دێم و ئەڵێم. .
توی بەسەرمدا ئەبارێی
چۆن خۆم هەورم. . . ؟!

بۆ ژیانێکی تۆقێنەر بەرگریم دەکەیت

بە مردنت ڕێ لە ژیان دەگریت
بێ‌تۆ ئەم ژیانەم ناوێت
چونکە تۆم دەوێت و ناوێت
ژیانێکی ترە کە دەتبینم

تۆ باوەڕت وایە من هی تۆم لەبەر ئەم باوەڕەت
دەبێت پێشەکی من بمرم
چونکە ئەگەر تێت دا مردم ئەوا هەرگیز نەمردووم

دەترسم لە دەستت بدەم
ئەنجام. . لەوانەیە ترس پێ نەزانم
چونکە لێت هەڵ دێم
من زۆر ئازار دەچێژم
چونکە بەم ئەوینە بریندارت کردم
کاتێك دەمرم لە ناخت دا دەژێم

● خوزی بیرگامن ●
● سۆزی جەلال ●
گۆڕیویەتی

پەرینەوەی ماددە تیشکاوەرەکان

ئامادەکردنی ئەندازیار - حەمەقادر

بەگشتی دەتوانین کورتەی ئەو رێگایانەی ماددە تیشکاوەرەکان دەیگرنەبەر، لە سەرەتای چاوگەکانیانەوە، تا وەکو بەبێ‌خشپە خۆیان دەکەن بە لەشی مرۆڤ دا، بەم شێوەیەی خوارەوە روون بکەینەوە: -

١ - پیسی‌یەکانی ناوهەوا

أ - فرێدان بۆ ناوهەوا ← کەوتنە سەر گژوگیا ← ئاژەڵ ← شیر ← رۆڤ.

ب - فرێدان بۆ ناو هەوا ← گردبوونەوەی لەسەر داهاتی کشت وکاڵ ← مرۆڤ.

حـ - فرێدان بۆ ناو هەوا ← مژینی لە لایەن مروڤەوە لە رێگای هەناسەوە.

د - فرێدان بۆ ناو هەوا ← کەوتنە سەر خاك ← بەرزبوونەوەی لەگەڵ تەپوتۆزدا لەناو هەواد ← مژینی بە هەناسە لە لایەن مرۆڤەوە.

هـ - فرێدان بۆ ناو هەوا ← کەوتنە سەر گژوگیا ← ئاژەڵ ← گۆشت ← مرۆڤ.

و - فرێدان بۆ ناو هەوا ← کەوتنە سەر زەوی ← چوونە ناو خاکەوە ← مژینی لە لایەن رووکەوە ← بەرهەمی رووەك ← مرۆڤ.

٢ - پیسی‌یە شلەکان

أ - شلە پیس بووەکان ← ئاو ← خواردەمەنی لە ناو دەریاو رووباردا ← خواردنی لە لایەن ماسی‌یەوە ← مرۆڤ.

ب - شلەپیس بووەکان ← ئاو ← ئاودان ← بەرهەم هێنانی ئاژەڵ و رووەك ← مرۆڤ.

حـ - شلەپیس بووەکان ← ئاو ← ئاوی خواردنەوە ← مرۆڤ.

د - شلەپیس بووەکان ← ئاو ← بەرکەوتنی مرۆڤ بەشێوەی دەرەکی.

هـ - شلەپیس بووەکان ← ئاو ← نیشتەمەنی «ترسبات» ← بەرکەوتنی مرۆڤ بە شێوەی دەرەکی پێی.

و - شلە پیس بووەکان ← ئاو ← ماسی ← مرۆڤ.

به پێی ئەمانەی سەرەوە، هەموو یاسایەکی دەست بە سەراگرتن و ژمێرەی پیس بوون، پێویستە چوار رێگای پیس بوون رەچاو بکات، کە بریتین لە: هەوا، ئاو، خواردەمەنی، بەرکەوتنی دەرەکی (راستەوخۆ).

ئەوەی شایانی باسە لەسەر ئەم لاو ئەو لای

رووباری «کۆلۆمبیا»، لە ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا، هەشت کارپێکەر «مفاعل»ی ناووکی دامەزرێنراوە. ئاوی ئەو رووبارە بەکار دەهێنرێت بۆ مەبەستی ساردکردنەوە لەو کارپێکەرانەدا، وە لە هەمان کات دا رووبارەکەش، ئاوی پیس پاش ئەوەی سارد دەکرێتەوە، وەردەگرێتە. بە جۆرێك ئەم کارپێکەرانە رۆژانە نزیکەی هەزار کیوری (Cuire) لە ماددەی تیشکاوەری چالاك (بە پلەی یەکەم کرۆم - ٥١، و زنك - ٦٥) فرێ دەدات.

توێژینەوە لەسەر ئەو دانیشتوانانە کراون، کە بە درێژایی رووباری کۆلۆمبیا نیشتەجێ بوون. لە ئەنجام دا زانراوە، کە نزیکەی ٣٠٪ - ٥٠٪ی ئەو چکە تیشکانەی خەڵکی ئەو ناوچانەی دەوری رووبارەکە وەریان گرتووە، چاوگەکەی هێلکەی مریشك بووە. ئەو مریشکانە مێرووی ناو ئەو رووبارەیان خواردوە، وەلە رێگای هێلکەکانیانەوە، ماددە تیشکاوەرەکان پەرینەتەوە بۆ مرۆڤ، واتە:

ماددەی تیشکاوەر ← مێروو ← مریشك ← هێلکە ← مرۆڤ.

هەروەها توێژینەوەیێکی‌تر لەسەر تۆوی یەکێك لەو رووەکانە (sed weed) کراوە، کە هەمان دانیشتوان بەکاریان هێناوە بۆ نان دروست کردن لە ئەنجام دا زانراوە، کە ئەو رووەکەش هەندێ ماددەی تیشکاوەری تێدایە.

وە لەوانەیە ئەمەش یەکێك لە رێگاکانی تری پەرینەوەی تیشك بێت بۆ لەشی مرۆڤ.

لە لایەکی ترەوە دووکەڵ کێشی ئیستگە ناووکی‌یەکان بۆ هێنانە بەرهەمی هێز، وکارپێکەرە جۆر بە جۆرەکان بری گەورە لەو گازانە فرێ‌دەدەنە دەرەوە کە تیشکی چالاکیان هەیە، و کار دەکەنە سەر کیمیای دەورووبەر وپاشان ئاوو هەوا.

فرێدانی ئەو گازانەی تیشکی چالاکیان هەیە، لەم جۆرە دامەزراوە ناووکیانەوە، دەبێتە هۆی زۆر بوونێکی گەورەی چکی تیشك لە هەوادا، کە زوربەیان گازی نایابن (Nobel gases) وخاوەن تەمەنی کورتن، وەك ئەرگۆن - ٤١. خەستی‌و تێکرایی چکی ئەم جۆرە گازانە لەو ناوچانەی نزیکن بەم دووکەڵ کێشانە، زۆر بەرزە.

وە هەرچەند لەو ناوچانە دوور بکەوینەوە، بری ئەو گازانەش کەم دەبێتەوە. پاشماوەکان کە لە دووکەڵ کێشی ئەو کارپێکەرانەوە دەردەچێت بە پلەی یەکەمین زرتوخمی تێدایە کە گەردی بیتا، و زرتوخمی‌تر کە تیشکی گاما دەردەپەرێنن.

کارکردنی ژمارەی زۆر لە کارپێکەر، دەبێتە هۆی زۆر بوونی تەنولکە هەڵ واسراوەکان (Aerosols) لە کەش دا وپاشان دروست بوونی گرفتی پیس بوونی هەوا. بێ‌گومان دەرپەرینی تەنولکەی زۆر وردی ناو دووکەڵی دووکەڵ کێشەکان بە بەردەوامی، دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی خەستی ئەم تەنولکە هەڵ واسراوانە. وەئەم تەنولکانە مەترسی‌یان زۆرە، چونکە دەبنە هۆی پەرش کردنەوەو مژینی تیشکی گەردوونی (Cosmic rays) وەبری‌مژین و پەرش کردنەوە، بەستراوە بە قەوارەی ئەو تەنولکانەوە، سەرەرای رەوشتە فیزیایی‌و کیمیایی‌یەکانی تریان. ئەم تەنولکە هەڵ واسراوانە بەرهەڵستی لە رێگای تیشك و گەرمایی‌دا پەیدا دەکات، وەبری ئەو گەرمایی‌یەی دەگاتە سەر رووی زەوی کەم دەکاتەوە، کە ئەمەش خۆی لە خۆی‌دا کاریگەرییکی گرنگە.

گردبوونەوەی ئەم تەنولکانە بە بەردەوامی، و بەرزبوونەوەی خەستی‌یان لە چینەکانی کەش دا، و زۆر بوونیان لەگەڵ بەسەر چوونی کات دا، گرفتێکی گەورەی پر مەترسی دروست دەکات، کە رەنگە لە داهاتوویێکی نزیك دا سەرهەڵ نەدات. بەڵام لە سەدەی داهاتوودا دەبێتە گرفتێکی تۆقێنەرو هەرەشەی مەرگ و لە ناوچوون لە هەموو زیندەوەرێکی زیندووی سەر رووی زەوی دەکات.

بێ‌گومان بە بەردەوامی هاتنە خوارەوەی پلەی گەرمایی، کە دەگاتە سەرووی زەوی، ئەنجامێکی پێچەوانەو خراپی دەبێت، و هەر کار ناکاتە سەر پلەی گەرمایی کەش، بەڵکو رۆژێك دێت پلەی گەرمایی بە رادەیەکی ئەوتۆ دادەبەزێت، جارێکی‌تر بەرەنگاری سەدەی سەهۆڵ بەندان دەبینەوە. کە ئەمەش دەژمێرێت بەو پشوومەیەکی گەورە بۆ هەموو زیندەوەرە جیاوازەکانی سەر رووی زەوی.

زۆر هۆی تر هەیە کار دەکەنە سەر بڵاوبوونەوەی ماددە چالاکە تیشکاوەرەکان، کە لە دووکەڵ کێشە جیاوازەکانی کارپێکەرە ناووکی‌یەکانەوە دەردەپەرێنە دەرەوە وەك:

خێرایی باو رێبازەکەی، پلەی گەرمایی‌و شێی‌و باران، هەروەها ئەو تەنولکە نامۆیانەی لە ناو هەواکەدان، وەك:

دەنکۆکە «حبیبات»ی خۆڵ، هەڵە ترشیی‌یەکان، وگازە جۆر بە جۆرەکان، سەرەرای بەرزی ئەو دووکەڵ کێشانە، وبوون یان نەبوونی قوللە (برج)ی ساردکردنەوەی شێ‌دار Wet Cooling Towers بروانە وێنەی - ١ أ -

هەروەها وێنەی - ١٢ - بریتی‌یە لە دووکەڵ کێشێکی کارپێکەرێك. تەماشا دەکەین لێرەدا پەلکە دووکەڵەکەی دووکەڵ کێشەکە، لەگەڵ پەلکە هەورێك دا تێکەڵ بە یەك دەبن، و لە کاتی باران بارین دا جارێکی‌تر ئەو پاشماوە تیشکاوەرانە لە ناوچەکانی دەورووبەری ئەو ئیستگەیەدا دادەبەزێتە خوارەوە. وەلە وێنەی - ٢ب - دا، دۆخێکی‌تر رووناك دەکاتەوە. باران لە هەورەکەی سەرەوەدا دەبارێت و لەگەڵ پاشماوە تیشکاوەرەکانی دووکەڵەکەدا تێکەڵ بە یەکتری دەبن، و لە ناوچەکانی دەورووبەری کارپێکەرەکەدا دادەبەزێتەوە خوارەوە.

---

* چك (جرعە)ی تیشك - بریتی‌یە لە بری تیشکی مژراو لە لایەن تەن یان هەر بوونەوەرێکی ترەوە لە یەکەی کات دا.

چەند جۆرێك چکی جیاواز هەیە، وەك: چکی سەرەکی، و چکی کوشندە، و چکی رۆژانە، و چکی هەفتانە، و ئەو چکەی لەشی مرۆڤ بەرگەی دەگرێت، و چکی رێگادراو لە بارو دۆخی ئاسایی‌دا، یان لە کاتی هەڵ گیرساندنی جەنگی ناووکی‌دا.. و هتد.

بۆ زاراوەی (جرعە)ی عەرەبی، وشەی چك لە وشەی ژەم لە بارترە. چونکە ژەم بە مانای «وجبە» دێت، واتە برێك هەتا تێربوون، بەڵام چك خۆی لە خۆی‌دا بەشێکە لە شتێك. لە جزمی دووەمی فەرهەنگی خاڵ دا بەم جۆرەی خوارەوە مانای ئەم وشانە لێك دراونەتەوە:

چك = کەمێك لە شتێك (لاپەرە - ١٩)

ژەم = نۆرەیەك تێر خواردن یا تێرخواردنەوە (ل ٢٤٢)

سەرچاوە

کتێبی «الطاقة الذریه وإستخداماتها» بغداد - ١٩٨٤
تالیف د. خضر عبدالعباس حمزه
د. غسان هاشم الخطیب

لە دەروازەی فەلسەفەوە...

ئادەمیزادی تەرازوو

- تاریق کاریزی -

لە دێرزەمانەوە تاکو ئیمرۆش گەیشتن بە راستەقینە یەکێکە لە ئەرکە هەرە گرنگەکانی فەیلەسووف، فەیلەسووفیش وەکو مرۆڤێکی هەستیاری کۆمەڵ پەنا دەباتە بەر دەوروبەرو، وەکو کەرەستەو هەلهێنجانی ئاکام سوودی لێ وەردەگرێت، لە دەستەڵاتی زۆر دەگمەن عەقڵدایە کە لە سنووری بەردەستەکانی دەوروبەر ئاودیو بێت و بگاتە ئەو بەر ئاکامانەی کە تا چەندین سەدە خۆیان رادەگرن، هەرچەندە لە مێژووی زانست و فەلسەفەو وێژەدا نموونە کەم نییە، بەڵام دیسان بۆ نزیك کردنەوەی حەقیقەت لە عەقڵی خەڵکی، هەستیار پەنا دەباتە بەر کەرەستەو بەردەستەکانی باو لە نێو کۆمەڵ دا.

لەم رۆژەدا دەسەڵاتی گەورە مەرەخەسی بەردەستی زانستە کە هێشتاش حەقایقی زانست نەچوونەتە ریزی رووتە حەقیقەت، گۆرانی ئەو حەقیقانە دەیانخاتە خانەی رێژەیی، خۆ ئەگەرچی بە سوود وەرگرتن لەو حەقیقە زانستی‌یانە مروڤایەتی حەساوەتەوە، بەڵام هێشتا هەر گۆران خاوەندی گەورەترین دەسەڵاتە.

سۆفستی‌یەکان(*) لەبەر رێژەیی‌یو هەمەجۆری حەقیقەت وای بۆ دەچوون کە شتێك نییە پێی بڵێین حەقیقەت، بەڵام سوقراتی(*) مەزن وای وەڵام دانەوە کە هەر مروڤە لە سووچێکەوە دەروانێتە حەقیقەت، بەمەش دەگاتە بەشێکی حەقیقەت، جا بۆیە گەر هەموو روانینەکانمان کۆکردەوە لە ئاکام دا دەگەینە حەقیقەتی تەواو یان تەواوی حەقیقەت.

هەر مروڤە لە جیهان دا تا رادەیەکی دوور پەروەردەی دەوروبەرە، ئەگەر نا رۆڵی دەزگاکانی فێرکردن و پەروەردە چی‌یە؟ زۆر کەم کەسیش هەن کە بتوانن لە قاوغی فەلسەفەو ئایدیای باوی پێ جۆش دراو دەربچن، لەبەر ئەوە زەحمەتە کە بتوانن بە چاوێکی بێ لایەنەوە بروانتە بیرو باوەری خەڵکی دیو حەقیقەتی سادەی خۆیان بە حەقیقەتێکی زەبەللاحی بەرانبەرەکەیان ناگۆرنەوە، هەر ئەمەشە وای کردووە کە بیرو باوەری هەزاران ساڵی پێش ئیمرۆ بمێنێتەوە.

پەراوێز

* **سۆفستی‌یەکان: کۆمەڵە فەیلەسووفێکی گریکی بوون بەرانبەر بە دراو خەڵکیان فێرە زانست و فەلسەفە دەکردو لۆجیکیان وا چەواشە دەکرد کە هەموو راستەقینەکان لە بناغەوە هەڵ تەکێنن.**
* **سوقرات: گەورەترین فەیلەسووفی گریکی‌یەو بە داهاتنی ئەم فەلسەفەی گریکی دەبێتە دوو بەش و گەورەترین وەرچەرخانی بەرپا کرد لەو فەلسەفەیەداو مامۆستای ئەفلاتوونە، هەروەها بەرەنگاری سۆفستی‌یەکانی کردو توانیی بە تەواوی تەنگیان پێ هەڵ بچنی.**

کۆمەڵ کارێکی راستەو خۆی هەیە لە سەر باری دەروونی‌و تەندروستی‌ی منداڵ بە جۆرێکی ئەوتۆ کە سادە ترین گیرو گرفتی کۆمەڵایەتی لەوانەیە گرێ یەك بەسەر دەروونی منداڵ دا بچەسپێنێ بە درێژایی‌ی تەمەنی هاودەمی بێت. جا بۆ چارەسەر کردنی هەر نەخۆشی‌یەکی دەروونی‌ی منداڵ ئێمە یەکسەر بارو دۆخی منداڵ و شێوەی گوزەرانی دەهێنینەوە یادو هێڵێکی راست و چەپ دەکێشین بەسەر هەڵەیەکی بەرچاو وزەهەر گیروگرفتێکی سادەو ئاڵۆز وە بە هەمووومان دەکەوینە خۆ بۆ چارەسەر کردنی ئەم گیروگرفتە کە زۆر جاران بریتی‌یە لە نەژادی نەخۆشی‌یەکە وەگوێ پێ نەدانی، سەرەرای نەخۆشی‌یەکە، دەروونی منداڵ لەچەند لایەکی ترەوە گرێ دەدات.

بۆ ئاسان کردنی لێکۆڵینەوە دەروونی‌و پزیشکی‌یەکان واباوە کۆمەڵ بەپێی پلە کردنی (Registrat - General دابەش بکرێت بەم جۆرەی خوارەوە:

١ - پلەی یەکەمی کۆمەڵ:

ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە پیشەکەیان لە جۆرێکی بەرز دایە (بەزۆری دەرچووی کۆلێژەکانن).

٢ - پلەی (یا چینی) دووەم:

خاوەن پیشەو تەکنیکی‌یەکانی تر دەگرێتەوە

٣ - پلەی سێیەم:

پیشە نا دەستی‌یەکانی تر و ئەو پیشە دەستی‌یانەی کارامەیی‌یان گەرەکە.

٤ - پلەی چوارەم:

ئەو ئیشە دەستی‌یانەی کەمێ شارەزایی‌یان گەرەکە

٥ - پلەی پێنجەم:

ئەو پیشە دەستی یانەی هیچ بەڵەی‌یەکیان پێ ناوێت ئەگەر چی ئەم جۆرە پلەکردنە شتێکی وشك وخاوە بەڵام سوود مەندیشە. لەم پلە کردنەدا پیشەی باوان بۆتە کانگای مەبەست و گیروگرفتە دەروونی‌یەکانی منداڵ بە دەوری دا خول دەخۆن، ئەمەش چونکە پیشەی باوان چەند هۆکارێکی تری گرنگ بۆ خۆی رادەکێشیت وەکو دارایی‌و جۆری خانووبەرەو هەڵوێستی باوان بەرامبەر بە منداڵەکانیان و شێوەی پەروەردەکردنیان.

نموونەی ئەم جۆرە کاریگەری‌یانە بە ئاشکرا دەبینرێن لە شانۆی واقیع دا. بۆ بەراوردی، منداڵی کرێکارێکی لێ نەهاتوو و دەست نارەنگین (چینی پێنجەمی کۆمەڵ) ٥٠٪ جار شیان (ئیحتیماڵ)ی پترە لە منداڵی دادوەرێك (چینی یەکەمی کۆمەڵ) بۆ ئەوەی بە مردوویی لە دایك بێت یان بەفیزیکە پەك کەوتنی مەترسی دار بێتە دنیاوە، ئەم پەککەوتنەش تادوا

منداڵ و دەوروبەر

رزگار مصطفی محمود

قۆناغی منداڵی بەردەوام دەبێت. منداڵی چینی چوارەم و پێنجەمی کۆمەڵ پتر لەهی چینی یەکەم و دووەم تووشی باری ناهەموار دێن و زیاتریش دووچاری فیزیکە نەخۆشی دەبن و قەوارەیان بچووکتر دەبێت و توانای خوێندنەوەیان کەمتر دەبێت.

چەند بارو دۆخێك هەن لەدەرەوەی خێزان یا ناوەوەی دا لە چەند سەریکەوە پەیوەستن بە پیشەی باوان و ئەوەندە گرنگن لەوانەیە گیانی منداڵیان لە دەستا بێ‌و تەمەنی دەست نیشان بکەن! والێرەدا ناوی هەندێکیان دەبەین.

قەوارەی خێزان (ژمارەی ئەندامەکانی) وپلەی لە دایك بوونی منداڵ گرنگن بە تایبەتی ئەوانەی بە پلەی پێنجەم و بەرەو ژوور لە دایك دەبن مەیلی بچووك بوونەوەیان هەیە و شیانی مردنیان بە ساوایی‌و پەککەوتنیان لە دوا رۆژدا پترە.

گیروگرفتێکی تر لە پای بەربڵاوی‌ی کرداری لە باربردن دێتە ئاراوە کە بریتی‌یە لە زیادبوونی منداڵە بیژووەکان (ئەوانەی لە ژن و مێردێکی شەرعی‌یەوە پەیدا نەبون بە رێژەی ١٢٪ی گشت لە دایك بوونەکان. سێ‌یەکی ئەمانە دایکەکانیان لە ژێر تەمەنی بیست ساڵی دان. زۆر بەشیان لەتەك دایکیان دەژین یا باپیرەیان دەیانگرێتە لای خۆی، لە زۆر کاتیشا ماڵەکانیان گونجاونین ئەو گۆرانکاری‌یەی بەسەر نموونەی تەقلیدی‌ی خێزان دا هاتووە بۆتە هۆی زیاد بوونی رێژەی تەڵاق دان لە لای زیاتر لە ١/٨ی گشت خێزانەکان داو منداڵەکان بەم پێیە لەگەڵ تەنها دایك یا تەنها باوك دا دەمێننەوە.

دۆخی ناڵەباری ناوماڵ تەنها هەژاری‌و پیسی‌و توندو تیژی‌ی باوان ناگرێتەوە بەڵکە زۆر جاران ئەم سنوورە تەسکە دەبرێ‌و لە زۆرەها لایەنی ترەوە قوت دەبێتەوە. ماندوو بوون و رەتاندن stress ی دەروونی لەوانەیە لە ناو ماڵ دا سەر هەڵبدا لە ئاکامی شەرو شۆڕی نێوان باوان و بگرەو بەردەی تەڵاق دان و تاك باوانی (تەنها باوك یا تەنها دایك) یا لەو منداڵانەی وان لە ژێر چاودێری‌ی باوانێکی هەڵە دوای جیا بوونەوەی باوانە راستەقینەکەیان.

هەروەها شەکەتی‌ی دەروون لەوانەیە رووبدات بە هۆی باوانی نەخۆشەوە یابە هۆی مردنی دایك یا پەککەوتنی هەمیشەیی، یابە هۆی باوێکی نەقل نەخۆشەوە، یا بە هۆی نەگونجان و ئاژاوەی بەینی باوانەوە یا لە ئەنجامی نەشارەزایی‌و لێ نەهاتوویی‌یان لە کارکردنا، یابە هۆی باوانی مەی خۆرەوە یاخود بە هۆی لە هەوڵ کەوتنی باوان بۆ پەروەردە کردنی چاك و دەست بەردار بوونیان لەو ئەنجامە سەرکەوتووەی پەروەردەکردنی چاك پێ‌ی دەگات.

ئەوەی پزیشك بەدی‌ی دەکات لەو منداڵانەی دووچاری ئەم کارەساتانە بوون بریتی‌یە لە گەشە کردنی لە سەر خوو جۆرەها نەخۆشی‌و گیروگرفتی هەڵس و کەوت و رەفتار کردن، جا پزیشك مانەوەی منداڵەکە لە خەستەدا بە پێویست دەزانێت نەك هەر تەنها لەبەر نەخۆشی‌ی سەخت بەڵکە تاوەك لە دۆخی ناهەمواری ماڵەوەدا رزگار بکرێت. مامۆستاش لەلای خۆیەوە سەیر دەکات منداڵەکە دڵ تەنگ و تەوزە لەو گیروگرفتی لە قوتابخانەدا زۆرە.

هەندێ جار ئاڵۆزی‌و زەبەندیی ئەو هۆکارنەی زیان بە منداڵ دەگەیەنن هیوا لە پزیشك یا هەر یارمەت دەرێکی تر دەبرن. وەلەبەر ئەوەی هۆکارێك کاری ئەوانی تر چەندانە دەکات بۆیە گۆرینی هەریە کە لەم هۆکارانە سوودێکی مەزن بە منداڵ دەگەیەنێ. وەهەروەها هەرچەند هیوا براو بێن ئەوە دەهێنێ کە یەك یا دوو بواری دیاری کراو لە ژیانی منداڵەکە بگۆرین تاهەوڵێك بدەین یەکێك لەمانە بۆ منداڵ وەدەست بخەین:

رێز لە خۆ گرتن، پەیوەندیی چاك لەگەڵ کەسێکی دیکە، چاودێری کردن و دانانی یاسایەکی جێگیر بۆ پەروەردە کردن.

چارەسەر کردنی ئەم مەسەلانە لە ئەستۆی هەمووانە:

لەوڵاتە پێش کەوتووەکانا خزمەت گوزاری‌ی کۆمەڵایەتی‌و پزیشکی لە کۆشش دان لە پێناوی منداڵە بەش خوراوەکان. بەڵام ئەم خزمەت گوزاری‌یانە لە لایەن باوانی تێگە یشتووی چینی ناوەراستی کۆمەڵ بەچاکترین شێوە بەکار دێن. هەرچی منداڵە بەش خوراوەکانی چینەکانی ترن ئەمەیان دەستگیر نابێت چونکە یا ئەوەتا باوانیان نەزانن وەیان هیچ بایەخێکیان پێ نادەن. بۆیە گشت دەستە پزیشکی‌یەکان و ئاوەڵ پزیشکی‌یەکان Para - medical ئەرکێکی چەسپاویان لەسەر شانە بۆ پەنجە نوماکردنی ئەو منداڵانەی پێویستی یان بەم خزمەت گوزاری‌یە هەیە یا ئەوانەی وان لە مەترسی‌دا. وە دەبێ لەوە بکۆڵنەوە کە ئایا ئەم بەشخوراوانە هەل بۆ رەخساون تا سوود لەم خزمەت گوزاری‌یانە وەربگرن یان نا. بەڵام دەبێ ئەوەش لە یاد نەکەین کە لە هەوەڵ و لە ئاخرا باوان بە یەکەمینی لێ پرسراوەکان لەقەڵەم دەدرێن بەرامبەر بە منداڵەکانیان.

تێ‌بینی: زانیاری‌یەکان لە کتێبی: Lecture Notes on Pediatrics
By: S.R.Meadow
R.W.Smithells 4th ed.P.285
وەرگیراون

تازەترین دەرمان بۆ دڵ تەنگی

٥٠٪ دانیشتوانی جیهان تووشی نەخۆشی دڵتەنگی‌و تورە بوون هۆکەش وەك پزیشکەکان دەڵێن دەگەرێتەوە بۆ کەمی مادەی (السیروتونین) کە لە چیکڵدانە دایە لە شێوەی کیمی چکۆلە دایە هەڵ دەستێ بەدەردانی ئەم مادەیە بە پشوو بۆ گەشانەوەو یارمەتی دانی کاری دەرمارەکان هەر نارێکێیەك لەم ئامێرەدا یا ئەو پارچانەی بەستراون بەمەوە یاخود هەر لقێك لە لقەکانی دا رووبدات ئەبێتە هۆی نەهاتنی ئەم مادەیە بە شێوەیەکی رێك و پێك دەبێتە هۆی سەر هەڵدانی نەخۆشی دەروونی وەك دڵ تەنگی‌و لاواز بوون و درندەیی‌و هەڵچوون و کەمتەرخەمی زۆر جار دەبێتە هۆی تێکچوونی دەرمارەکان بەتەواوەتی ئەنجامەکەش باش نابێت لەم دوایی‌یەدا کۆمەڵێك زانای فەرەنسایی توانیان دەرمانێکی نوێ بۆ نارەحەتی‌و ماندو بوونی دەروونی بدۆزنەوە پاش ئەوەی ماوەی پێنج ساڵ بە سەر هەزار نەخۆش دا لە نەخۆشخانەکانی فەرەنسادا تاقیان کردوتەوە پاش هەفتەیەك یان دوو هەفتە چارەسەر کردن ٨٠٪ی ئەو نەخۆشانە چاك بوونەوە بەڵام لە ٢٠٪ەکەی تر دەرکەوت هۆی نەخۆشیەکەیان کەمی ماوەی سیروتونین نییە بەڵکو چەند هۆیەکی ترن، ئەوەی شایانی باسە ئەم دەرمانە زور بەکارە هەتا وەکو بۆ مەی خورەکانیش و پیرەکان ئەوانەی تووشی دەمارگیری دەبن بە هۆی خانەنیشینانەوەهەر وەها ئەم دەرمانە کاردەکاتە سەر ئەو کەسانەی بێزارو تووشی گوێ‌پێ نەدان و بێ نازی دەبن ئەوەی زیاتر دڵ خۆشکەرە ئەوەیە لە ئەنجامی ئەو تاقی کردنەوانەدا کە ئەو کۆمەڵە زانیارە کردوویانە دەرکەوتوەکەدا ئەو ئەتومەی (دەرمانەکە دوزراوەتەوە بۆ دڵتەنگی وەك حەبی حەوانەوەو نووستن نییە کار بکاتە سەر ئەو کەسە یەکێك بەردەوام بیخوات فێری نابێت و ئەتوانیت وازی لێ بهێنیت لە بەرئەوە هیچ ترسێکی‌نیە، ئەوەی سەرنج راکێشە لەم وەرمانەدا ئەوەیە کەتا ئێستا ٧٠٪ ئەم دەرمانە دراوە بە ئافرەتان. لە کۆتایی‌دا ئەگەر چارەسەری کیمیاوی سەر کەوتنێکی بەدی هێنا بێت لە چارەسەرکردنی دڵ تەنگی‌دا بەڵام ئەم چارەسەرکردنە چارەسەرکردنێکی بنەبر نابێت چونکە چارەسەری یەکە تەنها بۆ ماکەکانی‌یەتی ئەمەش کە دەوزراوەتەوە شتێکی کەم نییە بەڵام ئێمە هەر چاوە روانی باشترین، چاکترین چارەش بۆ ئەم نەخۆشانە حەوانەوەو دوورکەوتنەوەیە لە گیروگرفت و ناخۆش و ژیانێکی بەختەوەر دوور لە هەموو تەنگو چەڵەمەیەك.

ئامادە کردنی
شلێر قادر محمد

Institut Kurde de Paris

له په‌راوێزی چیرۆك دا

نووسینی - شێرزاد حه‌سه‌ن

ڕاسته چیرۆك له‌گه‌ڵیكه: ده‌توانی هه‌موو شتێكی تێ بگوشیت، به‌ڵام خۆ ده‌بێ تام وبۆی ئه‌و شتانه ئه‌وه‌نده دژو ناته‌با نه‌بێ كه كه‌س نه‌توانێ پارووی‌ه‌كی لێ بخوا. . كاتی خۆی له هه‌ولێر ـ حه‌مه‌شێت ـ ێك هه‌بوو، له ده‌رگای زۆر ماڵی ده‌دا تا خێرێكی بێ بكه‌ن. . ئه‌ویش نه‌یده‌كرده نامه‌ردی:

هه‌رچی‌یه‌كی وه‌ربگرتایه ده‌یخسته مه‌نجه‌ڵێكه‌وه، ئێوارانێ مه‌نجه‌ڵه‌كه‌ی پڕ ده‌بوو له باینجان و بامیه‌و برنج و ساوارو گه‌نمه‌كوتاو شه‌كرو پاقله‌و فاسۆلیاو نیسـك و نوك. . . هتـد به‌ڵام ته‌نهـا ـ حه‌مـه شێت ده‌یتوانی ئه‌وه‌ی له مه‌نجـه‌ڵـه‌كه‌دا هه‌یه بیخوا، ئه‌گه‌ر یه‌كێكی دیكه كه‌وچێكی لیێ بخواردبایه: ده‌ڕشایه‌وه، ته‌نهـا حه‌مـه خۆی به‌وپـه‌ڕی له‌ززه‌ته‌وه پارووی لێ باده‌دا. . . جاروبـار هه‌نـدێ چیرۆك ده‌خـوێنمه‌وه حه‌مـه شێتم بیر دێتـه‌وه، چونكـه چیرۆكنـووسـه‌كه وه‌ك حه‌مه ده‌یان شتی ناته‌باو نارێك و بێ‌تام و بۆی تێكه‌ڵ كردووه. . . سوێری‌و شیرینی‌و ترشی‌ی. . ئه‌وساش چیرۆكه‌كه ئه‌وه‌نده بێ‌تام ده‌بێ مه‌گـه‌ر ته‌نهـا چیرۆكنـووسه‌كـه خۆی بڵێ ـ «ئه‌حا. . له‌م چیرۆكـه جوانـه‌م. . !» من نامـه‌وێ بڵێم گشت خوێنه‌رێك سه‌نگی مه‌حه‌كی چیرۆكی نازداره، به‌ڵام چاكـترین چیروكیش له هه‌مـوو دونیادا ئه‌و چیرۆكـه‌یه كه گه‌وره‌ترین ژماره له خوێنه‌ران به‌تام و چێژه‌وه ده‌یخوێننه‌وه‌و زۆر دره‌نگیش بیریان ده‌چێته‌وه. چیرۆكی سه‌قه‌تیش وه‌ك گۆرانی ناخۆش وایه. . گوێگری كه‌مه.

چیرۆك هه‌ر ئه‌وه نی‌یه چی هات به مێشكتا بیخه‌یته سه‌ر كاغه‌ز. . كه‌وانه بكه‌یته‌وه‌و دایخه‌یته‌وه، نیشانه‌كانی پرسیارو سه‌رسوڕمان و فاریزه‌و نوخته بخه‌یته دوای یه‌كدی، به زمانێكی ساردو مردووانه له گڕو گه‌وهه‌ری ژیان بدوێ‌ی، چیرۆك و ڕۆمان گڕی ئه‌و سات و ڕووداوانه‌ن كه زۆرجار خه‌ڵكێ ڕه‌مه‌كی به ساردی‌و كه‌مته‌رخه‌می‌یه‌وه لێ‌ی ورد ده‌بنه‌وه، به‌ڵام چیروكنووسی كارامه‌و وه‌ستا به زیره‌كی‌و به‌هره‌و ڕۆشنبیری‌و هونـه‌ری شیرینی چیرۆك خه‌ڵكێكی زۆر له ده‌وری خۆی كۆ ده‌كـاتـه‌وه. . بۆ دووبـاره تامی كاره‌سات و حاڵـه‌ت و ڕووداوه‌كان. . . سه‌رجه‌می خۆشی‌و ناخۆشی مرۆڤ ده‌خاته‌وه به‌رده‌مان، گه‌ر وا نه‌بێ: چیرۆك نابێ به هونه‌رێكی سه‌ربه‌خۆ. . نابێ به به‌شێك له ئه‌ده‌ب، زۆر كه‌س وا تێ‌ده‌گـا كه ته‌نهـا شیعـر ئیقـاعی گه‌ره‌كه. . نه‌خێر، چیرۆك و ڕۆمـانیش گه‌ر بێ ئیقـاع بن ناخـوێنـدرێنـه‌وه. . ئه‌وه‌تـا ـ ئیۆدۆراكس ـ ی مۆسیقاژه‌ن له ڕۆمانی ـ زۆربا ـ «وه ئیلهامی جوانترین پارچه مۆسیقای وه‌رگرتووه.

گومانی تێدا نی‌یه كه بڕبڕه‌ی پشتی چیرۆك زمانه، وێنه‌ی جوان و وه‌سفی دیمه‌نه‌كان و حاڵه‌ت و بابه‌ت و ڕووداوه‌كه‌و شوڕبوونه‌وه به ناخی پاڵه‌وانداو. . دیالـوگ و مۆنـۆلـوگ و. . . . هتـد. . به زمانی چیرۆكه‌كه‌وه به‌نده، هه‌موو ڕه‌شماڵێك كۆڵه‌كه‌یه‌كی گه‌ره‌كه تا به‌پێوه بوه‌ستێ، چیرۆك ئه‌و ڕه‌شماڵه‌یه‌و زمانیش كۆڵـه‌كـه، زمـانی پوخت و شیرین و به‌خـوره‌میش له خۆیه‌وه په‌یدا نابێ، چیرۆكنووس كه له‌گه‌ڵ دونیای چیرۆكه‌كه‌یدا نه‌ژیا بێ‌و نه‌هه‌ژا بێ. . ئه‌وه ئه‌و ئیقـاعه نه‌فسی‌یه‌ی له لا ناخولقێ كه ئیقاعی چیرۆكه‌كه پڕ بكا له شه‌پۆڵ و ته‌وژم و قه‌ڵبـه‌زه‌و تافگـه‌و ورده مرواری جوان. . زۆرجـار ده‌بینیت چیروكنو وسێك یاری به زمان ده‌كاو وێنه‌ی سه‌ربه‌ره‌و خوار ده‌گرێ، له منداڵێك ده‌چێ یاری به ئاگر بكا. . كه نووسه‌ر ڕوانینه‌كه‌ی لێڵ و تاریك بوو. . ئه‌وه بزانه كه چیرۆكـه‌كه‌ی ڕه‌ش ده‌چێته‌وه‌و هه‌رچه‌ندی ده‌یخوێنیته‌وه سیهاو ئاكاری شته‌كان ون و ته‌ماوین، نه ڕووداو دیاره‌و نه پاڵه‌وان، بۆیه نووسه‌ره‌كه په‌نا ده‌باته به‌ر «سێركی زمان» . . . به وێنه‌ی شڕوشێواو، دابه‌ش كردنی چیرۆكه‌كه به‌سه‌ر سێ به‌ش و چوار به‌ش، یان هه‌ر له خۆیه‌وه كه‌وانه ده‌كاته‌وه دایده‌خاته‌وه. . ئا به‌م جۆره كه‌م وكوڕی هونه‌ره‌كه‌ی داده‌پۆشێ. . یان ئه‌وه‌تا مۆنتاجی چه‌ند له‌قته‌یه‌ك ده‌كاو گوایه كابرا حه‌ز به ئه‌زموونگه‌رییه‌تی‌و فانتازیا ده‌كا. . له كۆتاییدا له خۆی بپرسه‌و بڵێ ـ «به دوو دێر پێم بڵێ مه‌به‌ستت چی‌یه له‌م چیرۆكه؟» ئه‌وسا ده‌می ته‌ته‌ڵه ده‌كاو خۆیشی نازانێ چی وتووه، ئه‌م جۆره چیروكانه نه ده‌چنه خانه‌ی سریالیه‌ت و نه فه‌نتـازیاو نه ئه‌زمـوونگـه‌ری، ئه‌و چیرۆكنـووسـه‌ی عاشقی بابـه‌تـه‌كه‌ی خۆی نه‌بووبێ‌و له‌گه‌ڵیا نه‌كولاً بێ ناتوانی مه‌وزوعێكی ڕوون و ئاشكـراو سه‌رسـوڕهێنـه‌ر بدا به‌ده‌ستـه‌وه، چیرۆكنـووسی زیره‌ك ده‌تـوانێ له حاڵه‌ت و ڕووداوی زۆر ئاسایی شتی نائاسایی بخولقێنێ، چیرۆكی چاك وات لێ ده‌كـا سه‌ر له‌نـوێ‌و به چاوێكی تره‌وه سه‌یری حاڵـه‌ت و كاره‌سـات و ڕووداوه‌كـان بكه‌یته‌وه، سه‌ده‌ها بیرو هه‌ڵوێست و یادگارت له‌لا ده‌ته‌قێنێته‌وه، ئاشنـا ده‌بیت به‌و دونیایه‌ی هه‌ستی پێ ناكـه‌ی. . یان بینیوتـه‌و به‌سـاده‌یی‌و ڕێبوارانه به‌لایدا تێپه‌ڕیویت.

ئێمه ناتوانین بڵێین شێواز ـ ستایل ـ یان پاڵه‌وان یان گرێ، یا تان وپۆ، یا سه‌ره‌تاو كۆتایی، یا بابه‌ت گرنگه. . ئه‌م هه‌موو ڕه‌گه‌زانه به‌یه‌كه‌وه ده‌بن به بناغه‌ی چیرۆكه‌كه، به‌ڵام ته‌نها زمانیش ده‌بێ به‌و خوره‌ی گه‌رمی به هه‌موویان ده‌بـه‌خشێ، زۆر له ڕه‌خنـه‌گره‌كـان له‌و باوه‌ڕه‌دان كه سه‌ركـه‌وتنی چیرۆك ده‌رك بردنـه به نهێنی زمان و به‌س. مه‌رجیش نی‌یه تۆ له ڕێزماندا بلیمه‌ت بیت. . مه‌رجی نهێنی‌یه‌كـه له‌وه‌دایه بابی چه‌نـد له‌گـه‌ڵ چیرۆكه‌كه‌ی خۆتدا ژیاویت و تیایدا ڕاستگـۆی، كه‌مـانچـه‌ژه‌نێكی عاشق و دڵ بریندار ده‌توانێ كه‌مانچه‌كه بێنێته گریان، ئیقاعی ناسك و به‌خوره‌م شیرینی چیرۆك له‌خۆیه‌وه په‌یدا نابێ. . پێویستی به‌و هێزه شاراوه‌یه هه‌یه كه‌وا له خوێنه‌ر ده‌كا له‌گه‌ڵ نووسه‌ره‌كه‌دا له هه‌مان حاڵه‌تدا بژی كه پێوه‌ی تلاوه‌ته‌وه، جگه له‌وه‌ش. . ئه‌و چیرۆكنـووسه‌ی بابه‌تی چیرۆكه‌كه له مێشكیا نه‌خه‌ملاً بێ. . ناتوانێ خوێنه‌ر سه‌رسام بكا به‌و جیهانه‌ی خوڵقاندوویه‌تی، ته‌م ومژی سه‌ر ڕووی چیرۆكێك په‌یوه‌ندی به ته‌م ومژی ناو مێشك و ڕوانینی لێڵی نووسه‌ره‌كه‌وه هه‌یه، گه‌وره‌یی له‌وه‌دایه خوێنـه‌رێكی ئاسایی‌و ڕۆشنبیرێكی زۆر زیره‌ك خۆیان له چیرۆكه‌كه‌دا بدۆزنـه‌وه. . . به‌ڵام بێ‌ئـه‌وه‌ی لایه‌نی جوانكـاری ـ ئیستاتیكی ـ چیرۆكه‌كه بدۆڕێ، هه‌مووومان ده‌توانین بنووسین، به‌ڵام كێ ده‌توانێ سه‌رنجی ئه‌و خه‌ڵكه به‌لای خۆیدا ڕابكێشێ،. جارانیش. . له شارێك. . یان له گوندێكدا ته‌نها چه‌نـد حه‌كـایه‌ت خوانێك به‌نـاوبانگ بوون كه له ژماره‌ی په‌نجه‌كانی یه‌ك ده‌ست تێپه‌ڕیان نه‌ده‌كرد. . ئێستاش چیرۆكنووسی بلیمه‌ت له هه‌موو جیهاندا هه‌روا كه‌م و ده‌گمه‌نن.

تا ماوه‌یه‌ك له‌مه‌وبه‌رو بگره ئێستاش زۆر كه‌س ئاگای له ئیقاع و نه‌غمه‌ی ـ هارمـۆنی ـ چیرۆك نی‌یه، به‌ڵام چیرۆكنووسی چاك هاوشانی مۆسیقاژه‌نی چاكـه. . گه‌رچی هه‌ر چه‌شنـه چیرۆكێك و ئیقـاعی خۆی هه‌یه: كۆمیدی، تراژیدی، پۆلیسی. . . هتد. . . ترس، گومان، خۆشه‌ویستی، ڕق. . هه‌ر یه‌كـه‌و نه‌غمـه‌و ئاوو هه‌واو زمانی خۆی گه‌ره‌كه، چیرۆكی بێ ئیقاع ساردو خاوه، مردووه. . خوێنه‌ر له دێری یه‌كه‌مه‌وه. . یان له لاپه‌ڕه‌ی یه‌كه‌مه‌وه لێ‌ی وه‌ڕس و بێزار ده‌بێ. كه‌واته چیرۆكنووس كه ڕوانینی ته‌سك و لێڵ و ته‌ماوی بوو نازانێ چۆن ده‌ست به چیرۆكه‌كه‌ی بكاو چۆن كۆتایی پێ بهێنێ، هیچ بابه‌تێكیش له ئاسمانه‌وه دانه‌به‌زیوه. . نووسه‌ر ده‌رباره‌ی شتێك ده‌نووسێ كه بینیویه‌تی، یان گوێ‌ی لێ‌بـووه. . یا ئه‌وه‌تـا به‌سـه‌ر خۆی هاتـووه، به‌ڵام نووسه‌ره‌كه سه‌ر له‌نوێ جیهانێكی مه‌زنترو باڵاتر له‌و جیهانه مردووه‌ی ده‌وروبه‌ر ده‌خولقێنێ، هه‌موو چیرۆكنووسێكیش پێویستی به ڕوانینێكی شاعیرانه هه‌یه. . ده‌شێ به‌ر له نووسینی چیرۆكه‌كه‌و له‌كاتی نووسینه‌كه‌شدا هه‌زاره‌ها موچڕكه‌و ختـووره‌و ختـووكـه‌و ته‌زووی خه‌م و خۆشی به ده‌ماره‌كانیا مێرووله بكا. . سه‌راسیمه بووبی، زۆر ئاسایی‌یه له‌گه‌ڵ چیرۆكێكی خه‌م ئامێز تێرتێر بگری، له‌گـه‌ڵ چیرۆكێكی گاڵتـه‌ئـامێز بداته تریقه‌ی پێكه‌نین، ئه‌گه‌ر نووسه‌ر خۆی هه‌ڵنه‌چێ‌و كه‌ف وكول نه‌كاو هه‌ست وسۆزی جوانت ڕۆح وگیانی نه‌گرێته‌وه. . گه‌ر وا نه‌بێ: چۆن ده‌توانێ ئیقاع و مۆسیقا بدا به چیرۆكه‌كه‌ی، پاشان چۆن ده‌توانێ خوێنه‌ر بهه‌ژێنێ گه‌ر خۆی وه‌ك كۆمپیوته‌ر چیرۆكه‌كه‌ی نووسیبێته‌وه، بۆیه ده‌گه‌ینه ئه‌و ئه‌نجامه‌ی بڵێین: بێ سۆزی گه‌رم و هه‌ست ونه‌ستی شیرین و شاعیرانه، بێ كه‌ف وكوڵ، بێ ختووكه‌ی خه‌م و خۆشی چیروكنووسین ده‌بێ به گه‌وره‌تـرین درۆ، به‌ڵگـه‌ش ئه‌و هه‌موو چیرۆكه زۆرو بۆرانه‌یه كه پیاو به خوێنـدنـه‌وه‌یان دڵی ده‌گـوشرێ‌و ته‌نگه نه‌فـه‌س ده‌بێ. (چـارلـز دیكنـز) ڕۆمان نووسی گه‌وره‌ی ئینگلیزی كه چیرۆكه‌كانی ده‌نووسی. . به‌درێژایی ماوه‌ی نووسینه‌كه هه‌ر ده‌گریا. . بۆیه توانی سۆزی هه‌زاره‌ها كه‌س بزوێنێ‌و بیانگرێنێ.

سۆزی جوان و شاعیرانه. . . ڕاستگۆیی ئیقاع و مۆسیقا ده‌به‌خشن به زمانی چیرۆكـه‌كه. . ئه‌وسـا هه‌ست به گرێ‌وگۆڵ ناكه‌ی. ،. چیرۆكه‌كه ده‌بێ به‌و تافگـه‌یه‌ی به‌خوره‌م ده‌ڕژێ. . ڕێزمان و ڕۆشنبیری‌و ئه‌زموونی گه‌وره یارمه‌تی چیرۆكنـووس ده‌ده‌ن. . به‌ڵام ناتوانن وای لێ بكه‌ن ئه‌مر بێ گه‌ر له نهێنی‌و سیحـری مۆسیقـاو ئیقـاع تێ‌نـه‌گـا، ئه‌گـه‌رچی چیرۆك باوه‌ش بۆ په‌خشـان ده‌كاته‌وه. . به‌ڵام بێ هیچ گومانێك شیعری ئه‌م سه‌رده‌مه‌یه. . چیرۆكنووسێكی بیانی ده‌فه‌رموێ ـ «به‌ر له‌وه‌ی چیرۆكه‌كه‌ت بڵاو بكه‌یته‌وه. . هه‌ر خۆت ده جار بیخوێنه‌وه. . . ئه‌گه‌ر بۆ دوا جار بێزار بوویت. . ئه‌وه باشتر وایه فڕێ‌ی ده‌ی!»

چیخۆف و شانۆی فه‌ره‌نسایی

حیدر عبدالرحمن

ئه‌ده‌بی ڕووسی به هۆی چیخـۆفـه‌وه نووسـه‌رێكی شانـۆیی له ئاستی نووسه‌ره ئه‌وروپیه‌كان به جیهان به‌خشی.. وه دراماكانی چیخۆف سه‌راپای شانـۆكـانی جیهانی گرته‌وه، به‌ڵام له فه‌ره‌نسادا زۆرترین جه‌ماوه‌رێكی بۆ په‌یـدابـوو، به‌شێـوه‌یـه‌كی ئه‌وتۆ كه چیخۆف به یه‌كێ له خۆشه‌ویسترین نووسـه‌ره بیانی‌یـه‌كانی سه‌ده‌ی نۆزده هه‌م و بیسته‌م دابندرێت له‌سه‌ر شانۆكانی فه‌ره‌نسادا.

چیخۆف له ساڵی ١٨٨٧ ـ به شانۆنامه‌ی (ئیڤانۆف) پێ‌ی نایه جیهانه فره‌وانـه‌كـه‌ی شانـۆوه، له‌و كاتـه‌دا كه تازه شه‌پۆڵه‌كانی درامای نوێ به ئه‌وروپـادا بڵاو ده‌بۆوه، له‌و سه‌رده‌مه‌دا كه دونیای بۆ ڕزوازی له پۆپه‌ی په‌ره‌سه‌ندنی خۆی دابوو، خه‌ڵكی هه‌ستی به ته‌نگه‌به‌ری‌و گومان و دوو دڵی‌و ترس ده‌كرد، شتێك نه‌بوو كه مرۆڤ به هۆیه‌وه هه‌ست به ئاسووده‌یی‌و دڵنیایی خۆی بكـات، ئه‌وه‌تـا له (ئیڤـانۆڤ)دا كه‌سێكی به‌خته‌وه‌ر نابینی، به‌شێوه ڕاسته‌قینه‌كه‌ی خۆیه‌وه، هه‌موو شتێك ڕوو له‌ڕوخانه، هێزی تاریكی له هه‌موو شوێنێك دا بڵاو بۆته‌وه، هێزی شه‌ڕ ده‌بێته شتێكی نه‌بیندراو دژی ئه‌وانه‌ی خه‌بات له‌گه‌ڵ خالۆڤانیادا ده‌كه‌ن، یا دژی سیر بیریاكۆڤ.

ئه‌و ده‌رواو یه‌كێكی تر جێگـه‌ی ده‌گرێته‌وه، له كۆتاییش دا هیچ شتێك ناگـۆڕدرێت، تراژیدیای ژیان له مه‌سه‌له‌و ڕووداوه تایبه‌تی‌یه‌كانی‌دا نی‌یه، به‌ڵكـو له هه‌مـوو شتێـك دا هه‌یه، له ڕه‌ڕه‌وی ژیان خۆی‌داو له ڕۆژانی كاركـردن دا، ڕووداوه‌كـان گرێ و نرخی خۆیان گووم ده‌كه‌ن، تراژیدیا له هه‌موو ئه‌و شتانه‌دا ده‌رده‌كه‌وێت كه مرۆڤ ده‌سته پاچه ده‌كه‌ن..

هه‌موو به ته‌نهان، هه‌ر یه‌كێك بۆخۆی، خه‌ڵكی له نێوان خۆیان دا قسه ده‌كه‌ن، كه‌چی هیچیان گوێ‌ی له ئه‌وی تریان نابێت، هه‌ر یه‌كێك به‌خۆی دا ده‌چێتـه‌وه بێ ئه‌وه‌ی كه‌س بایه‌خ به ئه‌وی تریان بدات، لێره‌وه چركه بێ ده‌نگه‌كان ده‌ست پێ ده‌كه‌ن،

له لای چیخۆف و نووسه‌ره ڕۆژئاوایی‌یه‌كانی درامای نوێ هه‌ست به‌و ڕه‌وشته گشتی‌و خاڵه جیاوازانه ده‌كه‌ین كه له‌ناو شانۆ نامه‌كانیان دا خه‌ڵكی له باری تایبـه‌تی خۆیان بگه‌ن و چاره‌نووسی خۆیانی تێدا دیاری بكه‌ن، به‌ئاواته‌وه ده‌ژین و چاو ده‌بڕنـه پاشـه‌ڕۆژ، قسـه‌یـان له كرده‌وه‌یـان زیـاتره، به‌ڵام ناشیانه‌وێ له‌و ناوه‌نده‌دا بتوێنه‌وه كه تێیدا ده‌ژین.

پاڵه‌وانـه‌كـانی چیخـۆف له خۆی ده‌چن، به‌دووای مانای ڕاسته‌قینه‌ی ژیـان دا ده‌گـه‌ڕێن، به‌دووای بیرێكی گشتی، نووسـه‌ر له‌گـه‌ڵیان دا سۆز ده‌یگرێ، چونكه له‌وه گه‌یشتووه كه‌وا به دووای ڕاستی‌دا ده‌گه‌ڕێن، ڕاستیه‌ك كه بۆ هه‌موانه.

پاڵه‌وانـه‌كـانی چیخـۆف توانـای ئه‌وه‌یان له‌به‌ردایه كه به پیاچوونه‌وه‌ی خۆیان، خۆیان به‌هێزكه‌ن، چونكه چیخۆف بڕوای به جوڵانه‌وه‌ی مێژوو هه‌یه به‌ره‌و به‌رزایی، بۆیه هه‌ست به‌گه‌ش بینی‌یه‌ك ده‌كرێت به‌رامبه‌ر به مێژوو، پێویسته هه‌موو شتێك بگۆڕدرێت به‌ڵام به‌كت و پڕی نا.. به چاوه‌ڕوانی...

چیخـۆف مرۆڤ بوو، له هه‌مـوو شانۆنامه‌كانی‌دا هه‌ست به خۆخستنه باوه‌شی ژیـانێكی باشتـر ده‌كه‌ین.. بۆیه له ڕۆژئاواش دا چیخۆفیان خۆش ده‌وێ، چونكه ده‌زانن بڕوای به نرخی كه‌سایه‌تی مرۆڤایه‌تی هه‌یه..

چیخـۆف له بینـه‌ری هاوچـاخ نزیكـه، له چوارچێوه‌ی هه‌ست ونه‌سته تایبه‌تیه‌كانی خۆی‌دا ناخولێته‌وه، دیموكراتیه‌تێكی تایبه‌تی خۆی هه‌یه، هه‌موو ئه‌م ڕه‌وشتـانـه‌و سه‌رباری نوێ‌بوونه‌وه‌و شاعیریه‌تی جیاوازی، سه‌ركه‌وتنی چیخۆف وه‌كو نووسه‌رێكی ڕیالیزمی له‌سه‌ر شانۆكانی فه‌ره‌نسادا ده‌چه‌سپێنن.

تا ساڵی ١٩٢١ شانـۆنـامـه‌كـانی چیخـۆف به شێـوه‌یه‌كی عه‌مه‌لی له فه‌ره‌نسادا نه‌ناسرابوو، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر چه‌ند هۆیه‌ك، له‌دووا دووایین سه‌ده‌ی نۆزده‌هه‌م و سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌م ده‌ستی به په‌ره‌سه‌ندن كرد، زیاتر له به‌رهه‌می نووسه‌ره گه‌وره‌كانی تری ڕووسیای وه‌كو دستویفسكی، تۆلستۆی، تۆرغینێڤ، هه‌رچه‌ند كه ئه‌وكاته شانۆی فه‌ره‌نسی ئه‌وه‌نده‌ی ڕۆمانه‌كانی باوه‌نه‌بوو.

تا جه‌نگی جیهـانی‌یـه‌كـه‌میش چیخـۆفیـان هه‌ر به‌لاسایی كه‌ره‌وه‌یه‌كی مۆپاسانی ـ له قه‌ڵه‌م ده‌دا، بۆیه شانۆگه‌ریه‌كانی نه‌ده‌گۆڕایه سه‌ر زمانی ترو ڕه‌خنـه‌گره‌كان ئه‌و بایه‌خه‌یان پێ نه‌ده‌دا، به‌ڵام له‌دووای ساڵانی ٩٢١ ـ ١٩٢٢ چیخۆف به هۆی چیرۆك و كورته چیرۆكه‌كانی ناوبانگی ده‌ركرد.

بۆیه‌كه‌م جار جۆرج بیتویف (١٨٨٤ ـ ١٩٣٩) به‌شانۆنامه‌یه‌ك چیخۆف ـ ی پێش كه‌ش به بینـه‌ری فه‌ره‌نسایی‌كرد.. كه له‌كاتی خۆی‌دا له ساڵی ١٩٠٤ كاتێ له ڕوسیا بووه (باخی گێلاس)ی چیخۆڤ بینی‌بوو، له‌و ڕۆژه‌وه به چیخـۆفـه‌وه سه‌رسـام بوو، له‌پاڵ چیخـۆفیش چه‌ند نووسه‌رێكی تری پێش كه‌ش كردوه وه‌كـو: بلوك، بوشكـین، تۆرگینێف، ئه‌بسن شۆ، گۆگـۆڵ، تۆلستۆی، كلۆدیل، شكسپیر وه‌چه‌ندانی‌تریش... بیتویف ڕۆڵێكی مه‌زنی بینی له بڵاوبوونه‌وه‌ی ناوبانگ و به‌رهه‌مه‌كانی چیخۆف له فه‌ره‌نسادا، ئه‌وه‌بوو ئه‌و شانۆنامه‌یه‌ی كه‌وا له ١٥ی نیسانی ١٩٢١ له پاریس دا به‌زمانی فه‌ره‌نسی پێش كه‌شی كرد (خـالۆڤانیا) سه‌ركه‌وتنێكی باشی به‌ده‌ست هێنا.. ئه‌وه‌بوو ڕه‌خنـه‌گری فه‌ره‌نسی ـ كلۆد ڕۆجیـه ـ له نووسینێكیـا ده‌ڵێ: خالۆڤـانیـا فلۆبـێریشن به‌زانـدووه. ڕه‌خنـه‌و بینـه‌ری فه‌ره‌نسـایی نرخی خۆیان دایه چیخـۆف، ئه‌مـه جگـه له‌وه‌ی كه ڕۆژگـارو تاقی‌كـردنـه‌وه‌ی مێژوویی ئه‌و ده‌وروبه‌ره‌یان بۆ ئه‌وه لواند كه له چیخۆف بگه‌ن، دیسان هه‌ر بیتویف له ساڵی ١٩٢٢ (بـاڵنـده‌ی ده‌ریـا)ی پێش كه‌ش كرد، ئه‌ویش بووه مایـه‌ی ڕه‌زامه‌ندیه‌كی زۆری خه‌ڵكیه‌وه، ئه‌وه‌بوو سافواری ڕه‌خنه‌گر له ڕۆژنامه‌ی (Bonsoir) نووسینێكی ده‌رباره‌ی ئه‌م شانۆ نامه‌یه نووسی‌و ده‌ڵێ: هه‌موو ڕوسیا له چوار به‌شی ئه‌م شانۆ نامه‌یه‌دا كۆ ده‌بێته‌وه. دیسان هه‌ر (بیتویف) به بۆنه‌ی ٢٥ ساڵه‌ی كۆچی چیخۆفه‌وه له ١٦ی حوزه‌یرانی ١٩٢٩ له پاریس دا (سێ خوشكه‌كان)ی پێش كه‌ش كرد، دووا جاریش (باڵنده‌ی ده‌ریا)ی وه‌كو دووا به‌رهه‌م پێش كه‌ش به فه‌ره‌نسا كرد.

به‌م چه‌نـد شانـۆنـامـانـه بیتویف ڕه‌گی خۆشه‌ویستی چیخۆف له دڵی فه‌ره‌نسادا چاندو توانی بۆ ڕه‌خنه‌و بینه‌رانیشی شی‌كاته‌وه.

ئیرن نیمیرۆفسكی ته‌واوی ژیانی چیخۆف ـ ی له كتێبێك دا ئاماده كرد، به‌ڵام ئه‌وكتێبـه ده‌رنـه‌چـوو له‌بـه‌ر له‌سێـداره دانی نووسه‌ره‌كه‌ی له‌لایه‌ن فاشیه‌كانه‌وه، تا ساڵانی په‌نجاكان كه ته‌واوی كاره‌كانی چیخۆف به چوارده به‌رگ ده‌رچوو، له‌م چه‌ند به‌رگه‌دا ته‌واوی شانۆنامه‌كانی چیخۆف بڵاوكراونه‌ته‌وه.

دووای بیتـویف ـ كوڕی بیتـویف خالۆڤانیا ـ ی پێش كه‌ش كردۆته‌وه به‌پێش كه‌ش كردنـه‌وه‌ی شانـۆنـامـه‌كانی چیخۆف له لایه‌ن نه‌وه‌ی نوێ‌ی فه‌ره‌نسـاوه، قۆناغێكی‌تر له ته‌شه‌نه‌كردنی هونه‌ری شانۆیی چیخۆف ده‌ستی پێ‌كرده‌وه ئه‌وه‌تا (مارسیل كابرۆن)ی ڕه‌خنه‌گر ده‌ڵێ: ئه‌مه شانۆی خێره چ له‌ڕووی نووسینـه‌كـه‌ی چ له‌لایه‌ن ئه‌كته‌ره‌كانیه‌وه، ئایا سه‌ركه‌وتنێك هه‌یه گه‌وره‌تـر بێ له‌و سه‌ركـه‌وتنه‌ی كه له‌سه‌ر خۆشه‌ویستیه‌كی ڕاسته‌قینه بۆ هونه‌رو ئاسه‌ی گه‌رمی خزمه‌ت كردنیه‌وه هه‌ڵ قوڵابێ) به هه‌مان پێشوازی كردنه‌وه شانۆنامه‌ی (سێ خوشكه‌كانیش) سه‌ركه‌وتنیان به ده‌ست هێنا، بۆ سه‌دو په‌نجا جار له‌لایه‌ن ئال بیتویف ـ ئه‌وه‌ی بیتویفه‌وه له ساڵی ١٩٥٣ تا ساڵی ١٩٥٤ پێش كه‌ش كرا، ئه‌وه‌بـوو (بـاك) كه یه‌كێـك بوو له‌ڕه‌خنه‌گره ناوداره‌كـانی فه‌ره‌نسـا ئه‌م به‌رهـه‌مه‌ی به یه‌كێ له نایاب ترین به‌ر هه‌مه جیهـانیه‌كان له قه‌ڵه‌م داوه ناوی ناوه (گه‌وهه‌ری هونه‌ر) له ساڵی ١٩٥٤ به‌بۆنه‌ی یادی په‌نجا ساڵه‌ی كۆچی چیخۆف. وه زۆر له ڕۆژنامه‌و گۆڤاره‌كانی فه‌ره‌نسا به‌رهه‌میان ده‌رباره‌ی چیخۆف و به‌رهه‌مه‌كانی بڵاوكرده‌وه، ئه‌وه‌بوو ژمـاره‌یـه‌كی تایبـه‌تی (Lettres Francises) ده‌رچوو كه تیای‌دا چه‌ند باسێكی به‌نـرخ بڵاوكـرایـه‌وه له‌وانـه (یـاداشتی چیخـوف ـ له‌لایـه‌ن گۆركی)و (یاداشته‌كانی چیخۆف ـ له‌لایه‌ن ستانسلافسكی‌یه‌وه) (نامه‌كانی چیخۆف) (دیمه‌نێك له باخی‌گێلاس) (شانۆنامه مه‌زنه‌كانی چیخۆف)و چه‌ند باسێكی‌تر..

شانـۆنـامه‌كانی چیخۆف بوو به به‌شێك له ڕۆشنبیریه‌تی فه‌ره‌نسا، یان پارچـه‌یـه‌كی گیـانی به‌گیـانی خوێنده‌واری فه‌ره‌نسی، (ئه‌فیورمسیر) ده‌ڵێ: چیخـۆف توانـی له شتی زۆر ساكـاری ڕۆژانـه جوانی‌دابێنێ گرێ له شانـۆنـامـه‌كـانی‌دا گرنگیـه‌كی ئه‌وتـۆی نی‌یه‌و له‌سه‌ر حاڵه‌تی كت وپڕی دامه‌زراوه، پاڵه‌وانه‌كانی پاڵه‌وانی میلۆدرامی نین.

فیـورمسـیر ـ ده‌ست نیشـانی خاڵه سه‌ره‌كی‌یـه‌كانی هونه‌ری چیخۆف ده‌كـات و ڕووی داهێنانی ئه‌ومان بۆ ده‌دۆزێته‌وه، تێ‌مان ده‌گه‌یه‌نێ كه ـ چیخـۆف ـ گه‌ش بین بووه به‌رامبه‌ر به مێژوو، هه‌روه‌ها بڕوای پته‌وی به مرۆڤ هه‌بووه، بۆیه چیخۆف ده‌ڵێ: بڕواننه ئه‌و ژیانه تاڵه‌ی كه تێیدا ده‌ژین، ئه‌وكاته له هه‌مووشتێ ده‌گه‌ن و ژیانێكی باشتر بۆ خۆتان ده‌خولقێنن.

(فیـورسـیر) به‌تـه‌واوی ده‌یـزانی ئه‌و باره ناهه‌مواره‌ی كه پاڵه‌وانه‌كانی چیخـۆف ـ ی تێدا ده‌ژیا، ڕۆژێ له ڕۆژان ده‌بێته مایه‌ی به‌رپه‌چ دانه‌وه‌و نارەزاییبیمـان دژی ئه‌و ناوه‌نـده، پاشان ئاره‌زوو په‌یدا كردنی تێكرایی بۆ ژیانی ئاسووده‌تر.

هه‌روه‌ها فیورمسیر ده‌ڵێ: هونه‌ری شانۆیی چیخۆف پرسیارێك ده‌كا ده‌ڵێ! ئایـا ئه‌وانـه‌ی ئێستـاكـه له ناهـه‌مـواری ده‌ژین، ده‌توانن به شێوه‌یه‌كی باشتربژین یان نا؟

بێ‌گـومان ئه‌م پرسیاره وه‌ڵامێكی ئیجابیانه‌ی هه‌یه، پشت به ستن به‌و وه‌ڵامه ڕێگا ده‌دۆزێته‌وه.

هێزی چیخۆف له‌وه‌دایه كه پاڵه‌وانه‌كانی له ده‌ورو به‌ری خۆی ناپچڕێنێ ئه‌وه‌ی كه بیری لێ‌ده‌كاته‌وه مه‌سه‌له‌ی ته‌نیا چاره‌نووسی مرۆڤ نی‌یه، به‌ڵكو به‌شی مرۆڤ له‌ناو ئه‌و كۆمه‌ڵه‌ی كه ئه‌وانی تێدا ده‌ژی، به‌تایبه‌ت بۆ خۆیان دروست كردوه، كه‌واته خۆشیان توانای گۆڕینی‌یان هه‌یه.

فیـورمسـیر ـ یه‌كێ بووه له‌وانـه‌ی كه به‌شێوه‌یه‌كی ڕاست تیشكی‌یان خستـۆتـه سه‌ر نوێ بوونـه‌وه‌ی چیخـۆف و شێـوازی داهێنانی، هه‌روه‌ها ڕاستگـۆیـانـه هه‌ستی به خسـوسیـه‌تی چیخۆف كردوه له‌ڕووی ئه‌و باره مێژووییه‌ی كه چیخۆڤ تێدا ژیاوه.

هه‌روه‌هـاش سنـوورێكی له نێوان چیخۆف و هاوچاخه سروشتی‌یه‌كانی دانـاوه بۆیـه ده‌ڵێ: چیخۆف به پێچه‌وانه‌ی‌وان واقیعی به ڕه‌نگێكی تاریك نیشـان داوه نه‌ك له‌به‌ر زه‌وقی خۆی یان شێوازی ئه‌و، بگره له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ڕه‌نگی ژاكـاو كه چیخۆف جیهانی پێ‌ڕه‌نگ كردوه ڕه‌نگی سه‌رده‌م و باری مێژوویی ڕوسیابووه..

ـ دڵسۆزی قه‌ڵه‌م و بیری سه‌ربه‌ست ـ

سۆران مه‌حوی

هیچ گومـان له‌وه‌دا نی‌یه، دنیای ئه‌ده‌ب و ژیان، یان جیهـانی هونـه‌رو ڕۆشنبـیری، به‌گشت لق و پۆو لك و چلیكێوه، ته‌نـانـه‌ت هه‌ر له پارچـه په‌خشانێكی جوان و شیعرێكی ڕه‌نگین و ڕه‌خنه‌یه‌كی له‌بارو تۆكمه‌وه‌یه‌كی سه‌ركه‌وتووه. . تا به وێنه‌و تابلۆیه‌كی دڵفرێن و په‌یكه‌رێكی ناسك و ئاوازێكی به سۆزو مۆسیقایه‌كی حه‌زین و خۆش ده‌گاته‌وه. .

كه ئه‌وانه هه‌مووی خۆی له خۆیان دا، بریتین له گه‌ڵێ كارو هونه‌ری جوانكاری ووردو گۆرانكاری به سه‌لیقه‌و به‌هره‌ی داهێنان و ته‌قینه‌وه‌و خه‌یاڵ و سۆزو ئه‌ندێشه‌ی خاوه‌ن ئه‌و به‌رهه‌مانه ده‌رده‌خه‌ن.

كه‌چی ده‌بینین له‌گه‌ڵ ئه‌و هه‌موو ڕه‌نج و ئه‌رك و ته‌قه‌لادانه‌ی ئه‌و خاوه‌ن به‌رهـه‌مانه داویانه بۆ ئه‌وه‌ی خزمه‌تێكی پیرۆزو نایاباترین به‌رهه‌می «ئه‌ده‌بی‌و هونه‌ری» پێشكه‌ش به نه‌ته‌وه‌كه‌یان بكه‌ن، سه‌ر ئه‌نجام كه‌سانێكی ڕه‌خنه‌گرو لێكۆڵه‌ره‌وه‌یان لێ ده‌بێته مووی لووت و ئاكام به‌رهه‌می به به‌هاو بایه‌خداریان ڕه‌ت و پووچه‌ڵ ده‌كاته‌وه.

ئه‌وه به‌سه‌ری، به سه‌رێكی‌تریش هه‌ر ئه‌و ڕه‌خنه‌گرانه له سه‌ره‌تاو بنه‌ره‌تی ڕه‌خنه‌كان یانه‌وه چه‌ند ڕاو بۆچوونێكی ئه‌وتۆ ده‌رده‌برن، كه به‌شێ له خوێنه‌ران ئه‌وه‌نـده ئه‌و ڕایانه‌یان لا په‌سند ده‌بێ، هه‌ر وه‌ك خۆیان ئه‌و ڕه‌خنـه‌یه‌یان نووسیبێت وایه. . . له هه‌مان كات داو له پێچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌وه، به شێكی تری خوێنـه‌ران به ڕه‌نگێكی‌تر ئه‌و ڕه‌خنانه لایان خۆ ده‌نوێنن، نه‌ك هه‌ر ئه‌و ڕه‌خنانه‌یان لا ناهه‌موارو ناشیرینه، بگره زۆر جاریش بێ‌زاری پیشان ده‌ده‌ن به‌رامبه‌ر ئه‌و كه‌سانه‌ی باسیان ده‌كه‌ن.

به‌هه‌ر حاڵ من بۆم نی‌یه‌و ناهه‌قیش ده‌كه‌م، ئه‌گه‌ر بڵێم: ـ پێویسته‌و نابێ، ئه‌مـه وابێت!! چونكه چۆن ڕه‌خنه‌گر له ده‌ربڕینی ڕاكانی‌دا به‌رامبه‌ر به به‌رهـه‌می نووسـه‌ران سه‌ربه‌سته، هه‌روه‌هاش هه‌ر به‌و پێوانه‌یه سه‌رجه‌م خوێنه‌ران ئه‌وانیش له بۆچوون و ده‌ربڕینی ڕاكان یان دا چ به‌رامبه‌ر ڕه‌خنه‌گرو چ به‌رامبه‌ر به‌رهه‌می نووسه‌رو هونه‌رمه‌ندان سه‌ر به‌ستن.

كه‌وابوو هه‌موو كه‌سێ سه‌ربه‌سته‌و ڕاو بۆچوونی خۆی به‌رامبه‌ر. ئه‌و شته‌ی ده‌یه‌وێ لێ‌ی بدوێ ده‌ریبڕێت، به مه‌رج ئه‌و ڕا ده‌ربڕینانه له ئاقارو سنووری ڕێزو ئه‌ده‌ب و ڕه‌وشت دا بن.

ئه‌وجا ئه‌وه‌ی ڕاستی‌بێ‌و ئێستاش له ئه‌وه‌ی هێزاو ئازیزی نه‌شارمه‌وه‌و مه‌به‌ستی سه‌ره‌كی ئه‌م كورته نووسینه‌ش بێ ئه‌وه‌یه: ـ ئه‌وانه گشتی‌واو به‌رێ‌و شوێنی خۆیان.

به‌ڵام ئه‌وه‌نده هه‌یه له‌و حاڵه‌ته‌دا، ئاخۆ ئه‌بێ ڕای خاوه‌ن به‌رهه‌مه‌كه له‌و ڕووه‌وه چیبن، كه ئه‌و عاله‌مه ڕووی ده‌می تێ ژه‌نیوون و به هه‌واو هه‌وه‌سی خۆیان له پانی ده‌برن و ده‌یده‌نه باڵای.

ڕه‌نگه ئه‌وه‌ش لێره‌دا تا ڕاده‌یه‌ك هه‌ر گرنگ نه‌بێ، به‌تایبه‌ت ئه‌گه‌ر خاوه‌ن به‌رهـه‌مه‌كـه خۆی له ژیان دا بێ. چونكه به په‌له كووروورزه‌ش بێت، ـ (ماقوول یان نا ماقوول) ـ ده‌توانێت بۆ ڕاست كردنه‌وه‌ی باری، بێته زمان و چه‌ندان ڕاو بۆچوون ده‌ربڕێت و دڵخۆشی خۆی‌و هه‌م ئه‌وانه‌ی مه‌به‌ستێتی پێ بداته‌وه. . به‌ڵام لێره‌دا ناخۆشی‌و مه‌ینه‌تی بۆ ئه‌و خاوه‌ن به‌رهه‌مانه ده‌مێنێته‌وه، كه له مێژووه كۆچی دوایی‌یان كردووه‌و ئێستا له ژیان دا نه‌ماون، كه به‌زگری‌یه له خۆیان و ئه‌و به‌رهـه‌مـانـه‌یان بكـه‌ن، كه به نیازی خزمه‌تی به ئه‌ده‌ب و ڕۆشنبیری‌و هونه‌رو كه‌له‌پووری نه‌ته‌وه‌كه‌یان پێشكه‌شیان كردوه.

بڕوانه ل ١١

Institut Kurde de Paris

لێواری دجلەو فورات و

مۆزەخانەی هونەرمەندە نەمرەکان.

لەسەر لێوارەی دجلەی نەمر شوێنێکی کەلەپوری شارستانی دامەزرا، کەبوە هۆی ئەوەی هەموو ئەو کارە هونەریە نەمرانە بگرێتە باوەش و ژیانی بەرلە چل ساڵان بۆ بپارێزێ.

ئەو شوێنە پیرۆزەش (مۆزەخانەی هونەرمەندە نەمرەکانە) بریتی‌یە لە گرنگ ترین تابلۆی رەسەنی هونەرمەندان کە نەخشەی ئەو سەردەمەی عیراقی تیادا رەسم کراوە.

مۆزەخانەی هونەرمەندە نەمرەکان ئەکەوێتە سەر لێواری دجلەو شەقامی رەشید. بۆ ئەم مۆزەخانەیەش خانوی عبدالرحمن النقیب تەرخان کراو ئەو کارە هونەریانەی تیادا پارێزرا.

ئەو خانوەش لە خانوە هەرە کۆنەکانە لە ساڵی ١٩٠٩ دروست کراوەو لە ساڵی ١٩٧٢ دا عبدالرحمن النقیب تیادیا نیشتەجێ بوە.

ماوەیەکی کەمیش هێزی داگیرکەری ئینگلیز بەکاری هێناو خانوەکە بێ بایەخ بو، بەڵام وەزارەتی راگەیاندن کەم و کوریەکانی نەهێشت و کردی بە مۆزەخانەیەك بۆ کارە هونەریەکانی هونەرمەندە نەمرەکان.

ئەو مۆزەخانەیەش لە ساڵی ١٩٨٠ دا کرایەوە.

هەروەها کۆنترین کاری هونەری ئەو هونەرمەندە نەمرانەی تیایە.
جواد سلیم - عطا صبري - اسماعیل الشیخلي - فرج عبو - سعاد سلیم - نزیهة سلیم - علبدالقادر الرسام - مدیحة عمر - خالد الجادر - محمود صبري - محمد غني حکمت .... هتد.

هەر لەم مۆزەخانەیەش دا کۆری هونەری ئەبەسترێو بوەتە شوێنێکی بیرۆز بۆ سەردان کردن لە لایەن وەفدە عەرەبیو بیانیەکان.

هەروەها بەشێکی تایبەتی تیایە بۆ کەل و پەلی هونەرمەندی نەمر جواد سلیم لە گەڵ ژمارەیەکی زۆر لە تابلۆ بەنرخەکانی.

● ذکریات محمد حسن ●

تابلۆ نەمرەکان

ئەم مۆزەخانەیە کاری هونەری هونەرمەندە نەمرەکانی ساڵانی چل و شەش ئەگرێتەوە.

خالیدی فەراش و...

کازیوەی

ئەکتەرێکی دێرین

ئەگەر بێتو سووکە ئاوڕێك لە رابردووی ئەدەب و هونەری هەر گەلێك بدەینەوە، دەبینین کە «هونەر» رۆڵی سەرەکی خۆی تێدا گێڕاوە... بەتایبەتی لە گەشەو زیندوو کردنەوەی شاکۆشەی پیرۆزی رەسەن و پەخش کردنیان بە لاپەڕەکانی مێژووی هونەرەکەیاندا..

بێ گومان کاری هونەریش هێندە ئەرکێکی سەرپێی‌و سانا نی‌یە، کە هەر لە خۆوە بێتە دەست و بە ئەنجامیش بگەیەندرێ... بەڵکو پێویستی بە بەهرەو سەلیقەو توانایی‌و شارەزاییەکی تەواو گونجاوی خولیادارەکانەوە هەیە.. بۆ نموونە ئەوەتا - خالیدی فەراش - یەکێکە لەو ئەکتەرە مەزنانەی کە خاوەنی سەلیقەیەکی گەورەیەو سەرەتای سەرهەڵدانی ئەم خولیایەشی دەگەڕێتەوە بۆ ساڵانی چل، هەر وەکو خۆی دەفەرمووێ: لە سۆنگەی پێشکەش کردنی بەرهەمێکماندا چەندەها کوێرەوەری‌و تەگەرەو ناخۆشیمان چەشتووەو لە دەرگای سەدەها دەردە سەریشمان داوە..، لە پێناو ئاشنا کردن و دەرخستنی ئەم بەهرەیە، هەرچەندە لەگەڵ ئەم ماندووبوونە زۆرەش دا بە تەواوی نەمانتوانیوە خۆمان لە جیهانی ئەم هونەرە پیرۆزەیەدا بدۆزینەوە...!!

ئەگەر بێتو چاوێك بە تیپە نواندنەکانی بەر لە ئێستا واتە (ئەو سەردەمە)دا بخشێنینەوە، دەبینین کە تەنیا یەکدوو تیپی نواندن لە سەرتاپای هەموو ناوچەکانی کوردستان دا هەبووە و لەوەش زیاتر هیچ تیپی ترمان شك نەبردوون، بگرە لەگەڵ ئەم هەموو کۆسپە ڕێگرانەش دا کە هاتوونەتە ڕێمان بە سەریاندا زاڵ بووین و کارەکانمان زۆر بە ڕێك وپێکی بەجێهێناوە لە پێناوی خزمەتکردن لە پەرسەندنی شاووشەی شیرینی کوردی‌و هونەری خۆماڵی رەسەن.

ئەم هونەرمەندەش یەکێکە لە شاسوارەکانی ئەم کاروانەو ناوی (خالید ئەمین مەمەند)ەو بە «خالیدی فەراش» شۆرەتی دەرکردووە، چونکە ماوەیەك فەراشی قایمقامی قەڵادزێ بووە. ئەم زاتە لە ساڵی (١٩٢٠)ی زایینی‌دا لە شارۆچکەی بنگردی سەربە قەزای دوکان، لە باوەشی خێزانێکی جوتێری هەژاردا چاوی هەڵێناوە..

ئەم هونەرمەندە بەرێزە لە دوای نەمانی باوکیدا، خەمی ئەم خێزانە هەژارەی کردۆتە کۆڵ و شیرینەکەی قەڵادزێ کردۆتە هەوێنی چیرۆکی زیندەگی خەونەکانی...

ئاوا مایەوە، هەتا بەرپابوونی شۆڕشی چواردەی تەمووزی ساڵی «١٩٥٨»ی زایینی تا گێژەڵوکەی خولیاکانی هەڵی کردوەو بەرەوە بیشەڵانی تراژیدی هونەری شانۆیی راپێچی داوەو ئەویش بە دڵێکی فراوانەوە وەرزی ژیانی هونەرەکەی تێدا بەسەربردووە هەروەکو خۆی دەفەرمووێ: بۆ یەکەم جار لە نەورۆزی «١٩٤٨»دا لە شانۆگەری (کاوەی ئاسنگەر) دا دەوری «ئەژدەهاك»م بینیوە..

بێگومان هەتا - هەفتاکان - لە شانۆی شارەکەماندا دەست بەکار بووم و دەورم هەبووە.. وە هەروەها لە زۆر شانۆی کۆمیدی‌دا دەورم بینیوە، ئەوانەی لە یادم مابن [شانۆگەری رەشی گامێش خۆر] کە لە نوسین و دەرهێنانی خۆم بوون وەهەروەها شانۆیی [گوڵە چەنەباز، دزی جانەوەر، پیرێژنی مەکرباز، تەیمورشا...هتد،].

ئەوەی سەیرو شایانی باسکردنیش بێ، شوێنی پرۆڤەکردنمان ماڵی [مام بەکری قەساب] بوو کە خۆشی یەکێك بوو لەو ئەکتەرانە، وە هۆڵی پێشکەش کردنی بەرنامەکەشمان دەشتێکی کاکی بەکاکی بوو؛ ئەمانەش ناوی هێندێك لەو ئەکتەرە دێرینانەن:-

«حەمەی دەلاك، خلەلۆز، مەحمود ئاغای کەبابچی، زاهیر رەشید، سابیری دەلاك، حەمەی ئایشێ، هۆمەری برایمی قوربانی، محێدینی تەنەکەچی، غفور اسماعیل، حەمە رەشیدی کارەبا، حەسەنی پۆستەچی، بەکر علی، مەحەمەدی سکینە، رەحمان سالح، حسین مەحمود، عەلی سەعید...هتد»

بێ گومان ئێستاش ئاواتم ئەوەیە یارمەتی ئەم نەوە تازە پێگەیشتوانە بدەم کە شانۆی ئیمرۆی شارەکەمان یەکی پێگرتونەوە.. هەر چەندە «پیر» بیش ئامبازی بۆ هێناوم و هێزی لێ بریوم، بەڵام بینینی تەنها یەك - شانۆنامە - بەسە بۆ زیندووکردنەوە لە پێناوی ماخۆلیای ئەم هونەرە رەنگینەدا...

لە کۆتاییدا ئامۆژگاریم بۆ هەموو هونەرمەندانی ئیمرۆ ئەمەیە کە ئارامی‌و کۆڵنەدانیان لەم بوارانەدا، زیاتر بەهرەو خولیاکانیان لە پێدەشتی هونەرەکەیانا چەکەرە دەکات و زووتر سەوز دەبێ‌و لە بەرهەمەکەشی چێژ وەردەگرن. ئیتر سوپاس بۆ هەموو لایەك..

ئێمەش بەناوی خۆمانەوە سوپاسێکی گەرم و ئەپساوەی هونەری بۆ دەکەینە دیاری‌و چەپکەگوڵێکی بۆن خۆشی گەشاوەش دەخەینە ئامێزی گوڵدانی هونەرەکەیەوە.. وە داوای تەمەن درێژیشی بۆ لە یەزدانی بێ هاوتا دەخوازین..

حمەجاف - قەڵادزێ

شانۆ و دەقێ شانۆگەریێ»

فهمي سلمان

شانو قودیکا جیهانێ‌یەو مروڤ هەمی دیمەنێد ژیانی تێدا دبینیت، بهاریکاریا شانوێ مروڤ بچەو تیێد خو دەکەڤیت و ژیانەکا خوش لپاشە روژێ دبەتە سەر، لێ شانو نە هند کارەکێ بساناهی‌یە وەکی هندەك هزر دکەن یان ژی وەختێ دهێنە دهولێڤەو بەرێ خو دەدەنێ لێ نزانن وان ئەکترا چەند خوها ئەنیا خو رێتی‌یە هەتا ئەو شانوگەری ئینایە سەر دەپێ شانوێ، شانو ژی ژ سێ تشتێد سەرەکی پێك دهێت (دەق + ئەکتەر + بینەر) لبابەتێ خودا ئەز دێ چەند تیروشکا بەر دەمە سەر دەقێ شانوێ‌و گرنگیا وی دمەیدانا کارێ شانوێ‌دا براستی دەقێ شانوێ‌یێ بویە ئاریشەك دریکا کاروزانێ شانووا کوردی دا ودیسان دێ شێم بێژم یا عێراقی ژی ئەو ژی نە بونا نڤیسەرێد دەقێ شانوێ، دەقێ شانوێ چی یە؟ دبێژن «دەقەکێ تورەیی‌یە دهێتە نڤیسین تاکو بێتە زارڤەکرن لسەر دەپێ شانوێ‌و هندە بنچینێت تایبەتی هەنە گەر بێ و بەر پەرێد دیروکێ ڤەدەین دێ بینین یەکەمین نڤیسەرێ دەقێ شانوێ لجیهانێ هاتیە نیاسین (اسخیلوس)ەی ماوێ ٥٢٥ - ٤٥٦ ب.ز ژیایە، لێ یەکەمین نڤیسەرێ دەقێ شانووا کوردی (عبدالرحیم هەکاری‌یە) لسالا (١٩١٧) دەقێ شانوگەریا (مەمی ئالان) نڤیسی‌یە و ل گوڤارا (ژین) بەلاف کریە گەلەك برادەر هزردکەن و دانن کو دەست پێ کرنا شانووا کوردی دزڤریت بو شاهی‌و دیلانا لناڤ مللەتێ مەیێ کورد، راستە هندەك مەرجێد شانوێ یێدا تێ‌دا هەین و هندەك ژی دکێم هەنە لەورا ئەم نەشێین دانین سەرەتا بو شانووا کوردی وسەرەتا دەست پێ کرنا نڤیسینا دەقێ شانووا کوردی چنگی (ئەرستو) دبێژ یت هەر شانووەکا درامی چوار چیوە هەنە:

١ - زوران بازی لناڤ بەینا دوو هێزا.

٢ - ئەکتەر

٣ - گفت و گوو قسەکردن.

٤ - هزرەکا فەلسەفی یا سەرەکی

● گرنگیا دەقی چەندە؟ دەقێ شانووگەریێ دبێتە دل بو شانوێ، چەوا دلێ مروڤی ب کرژبون و خاڤ بوونێ خوینێ بەلاف دکەت بوهەمی خانێدا لەشی‌و هەر خانەك بکارێ خو رادبیت وەسا دەقێ شانوێ ژی گیانی ددەتە هەر کەسەکی لسەر دەپێ شانوێ‌و هەر ئێك ب فرمانا خو رادبیت ژ بو جهـ ئینانا فەرمانا سەرەکی ددەقی‌دا ئەم نەشێین چ شانووگەرێد پێش کەفتی پێش کێش کەین گەر مە چ دەقێد پێش کەفتی نەبن، ژ بەر ڤێ چەندێ نڤیسەرێ دەقێ شانوێ هندەك روخسارێد خو یێد تایبەتی هەنە، دڤێت شارەزایەکێ باش بیت دژیانا کومەلایەتی یا کومەلێ خو دڤێت شارەزا بیت دکارێد هونەری یێد شانوێ‌و وەکی هەر نڤیسەرەکێ دی دڤێت قەد نەترست و شەرم نەکەت ژ هەر کەسەکی، نابیت نڤیسەر بەس وێنێ دور هێلی خو بکێشیت بەلکو دڤێت وی دور هێلی بگوهریت وەکی (بریخت) دبێژیت

«شانوو گوهرینا دور هێلی‌یە» هەر چ گاڤا ئەم بێین و دەقی هەلبژێرن بو شوولی دڤێت بەرێ خو بدەینە هزرا سەرەکی یا دەقی چی‌یە؟ ناڤەروکێ دەقی چی‌یە؟ پاشی دابەش کرنا دەورا لسەر ئەکتەرا لدیڤ ڤان بارێد خارێ:

١ - بارێ کومەلایەتی

٢ - بارێ روشەنبیری

٣ - بارێ متیشکی

٤ - بارێ لەشی

دڤێت هەر نڤیسەرەکێ دەقێ شانوێ بنڤیست دڤێت ڤان چەند خالێد خارێ دانیتە بەرچا ڤێد خو وژنوی هزرا خودا رێژیتە قالبێ دەقی‌ێ شانوێ:

١ - نڤیسەرێ دەقێ شانوێ نەیێ گرێدایە ب هندەك بنگەهاڤە وەکی مێژ وو نڤیسی، چنکی نەشێد هەمی ئەگەرا بو مە دیارکەت وەك مێژ وو نڤیسی.

٢ - نڤیسەر دڤێت هندەك تشتا پێش کێش کەت لماوێ رویدانێ‌و گوتنێ.

بروانە ل ١١

هەڵویستی هونەرمەندانی

مۆسیقازانی ئەرمەن

بەرامبەر مۆسیقای کوردیمان

ئامادەو نووسینی وریا ئەحمەد ●

هەندێ هونەرمەندی ئەرمەنی سەر بە مۆسیقا، ئەرکی بە دوا گەڕان و کۆ کردنەوەی گۆرانی فۆلکلۆری خۆیانیان گرتە ئەستۆ، وەك گەڕانی مەیدانی‌و کۆکردنەوەو بڵاوکردنەوەو لێکۆڵینەوەو شی‌کردنەوەی گۆرانی‌و مۆسیقای فۆلکلۆری ئەرمەنی. هەندێ لە ناوبراون هەستان بە کۆ کردنەوە بڵاوکردنەوەی گەلێ گۆرانی فۆلکلۆری کوردی.

ئەوەی کە یەکجار گوری بەو چەند هونەرمەندە ئەرمەنیەش دا بۆ ئەنجام دانی ئەو کارە پیرۆزە. ئەوەبوو، ئەوکاتە لەناو کوردەکانی دراوسێی میللەتی ئەرمەن مۆسیقازانی رۆشنبیر زۆر کەم بوو، یا هەر نەبوو بەر لە هەموو شیان قەشەی مۆسیقازانی بەناوبانگ:-

کۆمیداس -

کۆمیداس لە (١٨٦٩/٩/٢٦)ی ز، لە شاری (کوتاهی‌یە) لە تورکیادا هاتۆتە دنیاوە، دایك و باوکی دەستی مۆسیقاژەنی‌و ئاواز دانانیان هەبووە، بەڵام وەکوو ئارەزوویەك پەیرەویان کردووەو ئاوازیشیان بۆ گۆرانی سووك داناوە، جارێ ئەو مێرمنداڵ بووە کە هەردووکیان کۆچی دواییان کردووەو بێ‌ناز بەجێ‌ماوە.

لە کۆنسرڤاتواری واتە (پەیمانگەی بەرزی مۆسیقا خوێندن) زانکۆی بەرلین - بەشی فەلسەفەو مێژووی مۆسیقادا، خوێندنی تەواو کردووە. جارێ لەو پەیمانگەیە قوتابی بوو، دەستی کرد بە بڵاوکردنەوەی کۆمەڵێك گۆرانی فۆلکلۆری کوردی‌و شی کردنەوەو لێ کۆڵینەوەیان، دوای ماوەیەك خۆی ئامادە کرد بۆ نووسینی نامەی دکتۆراکەی کە دەربارەی (مۆسیقای فۆلکلۆری کوردی) مانەوە بوو، ئەوەبوو ناوبراو لە مانگی گەلاوێژی ساڵی (١٨٩٩)ی زایین دا، نامە ئامادە کراوەکەی لە کۆڕێك دا خوێندەوە کە بۆ ئەو مەبەستە بەسترا بوو، سەرنجی هەموو ئامادەبوانی کۆڕەکەی ڕاکێشا!؟ چونکە بە یەکەمین و تاکە لێکۆڵینەوەی زانستی دانرا لە سەرانسەری جیهان کە بۆ (مۆسیقاو گۆرانی فۆلکلۆری کوردی) مان تەرخان کرابێ. ڕاستی یەکێش هەیە دەبێ بگوترێ:

- کۆمیداس کاتێك دەستی بەو ئەرکە پیرۆزە کرد، دوای ئەوەی زانی‌و بۆی ساغ بووەو کە میللەتی کورد یەکێکە لە میللەتە هەرە دەوڵەمەندەکانی جیهان لە کە لە بووری نەتەوایەتی بەجێماو بەگشتی‌و گۆرانی‌و مۆسیقاش بە تایبەتی..

بەڵام سەیر ئەوەیە.. ئەوتاکە نترووحە بەرزە کە بە دەستی مۆسیقازانێکی پایە بەرزی وەك (کۆمیداس) پێش نزیکەی سەدەیەك ئەنجام دراوە.. تا ئەمڕەوکەش گەلی کوردمان بەگشتی‌و هونەرمەندانی (بەشی مۆسیقای) کوردیش بەتایبەتی لێی بێ بەشن و بێ خەبەرن!؟.

یەکەمجار ساڵی (١٩٧٥) ناوی (کۆمیداس)م لە هونەرمەندی خوالێخۆشبوو (جەمیل سەلیم)ەوە گوێ لێ بوو... ناوبراو کە تەوژمی خزمەت کردنی هونەری گۆرانی‌و مۆسیقای کوردی، لە مندا بەدی کرد گوتی:

(ئامۆژگاریت دەکەم بەهەر جۆرێك بێت، بەڵکو ئەو نترووحەیە پەیدا کەیت) هەندێ مامۆستای دیکەش هەمان ئامۆژگاری‌یان کردووەمە، بۆیە منیش بە دەوری خۆم داوا لە ئێوەی بەڕێز (خوێنەران) دەکەم و هیوادارام بەپێی تواناتان هەوڵ بدەن لەسەر ئەم ناونیشانانەی خوارەوە بەڵکو پەیدای بکەن:

١ - زانکۆ بەرلینی ڕۆژئاوایی - کولیچی یاخو کۆنسرافاتواری مۆسیقا.

ناو نیشانی دووەم:

ACADEMY ,F SCIENES

,F THE ARMENIAN SOCIAIST

REPUBLIC YEREVAN

کۆمیداس دوای وەرگرتنی دکتۆراش، چەند ساڵێك خەریکی کۆکردنەوەو ئامادەکردنی هەندێ گۆرانی‌و موسیقاو مەقامی فۆلکلۆری کوردی بوو تا لە دواییدا بە چاپی گەیاندن.

ناوبراو سەر لە بەیانی ڕۆژی دووشەموو ڕێکەوتی (١٩٣٥/١٠/٢١) بە هۆی نەخۆشی یەوە لە پاریس دا سەری نایەوە. هەزاران سڵاو لە گیانی پاکی بێت.

دوای ئەویش گەلی مۆسیقازانی دیکەی ئەرمەنی بەهەمان کارو ئەرك هەستان واتە کۆکردنەوەو بڵاوکردنەوەی (گۆرانی فۆلکلۆری کوردی) وەك: - «خاتوو.س. کاسپاریان» کە خاوەنی تاقیکردنەوەیەکی باشە لە مۆسیقای کوردی‌دا، بەتایبەتی لە [مقام و گۆرانی فۆلکلۆری] مان.

دوای ئەویش مۆسیقازانانی ئەرمەنی دیکەی وەك: - کارامورزا - تیکران - مەلیکیان - زاریان - کوچاریان - کوشتاریان....هتد ناسراون بە گرتگی دان و کۆکردنەوەو بەچاپ گەیاندنی گۆررانی‌و مەقامی فۆلکلۆری کوردیمان. زۆربەی ئەو گۆرانی‌یە کوردی‌یانەی لە ساڵەکانی (١٩٢٠ - ١٩٣٠)ی زایین، لە لایەن ناوبراوانەوە کۆکراونەتەوە، تایبەتن بە گۆرانی شایی‌و هەڵپەرکێی فۆلکلۆری کوردی.

ئەوەی شایانی باسە مۆسیقازانی ئەرمەن و هەموو جیهان، پایە بەرز (خاچا دۆریان)یش لەگەڵ پارچە مۆسیقایەکانی خۆیدا، چەند پارچە مۆسیقایەکی فۆلکلۆری کوردیش ئامادە تۆمار کردووەو بە چاپیش گەیاندووە، ناوی هەندێ لەو پارچانە (مامازین، لامارتین، کایاتی) وئی‌دیکەش،هەروەها نۆتەی مۆسیقای بۆ بەیتی کوردی بەناوبانگ (مەمێ‌و ئایشێ)داناو کردی بە (سمفۆنیا) یەکی بەرز!؟...

ئەرکەکەیان تا ئەمڕۆش هەر بەردەوامە بۆ نموونە: - لەم چەند ساڵەی دواییدا مۆسیقازانی ئەرمەنی (ئەسڵەمازیان) سوودی لە نترووحەکەی (کۆمیداس) دیتووەو کاری زۆر بەرزی لە سەر گۆرانی‌یە فۆلکلۆری‌یە کوردی‌یەکان، بینا کردووەو دارشتووە.

ساڵی (١٩٦٠)یش (٣٣) گۆرانی فۆلکلۆری کوردی دیکەش بە چاپ گەیشتن. بەڵام ئەوەی سەرنجی ڕاکێشاین و دڵی زیاتر خۆش کردین ئەمجارە لەلایەن کچە کوردی سۆڤیەتی (نورا جەواری)ەوە بوو، کە هەوڵێکی زۆری داوە بۆ کۆکردنەوەی (گۆرانی‌و هەڵپەرکێی کوردی) لە ساڵی (١٩٦٤)یش (جەمیلە جەلیل) کە ئەویش کوردی سۆڤیەتە، کتێبێکی دەربارەی گۆرانی فۆلکلۆری کوردی بەناوی (کەلامید جەماعەتا کوردا) بڵاو کردەوە لە ساڵی (١٩٦٥)یشدا کتێبێکی بە ناوی (گۆرانی میللی کوردی) لە (مۆسکۆ) بڵاوکردەوە.

سەرچاوەکان

١ - (مۆسیقای کوردی لە یەکیەتی سۆڤیەت دا) نووسینی مۆسیقازانی ئەرمەنی خاتوو (س. کاسپاریان) وەرگێرانی (محەمەد تۆفیق ووردی) رۆژنامەی (النور) ژمارە [٢٢٦ لە ٩٦٩/٧/٢٢] و ژمارە]٢٣٢ لە ٩٦٩/٧/٢٩].

٢ - رۆژنامەی (التآخي) ژمارە (٩٤١ لە ١٩٧٢/١/١٨.

٣ - دکتور شوکریە رەسول ئیبراهیم، ئەدەبی فۆلکلۆری کوردی. زانکۆی سەلاحەدین لاپەرە (٨٧ - ١٠٣)

٤ - نامەیەکی گۆرانی بێژ (شەماڵ سائیب) کە دەربارەی ئەم بابەتەیە.

Institut Kurde de Paris

بیرلی:
بەختیارم لەو كاتەی لەپێش هەموویانم

بیرلی كروكفورد ئەستێرەی وەرزشی بریتانیای كە زوٚر جار سەركەوتنی بەدەست هێناوە لە بربەركانی لێدانی سەوڵ وچ یەكێكە لە باشترین پاڵەوانەكانی جیهان لەم وەرزشەدا.

بیرلی خوٚی گواستە لە یا بەربەرەكانی دووانی یەوە بوٚ بەربەرەكانی (تاك) پاش بەدەست هێنانی پلەی یەكەم لە گەل هاوڕێكەی لن كلارك لە پاڵەوانیەتی جیهان.. لە بارەی وەرزشەكەی بیرلی دەڵێت: لێدانی سەوڵ هەموو ژیانم ئەنوێن بەڵام لەبەر كەم سەرپەرشتیو نەبوونی دامودەزگای گوٚنجاو كە ئارەزووی وەرزشەكەم ماندوبونێكی زوٚری ئەوی، كە نرخی تێ چوونی بەلەمی یاری یەكەم سێ‌هەزار (جنیە استرلینی)یە وە هەروەها پارەی زیاتر ئەدەم بەرامبەر تێ‌چوونی گواستنەوەی لە شوێنێكەوە بوٚ شوێنێكی تر. وە دەڵێت: زوٚربەی كاتەكانم لە هەموو هەفتەیێك لە ڕاهێنانی وەرزشەكەم دەەمەسەر كەماوەی (٢٠) سەعات لە ئاودا ئەمێنیمەوە.

بیرلی ئەم وەرزشەی لە ڕوبـاری (تـایمز) دەستی پی‌كرد كاتێ كە قوتـابێ بوو لە قوتـابخـانـەو وە هەست بە بەختیـاری دەكات كاتێك بەلەمەكەی ماوەیكی زوٚر ئەبرێت لە ئاودا كە كەس نایگاتێ وە لە پێش هەموو یاری زانەكان دەبێت..

ئامادە كردنی
عبدالحكیم مصطفی رسول

پەنجاویەكەمین - پاشماوە

پرسیبار دەكەین ئەو دەستكەوتانە چین ئیسرائیل لە چوونە ڕیزی ئەو ڕێكخراوەوە دەیخوازێت و ئەو ئاواتانە چین وڵاتە یەكگرتووەكان هەیەتی لە بارودوٚخێـك دا كە پەیـوەنـدیی نێـوان هەردوو لایـان بەرەو دوٚخێكی پەرەسەندووتر دەچێت... شتێكی ئاشكرایە كە هەڵس وكەوت كردن تەك تەل ئەبیب دا بە گوێرەی سیستەمی یەكەمین دەوڵەت بەڕێوە دەچێت بە چاودێری كردن. چی لە لایەنی وڵاتە یەكگرتووەكانەوە بێت یان لە لایەنی دەوڵەتانی تری ئەندامانی ناتوٚوە بێت و دەروازەی ترسانەی گەورەترین دەوڵەتـانی ئەوروپـای ڕوٚژئـاوا لە بەردەمیـدا دەكرێتەوە. كەچی وڵاتە یەكگـرتـووەكـان لە چوارچێـوەی ناتـوٚوە ئەوەی دەستگیـر دەبێ هێزە چەكـدارەكانی خوٚی بە سەربەستی لە ناوچەرگەی ناوچەی ڕوٚژهەڵاتی ناوەڕاست دا دابەزێنێت. هوٚیەكی دیكەیش هەیە ئیسرائیل وا لێ دەكات بچێتە ڕیزی ناتوٚوە چونكە شتەكە لە لایەن تەل ئەبیب و واشنتوٚنەوە بە باش دەزانرێت بەڵام كە یەكێك لەو هوٚیانەیە دژ بە ئیسرائیل دەوەستێت ئەویش ئەوەیـە كە تا هەتا هەتایە ناتوانێت خاكە داگیركراوەكان لەژێر چەپوٚكی خوٚیدا بهێڵێتەوە.. بوٚیە وڵاتانی ئەوروپای ڕوٚژ ئاوا پێشنیاری جوٚراو جوٚر پێشكـەش دەكەن سەبارەت بە چارەسەركردنی مەسەلەی ڕوٚژهـەڵاتی ناوەڕاسیت. ئەگـەر چی وەڵامی ئەو دەستپێشكـەری‌یـانە نادرێتەوە بە گوێرەی بەرژەوەندیی عەرەب وەڵام دانەوەیەكی تەواوەتی بەڵام توانـای ئەوەیـان هەیـە تا ڕادەیـەك تەگـەرە بخـەنـە نەخشـە فراوانگەرییەكانی تەل ئەبیبەوە. بوٚیە لەوە دەچێت هەردوو هاوپەیمان لە هاریكاریی ستراتیژیەت دا حسێبی خوٚیان لەسەر چوونی ئیسرائیل بوٚ ناو ناتوٚ بنیات دەنێن بەوەی كە دەستی دەوڵەتانی ئەوروپای ڕوٚژئاوای ئەندام لە پەیمانەكەدا دەبەستێتەوە بە هاریكاری كردن تەك ئەوپەیمانی ئەتلەنتیـەدا بە چەشنێك ئەو دەوڵەتانە ناچار دەكات لەسەر نەخشەی ئەمریكاو ئیسرائیل لە ناتوٚدا بەڕێوەبچن واتە بە چەشنێك لەو چەشنانەی كە دەبێتـە هوٚی پەرەسـەنـدنی ئاڵوٚزیی ناوچـەكەو زیان گەیاندن بە بەرژەوەنـدیی هەمـوو دەوڵەتـەكـان و كردنەوەی دەروازەی ڕوٚژهەڵاتی ناوەڕاست لە بەردەم بڵاوبوونەوەی مەترسی ترین چەك بوٚ ئادەمیزاد كە چەكی ئەتوٚمی‌یەو دانانی لەوێ بە شێوەیەكی هەمیشەیی، بەم بوٚنەیشەوە ئەود دەڵێین كە بیست و حەوتەمین كوٚنگرەی پارتی كوٚموٚنیستی سوٚڤیەتی لە مەسەلەی داماڵینی چەك داماڵینێكی سەرتاپاگیریی تەواوەتی كوٚڵایەوە بەوەی كە ئەركێكی مێژووییەو ڕای‌گەیاند كە پارتی كوٚموٚنیستی سوٚڤیەتی لە پێناوی ڕاگرتن و كەم كردنەوەی هێزە چەكدارەكان و چەكەكان لەو ناوچـەیـانەدا كە لە سەرزەوین و خەریكی تەقنیەوەن و پاكوٚدانی بنكە سەربازییەكانی دامەزراو لەسەر خاكەكانی كەسانی‌تر تێ دەكوٚشێت بە چەشنێـك دڵنیـایی پتـەو بكـات و مەتـرسیی هەڵگیـرسـانی ناكوٚكی‌ی چەكدارانە دووربخاتەوە.

هەڵویستی یەكیەتیی سوٚڤیەت ئەوەیە دیاردەی دابەش بوونی جیهان بەسـەر كوتلەی سوپاییو سیاسیدا نەمێنێت و داوای ئەود دەكات لە هەمـان كات دا پەیمـانی ناتـوٚو وارشـوٚیش نەمێنن. وەك یەكـەمـین هەنگاویش پێشنیاری ئەوەی كردووە ڕێكخراوە سەربازییەكانی سەر بە هەردوو لا هەڵبوەشێننەوە. ئەم ڕێگایەیش نەك ڕێگای فراوانگەری‌یانەی ئەنـدامیـەتیی تەكەتولی سەربازیو سیاسی كە وڵاتە یەكگرتووەكان لە سەری دەدروات، بنبری توندوتیژی دەكات و دەبێتە پێشەكیی پێویست بوٚ ئاشتی لە هەمـوو جیهـان دا. بەم جوٚرەیش پێشنیـارەكانی یەكیەتی سوٚڤیـەت لە سوودی بەرژەوەنـدیی وڵاتـانی هەموو دنیایەو لەوانەیش وڵاتانی عەرەب.

پاڵەوانیەتی ناوچەی باكور لە بەرزكردنەوەی قورسایی

لە ڕوٚژی پێنـج شەممـە ڕێكەوتی ١٩٨٦/١٠/١٦ لە موصـل دا پاڵەوانـیـەتـی بەرز كردنـەوەی قورسـایـی بوٚ ڕەبـاعـە تازە پێـگـەیـشـتـوەكـان كراو لەم پاڵەوانیـەتیـە دا كە شارەكـانی هەولێرو كەركـوك و موصـل و دهوٚك و سلێمانی بەشداریان كرد هەولێر توانی پلەی یەكەم وەدەس بهێنێ بە ٤٢٧ خاڵ و موصـل پلەی دووەم بە ٤٠٧ خاڵ و دهوٚك پلەی سێیەم بە ١٦٧ ڕەباعەكانی هەولێر

١ - علي معروف كێش ٥٦
٢ - آزاد تحسین ٦٠
٣ - ڕزگار شاكر ٦٠
٤ - شاخەوان مصطفی ٦٧,٥
٥ - جعفر قادر ٦٧,٥
○ محمد عبدالرحمن زنگنە
٦ - محمد صدیق ٧٥
٧ - صمد محمد رضا ٨٢,٥
٨ - نجاة احمد عبداللە ١٠٠
٩ - دهام خضر محمود ١١٠

بە سەرپـەرشتی ڕاهێنـەری هەڵبـژاردەی هەولێر مامـوٚسـتـا سەرهـەنـگ عبدالخالق و دهام خضر محمود توانی چوار ڕەقەمی عێراقی نوێ توٚمار بكا بە ئامادە بوونی ناوبـژیـوانی جیهانی كاك محسن تحسین قصاب و ئامادە بوونی ناوبـژیـوانی جیهانی كاك محـسـن تحـسـین قصـاب وئامادەبوونی ناوبژیوانی جیهانی كاك محسن تحسـین قصـاب و ئامـادەبوونی ناویژیوانی جیهانی ماموٚستا هاشم محمود ملا حمە.

صلاح محمد كریم

ناوبـژیـوانـیـی یارییەكانی سیئوٚل دەكات

ئامادەكردنی «عبدالستار جەباری» كەركووك

یەكـێـتـی توٚپی پێی ئاسیـا مامـوٚسـتـای ناوبـژیـوانی كورد (صلاح محمد كریم)ی هەڵبژارد بوٚ ناو بژیوان كردن لەیاریەكانی پاڵەوانێتی «سیئوٚل» بوٚ توٚپی پێ كەتـیپی عێراقیش بەشـدارەو لە وڵاتـی كوٚریـای خواروو ڕێـك دەخـرێت. ئەوەی شایـانی باسە مامـوٚسـتـای ناو براو لە ساڵی ١٩٤٤ لەشـاری سلێـمـانـی خوٚشـەویست هاتـوٚتـە دنیـاوەو لەتـیپـەكـانی یانـەو پەروەردەو هەڵبژاردەی سلێمانی یاری كردوە، لە ساڵی ١٩٦٧دا دەستی‌كـردوە بەنـاوبـژیـوانی یاری توٚپی پێ لەسـاڵی ١٩٧٢دا بووە بەناوبـژیـوانی پلەی یەكەم، لە ساڵی ١٩٧٨ پاڵێورا بوٚ وەرگرتنی نیشـانـەی جیهـانی «الشـارة الدولیـة» لە ساڵی ١٩٨٠دا ئەم بڕوانـامـەیـەی وەرگرت لە خولی پاڵەوانێتی «مـەردیكـا» ئێستـاش ئەندامی یەكێتی توٚپی پێو یانەی سلێمـانیـەو ماموٚستای وەرزشە لەیـەكێ لە قوتابخانەكانی شاری سلێمـانی، ڕوٚژنامەكانی دەرەوەو ناوخـوٚ وەك «الریـاضي، البـعث الریـاضي، الشعلة الریـاضیـة»و لاپەڕە وەرزشیەكانی ڕوٚژنامەكانی تری وڵات، زوٚر جار سوپاس و ستـایشی زیـرەكی ولیهـاتـوویی ماموٚستا «صلاح» یان كردووە لەناوبژیوانیدا.

هیـوادارین سەركەوتنی زیاتر وەدەسـت بهێنێت و بگـاتـە ئەو پلەیـەی كە لەكـاسی جیهـانی‌دا ناوبژیوانی بكات.

لای ڕاست یاری زان صلاح محـمـد كریـم «ئـێـسـتـا ناوبـژیوانە»و لای چەپ ستار كوردی لەیـارییەكدان لەنێوان هەردوو هەڵبـژاردەی سلێمانی وكـەركـوك، لە ساڵی ١٩٦٦ ڕووی‌دا لەیاریگای كەركوك..

ڕووبەڕوو - پاشماوە

زەمـانـێـكـی زوٚر لەوە بەر كار دەكـەن، هاووڵاتـی تەنـیـا بەكـەرستەیەك تێ دەگەن، بوٚیە هەوڵ نادەن هیـچ پردێـكـی خوٚشـەویستی لەگەڵ هاووڵاتی‌دا دروست كەن. باكیشیان بەوە نیە كە ئەو هاووڵاتی‌یـە كە ئەچێتـە دەرەوە چوٚن بیر ئەكاتەوەو تووشی

چ كوٚشـەگـیریـیـەك نەبـێت لە ئەنجامی ئەم هەڵس وكەوتە وشكە...

هەشـە بەپێچەوانەوە، سادەیە لە هەڵس و كەوت و گەورەیـە لە كەسـایـەتی‌دا، یاخوا، نموونەی ئەوانە زوٚر بێت..

دڵسوزی - پاشماوە

لێرەدا دەپرسین، توٚ بڵێی ئەو بەرهەمی نووسەرو هونەرمەندە كوٚچ كردوانە، ئایا ئەوە مەبـەست و قەستیان بووبێ؟! كە ئێستـا ڕەخنـەگران بەناى ناهەق دەیدەنە پاڵیان و دەیانەوێ لە بەرزو پیروٚزی بەرهەمەكانیان بهێنە خوارەوە؟!

بەرلەوەی وەڵامی ئەو كلكە پرسیارە بە تاكە وشەیەكی «نە» بدەمەوە جارێ پێشـەكی ناشمـەوێ ئەوەم لەسـەر بكـەوێت!! كە خوانـەخـواستـە بڵێم با ڕەخنەگران و لێكوٚڵەرەوان ئەوەندە لەسەر نووسەران و شاعیران و هونەرمەندانی كلاسیكیو ئەقلیدی‌یەكـان نەنـووسن و لە نووسینەكان یان لەو ڕوووەوە كەم بكـەنـەوە!! نە، هەرگیز ئەو وتـەبە نە بەدەمی من و هیچ ئەدیب و ئەدەب دوٚستێكی تردا نایەت، بگرە بە پێچەوانەوە پێویستە ڕەخنەگران و لێكوٚڵەرەوان پتر لە سەریان بنوسن و شتە لێڵ و شاراوەكان ڕوون و ئاشكرا بكەن.

چونكی بەڕاستی ئەوان بوون، بەردی بناغەی زوٚر كاری ڕاستیان بنیات ناو زوٚر شتی بەنرخ و بایەخداریان بوٚ زیندوو كردنەوەو فێركردین... خوٚ ئەوەندە هەیە، لەگەڵ ئەو هەموو خزمەت گوزاری‌یانەی ئەوانیش دا، ئەگەر ڕەخنەگران تاوە نا تاوێ لا لەو نووسەرو شاعیرانەی لە ژیان دا ماون بكاتەوەو بە دڵسوٚزیو ئەمانەتەوە نووكی خامەیی بە برشتیان بژەنە بەرهەمەكانیان، بە تایبەت ئەو نووسـەرانـەی دەهێنن و خاوەنی ڕابـووردوویەكی ڕوونـاك و تەجرووبـەو موعـانـاتێكی زوٚری ئەم ژیانە سەر سەخت و ئاڵوٚزەن، ڕەنگە ئەوە كاریكی سەركەوتوو خزمەتێكی باشیش بە مێژوو ئەدەبی كوردی نازدارمان بكات.

دیارە نابێ ئەوەش لە یادبكرێ، ئەو هەڵویست و كردارەی ڕەخنەگران لەم وەزعەدا بەرامبەر ئەو نووسەرانە كە دەینوێنن.

زوٚر دوور نی‌یە نووسەرو خاوەن بەرهەم نەجوولێنێو ئەوجا خوێنەران ڕاستەو خوٚ لە ڕێگای خاوەن بەرهەم خوٚیەوە، بەزوٚر ڕازو نهێنی ئەو نووسەرە ئاشنا نەبێت و لە تاڵ و سوێری ژیان و ئەو گەرمیو ساردی‌یەی هاتـوٚتـە ڕێگـای بەرزیو نشێوەكانی ژینی نەگات.

هەر لە ڕوانگایی ئەوەشەوە، ئەوەیان بوٚ ساخ نەبێتەوە ئایا ئەو بەرهەمانەی نووسەر، گریهان كەلاف و گەزافی پێوە لێ دەدات، تا چەند ئاوێتەی موعاناتی نووسەرو ڕاست گوٚییو ئازایەتیو ترسنوٚكی ئەو نووسەرە بوٚتەوە.

بێ لەوەش لە سەرێكی‌ترەوە نووسەرو خاوەن بەرهەم لە ڕێگای ئەو ڕایانەی بەرامبەر ڕەخنەگر دەربڕیوون ئەویش لەوە حاڵی دەبێت ئایا لای خوێنەران چوٚن چوٚنی سەیر دەكرێت و تا چەنـد جێگـای بڕوا پێ‌بوونە بە ووتەكانیو ڕێزو نەوازشیشی لایان لە چ‌خانەو قاڵبێك دا جێو شوێنی خوٚی كردوٚتەوە.

سەر ئەنجام كە ئەم خاڵەیان هەر زوٚر گەورەو مەزنە ئەوەیە: - دوای كوٚچی دوایی ئەو نووسەرو خاوەن بەرهەمە، ئیتر پێم وایە، سەرەرای ئەوەی ڕەخنەگر پەنجە بوٚ زوٚر شتی نووسەر ڕادەكێشێ، كە خوٚی لە ژیان دا دراكاندونی، ئیكە كەسانێكی‌تر ناتوانن چ (بە هەق و ناهەق) بەرهەمی نووسەران لكەو عەیب دار بكەن... یان قسەو قسەلوٚك و ناوو ناتورە بخەنە دوویان.. ئەی ئەگەر ئەمانە وانین؟! بوٚچی ڕەخنەگران تا ئەو نووسەرانە لە ژیان مابوون ڕوو بە ڕوویان نەبـوونـەوە؟! یان بە جوٚرێكی‌تـر بڵێن ئەوەی نووسـەران ووتـوویانە، ئەمان نەهاتوون پەرچی بدەنەوە!!

بەڵێ كار ئەگـەر بەم شێوەیە ڕێبـاز بگرێتە بەر، نەك هەر بە تەنها قەڵەم ڕەنگینی ڕەخنـەگـر دەكـەوێتـە ڕوو، بگرە ڕاست گوٚیی خوێنەران و تەنانەت هەڵویست و كرداری خاوەن بەرهەمیش دەردەكەوێت بە كوردیو كورتی هەموو شتەكان دەچنەوە شوێنی خوٚیان و بە تەرازوو پێوانەی (حەقیقەت) دەكێشرین و دەپێورێن.

ئەوجا نازانم.. ئێوە بوٚ ئەم پێشنیازە، كە مەبەستی دوورو نیزیكی خزمەتە بە مێژوو ئەدەبی كوردی نازدارمان ئەڵێن چی؟!!

ڤیلێكی - پاشماوە

بەم جوٚرە قسەكان وەك خوٚیان دەمێننەوە، نادنیكا بێ دەنگە، بیر لە شتێك دەكاتەوە، لەگەڵیدا بەرەو ماڵەوە دەڕوٚمەوە. ڕوٚیشتنەكەی هێواش دەكـاتەوە، چاوەڕوانی ئەوە دەكات تابزانێت ئەو وشانەی دەدەمەوە بە گوێیدا یان نا؟ بە ئاسانی ئەوەم تیا بەری دەكرد كە زوٚر خوٚی ماندوو دەكات، هەر لەگەڵ خوٚشیدا كەوتبووە زوٚرانبازی كە نابێت بڕیاری ئەوە بدات كە: ناگـونجێ (با)كە خوٚی ئەمەی وتبێ، ئەمە شتێكی مەحاڵە! حەزیش ناكەم «با»كە خوٚی ئەمەی وتبێ.

بوٚ بەیانی ڕوٚژی دوایی كاغەزێكی بچووكم پێ‌گەیشت «ئەگەر ئەمڕوش دەچیت بوٚ لاپـاڵی گردەكە بوٚ خلیسكێنە، تكام·وایە سەرم لێ بدەیت و لەگەڵ خوٚتا بم بەیت. ن.» ئیتر لەو ڕوٚژەوە ڕوٚیشتن بوٚ لاپاڵی گردەكە بوٚ خلیسكێنەم كرد بەپیشەی هەموو ڕوٚژێكم لەگەڵ نادنیكادا، خوٚ هەموو جارێكیش كە لەسەر گردەكەوە بە خلیسكێنە وەك ئەوەی بفڕین دەهاتینە خوار، بە دەنگێكی نزم هەمان وشەم لەدەم دەهاتە دەر:

- «خوٚشم ئەوێی، نادیا!».

ئەو ڕستە وتەیە وەك شەراب یان موٚرفین تێكەڵ بە خوێنی نادنیكا بووبوو، بێ ئەو نەیدەتوانی بژی، دابەزین بوٚ بناری گردەكە هەمیشە شتێكی ترسنـاك بووە، بەڵام وا ئێستـا ترس و سامنـاكی سیحریكی تایبەتیان كردوٚتە بەر وشەكانی (خوٚشەویستی). ئەو وشانەی كە لای ئەو وەك مەتەڵێكی لێهاتبوو ئازاری پێوە دەچێشت.. لای ئەو دووشت وەكو یەك وان و گومان لە هەردوكیان دەكات: (با) كە لەگەڵ (من).. جا لە هەردووكمـاندا كاممان خوٚشەویستی‌یەكەمان دەدركێنین؟ ئەو نازانێت، بەڵام ئێستا زوٚر بە باشی لای ئاشكرایە، كە مەسەلەكە بوٚ ئەو هیچ جیاوازییەكی نی‌یە، چونكە ئەگەر ئەو توانای سەرگەرم بوونی هەبێت، بەهەر كاسێك بخواتەوە وەكو یەكە.

ئەو نیوەڕوٚیە بە تەنیا ڕووەو لاپاڵی گردەكە بە ڕێ كەوتم، كاتێك تێكەڵ بە خەڵكەكە بووم نادنیكام بینی وا لە خەڵكەكە نزیك دەبێتەوە، بە دوای مندا دەگەڕا. پاشان بە ترسەوە بە سەر پەیژەكەدا هەڵگەڕا... ئای لەو ترسـەی كە بەتەنیا خوٚی سواربێی، ئوٚهـ، چەند ترسناكە. خوٚی لە بەفرەكە دەچوو، دەلەرزی، ڕوٚیشتنەكەشی لەوە دەچوو كە بەرەو پەتی سێدارەی ببەن، بە جەسوورییەوە دەڕوٚیشت بەجوٚرێك بێ ئەوەی ئاوڕ بوٚ دواوە بداتـەوە. ئاشكرابـوو كە وای بڕیار دابوو مەسەلەكە تاقی بكاتەوە: ئایا گوێی لەو وشە سەرسوڕهێنەرە سیحراویانە دەبێت كاتێك كە منیشی لەگـەڵدا نەبم؟ دەبینم، ڕەنگی تێـك چووە لە ترسا دەمی كردوٚتەوە. لە ناو خلسیكێنەكەدا دادەنیشێت، هەردوو چاوی دەنووقێنێ، پاش ئەوەی كە بەزەویەكە دەڵێت بوٚ دواجار بە خوات دەسپێرم. بوٚی دەرچـوو... جا ئەگـەر نادنیكا جارێكی تر گوێی لەو وشانە دەبێتەوە ئەوەیـان نازانم. مروٚڤ دەیتـوانی ئەوە لە دەم وچـاویدا بە دی بكات خوٚیشی نازانێت كە گوێی لە هیچ شتێك بووە یان نا؟ خوٚ لە كاتێكدا بەرەو بناری گردەكە دەفرییە خوارەوە ترسەكەی زوٚر زاڵ تربو و لەوەی كە بتوانێ دەنگێ لە دەنگێكی‌تر جیا بكاتەوە وە یاخود بتوانێ لە هیچ شتێك بكات.

ئەنجـا مانگی (مارت) دێت... خوٚ ڕیش زیاتر پرشنگدارتر دەبێت، گردە بە بەفـر داپـوٚشراوەكـەمـان تاریك دادێت، ڕوٚشنیو پرشنگەكەی جارانی ون دەكات پاشانیش بەفرەكەی لە سەر دەتوێتەوە، ئێمەش لە خلسكێنـە دەكەوین. خوٚنیترنەهیچ شوێنێك دەمێنێ بوٚ نادنیكای هەژار تیایدا گوێی لەو وشانە بێتەوە، وەنە یەكێكی تریش دەبێت ئەو قسانەی بە گوێدا بچرپێنێ.. وە نە (با)كەش دەمێنێ ئەو وشانەی بەگوێدا بدات. منیش وا بوٚ (بترسبوٚرگ) دەڕوٚم و لەوانەیە ماوەیەكی زوٚر لەوێ بم یاخود تا هەتایە هەر لەوێ بمێنمەوە.

ڕوٚژێ، دووروٚژ بێش ئەوەی بڕوٚم، بڕیار بوو دەمەو ئێوارەیەكی درەنگ لە باخچـە بچكـوٚلانـەكەی تەنشت ماڵی نادینكاتوە دابنیشم، كە تەنیا پەرژینێكی بەرزی بزماراوی لە ماڵەكەیانی جیا دەكردەوە... تارادەیەك هەواكـە هەر سارد بوو، بەفـریش تا ئەو كاتـەش لێرەو لەوێ لەژێـر پەیینەكاندا دەبینران، درەختەكان هێمن بوون، بەڵام هەر لە ئێستاوە بوٚنی بەهاریان پەرژ دەكردەوە قەلە ڕەشەكان قیڕەقیڕیان بوو وەك ئەوەی جێ بوٚ شەویـان خوٚش بكەن. بە سەر پەرژینەكەدا سەردەكەوم و بوٚ ماوەیەكی زوٚر لە درزێكەوە سەیر دەكەم، دەبینم نادنیكا دێتە دەرەوەو بە غەمبارییو بە پەروٚشەوە چاوێك بە ئاسماندا دەگێڕێو ورد دەبێتەوە... بای بە هارانیش ڕاستـەوخـوٚ ڕووەو دەم وچاوە ڕەنگ - هەڵبركاوەكەی هەڵ دەكات .. ئەو (با)یەی بیردێنێتەوە كە لەسەر گردەكە بەرەو ڕوومان گڤـەی دەهات و ئەو وشانەی بوٚ دەهێنا... وردە وردە غەم هێرشی بوٚ دێنێو زوٚر بەتـووندی غەمبار دەبێت تا فرمێسكێكی بچكوٚلانە بەسەر، ڕومـەتـە ئاڵەكـەیدا دێتە خوارەوە .. كچە هەژارەكە هەر دوو دەستی دەكاتەوە وەك ئەوەی لەو (با)یە بپاڕێتەوە كە جارێكی تریش ئەو وشانەی بداتەوە بەگوێدا، منیش پاش ئەوەی چاوەڕێ دەكەم تا (با)كەهەڵ بكات، بەدەنگێكی نزم لەگەڵ (با)كەدا دەڵێم.

- «نادیا! خوٚشم ئەوێی ».

ئای خوایە گیان چی‌بوو لە نادنیكا ڕوویدا! ئەوەتا هاوار دەدە بەرەو ڕووی (بـا) كە زەردەخـەنـە دەیگرێو هەردوو دەستی بوٚ درێژ دەكات، چەند بەختیارو ڕووخوٚشە چەند جوانە!.

ئیتر ئەڕوٚم بوٚ ئەوەی شتەكان بپێچمەوە.

ئەمـەی ڕوویـدا پێش ماوەیەكی زوٚر لەمەوبەر بوو، ئێستا نادنیكا شووی كر دووە جا یان بەزوٚر بەشوویان داوە - یان هەڵبژاردەی دڵی خوٚی بووە، هەر كامێكیـان بێت وەكـو یەكـە - شووی بە «نهێنكری بەڕێوەبەرایەتی ئەمانەتی چینی پیاوە بەرزەكان - كردووە ، ئێستاش سێ منداڵی هەیە.

بەڵام ئەوەی بیرنەچوٚتەوە كە زوٚر پێش ئێستا پێكەوە دەچووین بوٚ خلسكێنـەو (بـا)كـە ئەو وشـانەی دەدا بە گوێدا :«نادنیكا، خوٚشم ئەوەی!» ئێستا بەلای ئەوەوە خوٚشترین یادگاری بەختیاریو لەهەمان كاتدا كاریگەرترین و جوانترین بیرەوەری زیانیشێتی.

بەڵام من ئێستـا بەساڵا چووم و نازانم و تێ‌ناگەم بوٚ ئەو وشانەم لەدەم هاتە دەرو بوٚ خوٚشیم لەو ڤیڵ و هەڵخەڵەتاندنە وەرنەدەگرت.

شانوٚو - پاشماوە

٣ - دڤێت دەقی بنڤیسیت لدیف هێزو شیانێد مروڤیو دەبی شانووێ.
٤ - نڤیسەر بێ گرێدایە بوەختیڤە.
٥ - دڤێت رویدان دگەل وی كەسێ ب رویدانی رابیت لگەل ئێك برەهنن.
٦ - رێك و پێك كرنـا رویدانێت بچـووك و گەهشتنە بو گرێیا سەرەكی دشانووێ‌دا وڤەكرنا گرێ برەنگەكی وەسا برەهنیت لگەل پێشەكیا گەهشتنا گرێ.
٧ - یەكەمین ئاریشە توشسی شانووێ دبیت هەلبژارتنا رویدانێ‌یە كو خزمەتا كارێ وێ بكەت.
٨ - دڤێت هاوسەنگی دگوتنێو بزاڤێ‌دا هەبیت هەمی ئەكتەر پێكڤە گرێ‌دای بن ژ بو جهـ ئینانا ئارمانجا دەقی هەر وەكی تیپا هولانایێ.
٩ - چێ دبێت رویدانێ خزمەتا ئارمانجەكێ زیاتر بكەت
١٠ - نزیكیا هەر كەسەكێ شانووگەرێ بو دور هێلی.

لدیهاهیا ووتارا خو گازی دكەم بو هەر ئەڤینداەرەكێ پەیڤا كوردیا ڕەسەن هەول بدەن ب هەمی شیانێد خو سەرێ خامێ خو تیش كەن ژ بو نڤیسینا دەقێ شانووا كوردی، یان ژی وەرگێرانا دەقێد بیانی بو سەر زمانێ كوردی تاكو ئەم هەمی پێكڤە بشێین پتر خزمەتا شانووا كوردی بكەین خزمەتا مەزنترین چەك بكەین هاتیە نیاسین دژی نەزانینێ لدیهاهیا ڤی بابەتی هیڤیدارم شانووا كوردی ببیتە ستێرەكا گەش لئەسمانێ هونەرێ جیهانی، ڕێبازا خو یا تایبەتی هەبیت ژ بو چارە سەر كرنا هەمی ئاریشێ مللەتێ كورد.

ژێدەر:

١ - مدخل الى الفنون المسرحية
٢ - شانوو وشانووبو كوردەواری
٣ - الطلیعة الادبیة هژمارا (٩) سالا ١٩٨٠
٤ - گوڤارا الثقافة العامة هژمارا (٣ - ٤) سالا ١٩٨٤
٥ - گوڤارا دەنگێ مە هژمارا (١)

Institut Kurde de Paris

هەرجارێ نووسینێك

لە بارەی کۆڕو کۆڕگێڕانەوە

● ئازاد عەبدولواحید ●

لەپاش ساڵانی حەفتا بزوتنەوەی ڕوناکبیری کورد، گوڕم و تەکانێکی تازەی بە خۆیەوە بینی.. بێجگە لەگەرم بوونی بازاڕی کتێب و چاپەمەنی کوردی، کە نووسەرەکان پەیتا پەیتا کەوتنە لەچاپ دانی بەرهەمە تۆز لەسەر نیشتووەکانی ساڵانی شەصتەکانیان. وەچەیەکی پەرۆش وماندوو لەگەڵ وشەو پەروەردەکردنی خۆی تێکەڵی کاروانەکە بوون و لەگەڵ ڕەوتی بزوتنەوەکە هاتنەپێش. وێڕای ئەوەش خوێنەرانی تازەی شەیداو تامەزرۆ بە زانیاری‌و شوێن پێ‌کەوتنی ڕۆشنبیریی پەیدا بوون. ئەوەی لەو ساڵانەدا وەکو دیاردەیەکی هیوا بەخش و دڵخۆشکەرە بەدی‌کرا، دیاردەی کۆڕو کۆڕبەستن و میهرەجان سازکردن بوو. ئەو دیاردەیەش لەماوەی ئەو ساڵانەدا بایەخێکی ئەوەندە گەورەی پێ‌درا، کە لەمەو پێشتر ئەو بایەخەی پێ نەدەدرا، بەڵکو هەر پشت گوێ خرا بوو. لە ڕاستیدا ئەو دیاردەیە لەلای خۆیەوە دەورێکی گەورەی گێڕا لە جوڵاندنی گۆمی وەستاوی ڕۆشنبیریی کوردی ساڵانی زوو، چەندان کەسی لە پشت پەردەکانەوە ـ بەئەهلی‌یەتەوە ـ هێنایە سەر کەڵکەڵەی ڕووبەڕووبوونەوەی جەماوەرو لە دیداری میهرو خۆشەویستیدا بەیەکتر دەگەیشتن و لە ئەنجامی پیلەو لێدوانی برایانەو ڕۆح سووکانە سوودیان لە بیروڕا گۆڕینەوەی بەکتر وەردەگرت و ئاسۆی بیری بەکتریان پێ‌فراوان دەکرد. هەر لەو کۆڕە جۆر بەجۆرانەوە زۆر کەس فێری هونەری دەمەتەقێ‌و کۆڕبەستن و بەرپرسیی وشەو ئازادیی بیر دەبوون. نامەوێ‌وا تێ‌بگەن کە هەموو ئەو کۆڕانە بە پوختەو پێگەییو دادەنێم، بەڵکو هەمووشیان لەیەك ئاستدا نەبوون و تیایاندا هەبووە زۆر لاوازو کوڵەوار بەرانبەر باسەکەی بووەتەوەو لە عۆدەی نەهاتووە، بەڵام هەرگیز کار نەگەیشتووەتە (کۆڕاندن). واتە کۆڕگرتن لە پێناوی کۆڕگرتن و کەسانی نائەهل و لاوەکی‌و لامێژ خۆیانی پێوە هەڵواسن. زۆر لەو کۆڕگێڕانە تەنیا دەزانن (موحازەرەکانیان) بخوێننەوە، کە هاتە سەر موناقەشەکردنی بابەتەکەیان زۆر نامۆن بەو باسە گرنگ و گەورەو خەتەرناکانەی هەڵیان دەبژێرن و پەنجەیانی ـ تێ‌وەردەدەن. بگرە بێ‌زەمینەو دەست بەتاڵن. کار گەیشتووەتە ڕادەی وەرگێڕانی هەندێ ئامیلکەو بەشی کتێب و لەو کۆڕانەدا بە گوێگری دەفرۆشن، پاشان لیستەیێ ناوی سەرچاوەی بەناوبانگ و قەڵەو ـ بۆ چاوڕاو ـ دەخوێننەوە..! تاڵان کردنی موحازەرەو مەلزەمەی پەیمانگاو ئەکادیمیاو زانستگاو ڕەنجی زانستی‌یانەی مامۆستاکانیان هەر لەولا بوەستێ. بۆیە دەبینین ئەم هەموو کۆڕە دەگیرێ، بەڵام زۆرزۆر کەمیان بڵاودەکرێنەوە، ئنجا یان لەبەر ئەوەی کۆڕەکە هەر لەبنەڕەتەوە لاواز بووەو شایانی سازکردن نەبووە، یان وەرگێڕانی بەشێکی کتێبێك بووە. بۆیە نە خۆی دەوێرێ بڵاوی بکاتەوە، نە کۆڕەکە ڕووی لاپەڕەی گۆڤارو ڕۆژنامەکانی هەیە. زۆرکەسی دیش لە پەنای کۆڕگێڕەکانەوەو ویستوویانە بیکەنە مەیدانی خۆیان و لەو کۆڕانەدا تۆزیان کردووە، بە بۆنەو بەبێ بۆنە لە هەموو ئاشێکیان لێ‌کردووەو هەڵساونەتە بەر مایکرۆفۆن و ویستوویانە ئەو برە زانیاری‌یەی هەیانە لەو شوێنەدا بیدەن بە عەرزا. تەنانەت خەریکە کاری کۆڕگێران لەو دیاردە ئیجابی‌یەی جارانی دەشۆڕێنن کە قۆڵێکی گەرم کردنی بزوتنەوە ئەدەبی‌یەکە بوو. ئەمڕۆکە ئەوەندە ڕوویان کردووەتە (زۆربێ‌و بۆربێ) وای لێهاتووە وردە وردە جەماوەری ڕاستەقینەی لێ‌دەتەکێتەوە.

برایان: کۆڕبەستن لەمڕۆکەدا ئەو ڕێزو هەیبەت و تامەی جاری جارانی نەماوەو لەو ئامانجە دوور کەوتووەتەوە کە بریتی بیت لە کێڵگەی خۆتاقیکردنەوەو زانینی ئاستی کۆڕگێر لە بوارێك ڕووناکبیریی دیاری کراودا، یان سوود وەرگرتن و بیروڕا گۆڕینەوەو دەوڵەمەند کردنی بەرهەمەکە بێ بە بیروڕای ئامادەبووان. ئەمڕۆ کار گەیشتووەتە ڕادەیەك هەر کەسێ بی‌یەوێ لەسەرەتاوە خۆی بە خەڵك بناسێنێ لە کۆڕگرتنەوە دەست پی‌دەکات..! مەبەستیشم نی‌یە کۆڕگرتن لەسەر ئەدیبە ناسراوەکان تاپۆ بکرێت، بەڵام بۆ داکۆکی کردن لە چێژی ئامادەبووانی ئەم کۆڕانەو بۆهێشتنەوەی ئەو متمانەو بروایەی جاران بەو کۆڕانەیان هەبوو، با خۆمان لە زۆربێ‌و بۆربێ‌و کۆڕاندن دوور بخەینەوە..!

شیعر بۆ منالان

پێنووس

وەرە بۆ ئێرە سامان
دەربلز نابی بەئاسان
بۆچی دزیت لێکردووم
پێنووسەکەت لێبردووم
چونکە ڕۆڵەی هەژارم
هەر بە پێنووسە کارم
بێنە پێویستیم پێ‌یە
بۆ ئامانجەکەم ڕێ‌یە
خۆشم ئەوێ پێنووسم
وشەی خاکم ئەنووسم
چونکە تۆ ئاوا دزیت
برۆ ئیتر هاوڕێم نیت

وشیار احمد اسود

با ئەم جۆرە

هونەرە بمێنێتەوە

هەموو پاش ماوەیەکی میللەتی، کە لەرەچەڵەکی میللەتەوە بێت مابێتەوە، چ کاسەو قاپ و نەخش و نیگاری سەر دیوارو کاروپیشەی هونەرکاری‌و چیرۆك سەرگزوشتە دەمەتەقێ‌و گۆرانی ئاوازی کۆن کە فۆلکلۆر دەگرێتەوە، مۆرکی ڕاستەقینەی ڕەسەنی ئەو نەتەوەیەیە.

جا پاراستن و پارێزگاری کردن و دوزینەوەی ئەو جۆرە کارانەو پەرەپێدانی، هەنگاو ئانێکە بۆ بنیات نانی زمینەیەکی باش بۆ ڕیزلێنان لەو جۆرە کارانە.

ئەم برایەی کە ئەم دەمەتەقیە کورتەمان لەگەڵدا کرد خەریکی کاریکی دیرینی هونەری کوردەواریانە.

لە سلێمانی.

● برا ئەم کاری تۆرنەیەچی‌یە:ـ
ـ لە ڕاستیدا پیشەیەکی هونەری‌و بازرگانیشە.
● ناوی بەڕێزتان
ـ ئیبراهیم صالح
● تەمەنت
ـ ٣٢ ساڵ
● پلەی خوێندنت
ـ تا پۆلی سێ‌ی ناوەندیم خوێندەوە
● ئەو ئامێرانەی بەکاریان دێنی
ـ تەنها دوو شفرەی پۆڵا
● لە چ دارێك بەرهەمەکانت دروست دەکەیت
ـ لە هەموو دارێك، بە زۆری (سپی، جاو، چنار)
● بەرهەمەکانت
ـ قاپ، کەوچك، شەکردان، ئینجانەو گوڵدان پەرداخ، گشت پێداویستیکی دارتاشی.
● تۆ خۆت بەوەستای تۆرنە دادەنێت یان هونەرمەند.
ـ دەتوانم بڵێم وەستام لە دروست کردندا، هونەرمەندیش لە نەخش و نیگار کێشان دا.

ـ ئازاد ـ

ناسك

خونچە گوڵێکی نیشتمانە بەدەس و پەنجە نەرم و نیانەکەی ئاسۆی ڕازاوەی دوا ڕۆژ ڕەسم ئەکا.

خونچەی نیشتمانن لەسەرچاوەی پاکی‌و خۆشەویستیەوە هەڵقوڵاون جگەر گۆشە دڵسۆزەکانمانن ئەوەی دوا ڕۆژن.

خەون بەوەوە ئەبینن چۆن یارییەکانیان ڕەسم بکەن و هەرییەکەیان کاریکی هونەری بۆ دواڕۆژ دابین بکەن.

ناسکی بابە تاهری شێخ جەلالی حەفید تەمەنی (١١) ساڵەو دواڕۆژێکی ڕوناك و ڕازاوەی لێبەدی ئەکرێ‌و بە هیوای ئەوەیە لەدوا ڕۆژدا ببێتە پارێزەرو‌ببێتە جیهانی یاسا بەڵام ئێستا بەدەس و پەنجە نەرم و نیانەکەی ڕەسمی هەموشتێکی دەورو بەری ئەکا لەگەڵ هەرشتێ کاریگەر بێ

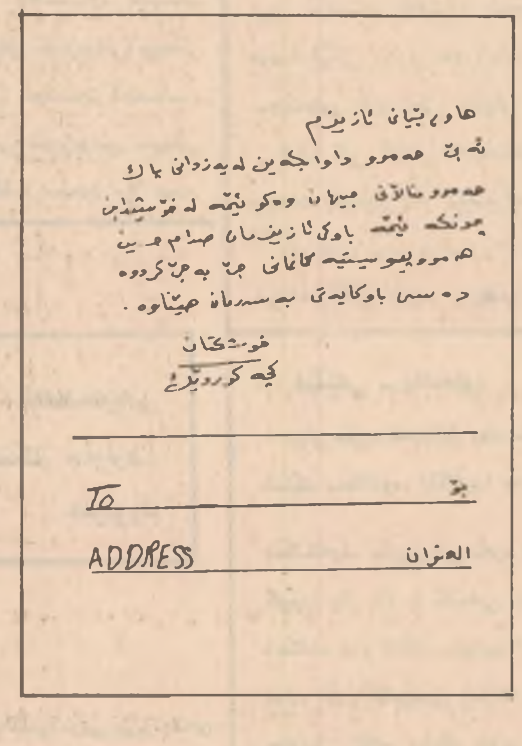

لەناخی ناسك.

بە شداری پێنج پێشانگای قوتابخانەی کردوەو ئێستا لەپۆلی پێنجەمی سەرەتاییە.

ناسك سەرەڕای ڕەسم کردن و سەرکەوتنی لەم بوارەدا ئارەزوی خوێندنەوە ئەکات، بەتایبەتی ئەو بابەتانەی پەیوەندیان بەکشت وکاڵەوە هەیە هیوای سەرکەوتن بۆ ناسکی هونەرمەندو زیرەك ئەخوازین.

ذکریات محمد حسن

ورچی تەمەڵ

زینب حسین

کاتێ ورچەکە دەرگای ماڵەکەی کردەوە، سەری بەرز کردەوە بۆ ئاسمان، هەورێکی بەوی‌کرد لە دڵی خۆیدا ووتی:

ـ کەواتە باران دەبارێ!

دەرگای ماڵەکەی داخست، گەڕایەوە ناو جێگاکەی، دیسان لە دڵی خۆیا وتی: کاتێ باران دەبارێ، دراوسێ‌کانم داوای یارمەتیم لێ دەکەن و منیش تاقەتی ئەوەم نییە بەم ڕۆژە، جارێکی‌تر خەوتەوە هەر وەکو وورچەکە ووتی باران ئەو ڕۆژە هەتا ئێوارە بەردەوام دەباری، هەتا وەکو ئاو بەرز بوویەوە لە دارستانەکەو ئاژەڵەکان نەیانئەزانی چی بکەن.

ناچار بوون دارستانەکە بەجێ بێڵن بەڵام تەنها وورچەکە مایەوە ئەوەیش لە جێگای خۆیا نووستبوو ماڵەکەشی سەر ئاو کەوتبوو بە خۆی نەدەزانی کە لە خەو هەستا ویستی بچێتە دەرەوە، ئاو هاتە ژوورەوە زۆر حەپەساو واقی وڕما ئەی زانی بارانێکی وا زۆر باریوە، تا وای لێ هات هەموو شتەکانی پڕ بوون لە ئاوو دەیویست بە هەر جۆرێك بێ خۆی ڕزگار بکات.

لەو کاتەدا هەوڵی دەدا خۆی ڕزگار بکات لە ناو ئاوەکەوە سەری بەرز کردەوە، حاجی لەقلەقێکی بینی لە ناو دارستانەکەدا ڕاوەستا بوو.

حاجی لەق لەقەکە پێ‌ی ووت:

ئەی تەمەڵی نەگبەت.. ئەمە باشە دەی بیخۆ دەی!!!

ئەمەت باشە، یا یارمەتی خەڵکی دەورو پشتت بدایە، ئەبێ ئەمەت لە بیر نەچێ کاتێ دراوسێکەت پیویستی بە یارمەتی دانت هەبێ درێغی لێ نەکەی..

نار سەلاح

ڕاز نەجمەدین

ڕەنو نەجمەدین

لە چاپگراوەکانی دەزگاکەمان

ژمارەی نوێی گۆڤاری بەیان

ژمارە (١٢٤)ی گۆڤاری بەیان کە لە دەزگاکەمانەوە دەزگای ڕۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردیەوە دەردەچێت لە بەرگێکی ڕەنگاوڕەنگی ڕازاوە بە دوو وێنەی هونەرمەندی کورد عەزیز سەلیم کەوتە بەردەست خوێنەران.

لەم ژمارەیەدا لە بەشی تۆماری جەنگ دا ئەم باسانە بڵاوکراونەتەوە: سەرکردەی قارەمان و جەماوەر ـ کرم علی محمد، عیراقا سەرکەفتی... شیعر ـ لقمان رشید شینو، خومەینی بێ بەهار ژیاوە ـ مظفر شاکر، سەرکەوتنی مەزنی عیراق ـ کمال امین سمین، جەنگ و پیلانێت مەزن ـ سمکۆ علی، نەگبەتی ئەوەیە ئەمانە گەورە دەبن ـ ئازاد شوان.

لە بەشەکانی ڕەخنەو شیعرو چیرۆك و شانۆگەری‌و لێکۆڵینەوەو کەلەپووردا گەلێ ئەدیب و نووسەرو شاعیر بەشداریان کردووە لەوانە: عبداللە حسن قادر، سلام محمد، ئازاد محمود، نەژاد عزیز سورمێ، شەماڵ، عگید شفیق حسن، نوزاد علی احمد، محسن بنی ویس، عبداللە سراج، سلام مەنمی، د ئەورەحمانی حاجی مارف، ئارام کاکەی فەلاح، عمر علی امین، ئومێد کاکە ڕەش، عبداللە مزوری، جمال محمد امین، غفور میرزا کریم.

هەروەها لەم ژمارەیەدا بەرهەمی لاوان و ڕاپۆرتی ڕۆشنبیری‌و یانەی بەیان بڵاوکراوەتەوە.

چیروکی بەر ئاگردان

زنجیرەی ژمارە (١٤٣)ی بڵاوکراوەی دەزگاکەمان دەزگای ڕۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی کۆمەڵە چیروکێکە بە ناوی (چیروکی بەر ئاگردان) مامۆستا عەزیز گەردی لە ئینگلیزییەوە کردویە بە کوردی لەم ڕۆژانەدا لە بەرگێکی ڕەنگاوڕەنگی قەوارە مام ناوەندی دەکەوێتە بەردەست خوێنەران.

بۆ زاخاوی مێشك

هەڵ هێنانی ژمارەی پێشوو

١١	١٠	٩	٨	٧	٦	٥	٤	٣	٢	١	
ك	ی	س	ە	ك	■	ر	ا	و	ۆ	ژ	١
ە	■	ە	د	ا	س	ی	ە	ش	و	و	٢
و	■	ر	ە	ش	ۆ	ك	■	ك	ش	و	٣
ی	و	ا	ك	ۆ	ش	ە	ی	■	ە	ا	٤
■	ە	■	■	■	ی	ا	ە	ك	ی	ر	٥
■	م	ز	ی	ل	ا	ی	ش	ڤ	س	■	٦
ن	ا	م	ی	ی	ل	■	و	ش	ا	ك	٧
ا	گ	■	ژ	ی	ی	■	ك	ە	د	ە	٨
ك	■	■	■	م	ز	■	ا	ر	ە	س	٩
ۆ	ب	■	گ	ا	م	ە	و	■	■	ب	١٠
ك	ۆ	گ	ا	ن	■	■	ی	و	ە	ك	١١

هاوکاری

دەزگای ڕۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی

وەزیریە
تەنیشت
(المعهد القضائی)

تەلەفون
٤٢٥١٨٤٦
٥ خەت